

Title: Tales

Author: Ferenc Herczeg

Illustrator: Károly Mühlbeck

Release date: December 24, 2025 [eBook #77540]

Language: Hungarian

Original publication: Budapest: Singer and Wolfner, 1912

Credits: Albert László from page images generously made available by the Hungarian Electronic Library

START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK TALES ***

SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA

POSNEK, BUDAPEST

FAIRY TALES

IRTA

HERCZEG FERENC

MÜHLBECK KÁROLY RAJZAIVAL

BUDAPEST, 1912

SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA

Minden jogot fenntartunk.

BUDAPESTI HIRLAP NYOMDÁJA.

-3-

A bujdosó bábuk

-4-

-5-

Az idő már erősen éjfélnek hajolt. A sötét gyermekszobában mély csönd honolt, csak a kályhában pattogott még néhány haragos parázs, az öreg fali óra meg fontoskodó hangon ütötte el a tizenkettőt.

Tibor és Linka édesen szunnyadtak ketreces ágyaikban. Hogyisne! Egész délután lihegve gázoltak a friss hóban, lenn az udvaron, künn a kertben, no meg a kert alatti réten is, bár apa szigorúan megtiltotta.

Mikor az óra most elütötte az éjfélét (ráadásul még zümmögött is egyet), a hálószoba csöndjében egyszerre titokzatos hangok emelkedtek. Apró léptek tipegése, mintha egerek futkároznának a padlón, halk hangok sipolása, melyek csodálatosan hasonlítottak emberi beszédhez.

– Jaj, a karom, óh, a karom! – sipította egy vékony hang. S az ágy alól egy kétausznyi Paprika Jancsi -6-mászott elő, kit Tibor karácsony estéjén kapott. Piros csörgősapkát és kék bugyogót viselt. Tehetséges Paprika Jancsi volt: ha az ember megnyomta a gyomrát, összezörrentett két réztányért, melyet két kezében tartott.

– Jaj, a karom! – sopánkodott az apró legény.

– Mi baj, János gazda? – kérdezte egy másik hang. A közel álló kosárból csinos kis huszár szökött elő, ki két nap óta szintén Tibor szolgálatában állott és aranysujtásos attilát viselt.

– Nagy a bajom, vitéz uram! – jajgatott Jancsi; – képzelje: a gazdánk tegnap kicsavarta a karomat, a kezem most is a hátamon áll.

– Ezen talán segíthetünk, – mondta a huszár. Azzal megfogta Jancsi karját és szépen visszagörbítette drótcsuklyóját.

– Köszönöm alássan, – szolt Jancsi, ki a műtét alatt kissé fölszisszent.

– Aj, – kiáltotta a vitéz, – hiszen a hasad is ki van lyukasztva!

– Nini, arról meg is feledkeztem. A gazdánk tegnap látni akarta, hogy milyen belülről és kivágta ollóval.

Jancsi savanyu arccal tekintett végig magán, amint azonban észrevette, hogy testéből közönséges kóc kandikál elő, hirtelen eltakarta a vágást két réztányérjával. (Ő azt szokta mondani, hogy finom lószőrrel van kitöltve.)

– Mi ugyan rossz kezekbe kerültünk; – mondta a huszár búsan, – engem is megmosdattak tegnap a hóban, a bajuszom egészen össze van mázolva.-7-

E pillanatban halk zokogás ütötte meg fülüköt: a szoba sarkából újabb alak közeledett feléjük. Linka új bábuja volt, ennivaló csinos baba, vállára hulló aranyhajjal, búzavirágkék szemekkel, melyeket le is tudott húnyni, ha lefektették.

A vitéz katonásan szalutált. Régóta ismerte a babát, már a játék-kereskedésben is egy állványon laktak, porolások alkalmával hébe-korba találkoztak is.

- Miért sír, kisasszony? – kérdezte résztvevően.
- Nagyon szerencsétlen vagyok, – zokogta a baba. Annyira örülttem, hogy végre elhagyhatom a kereskedést, hol egész nap sötét skatulyában kellett feküdnöm, – úgy vágyódtam a csillagó karácsonyfa, s a kacagó gyermeket után! – de most jobb szeretném, ha újra ott lehetnék régi helyemen... Szívtelen gyermeket kezébe -8-kerülttem. Képzeliék: Tibor úrfi leharapta az orromat, azt hitte, hogy csokoládéból van...

A boldogtalan baba görcsösen fuldoklott, – hallgatói iszonyodva kiáltottak föl. A huszár elfelejtette, hogy nőtársaságban van, s azt találta mondani: terringettét! Aztán vigasztalni kezdték a babát: a huszár azzal, hogy babánál is fő a jó szív, Jancsi pedig azzal, hogy vannak művészek, kik egy kis viaszból új orrot tudnak csinálni.

- Ha már első nap így bánnak velünk, – mondta a baba, – mi lesz később, ha ránk úntak?
- Fogadni mernék, – jegyezte meg Jancsi, – két hét mulva már dirib-darabra leszünk tépve.
- Én nem félek a haláltól, – szolt a vitéz, – de mégis szomorú dolg egy vásott gyermek keze alatt elpusztulni.

Mindhárman elhallgattak, végre a huszár elszántan mondta:

– Barátaim! Ezt nem türhetjük, indítványozom, hogy meneküljünk innen. Szökjünk vissza a játékkereskedeésbe, ott feküdjünk szépen régi skatulyáinkba; meglehet, hogy jövő karácsonykor jobb kezekbe kerülünk.

Jancsi rögtön beleegyezett a tervbe, a baba kissé ellenkezett. Végül azonban ő is rávétette magát.

A szoba ajtaja csukva volt. Jancsi, aki tudott tornászni, fölmászott a kilincshez és belecsimpaszkodva addig rágatta, míg az ajtó halk zajjal meg nem nyilt.

A szökevények dobogó szívvel lesték, nem ébredt-e föl valaki, aztán lábujjhelyen kisompolyogtak a folyosóra.-9-

Alig haladtak néhány lépést, midőn a baba, aki előre ment, ijedten fölsikoltott. Az utat egyike amaz éjjeli fenevadaknak állotta el, melyeket az emberek egereknek szoktak nevezni. Az egér csillagó szemekkel, haragos cincogással csapott előjük. A huszár kardja után nyúlt, oh! most jutott csak eszébe (mit ismerősei előtt gondosan titkolni szokott), hogy a kardot nem lehet kirántani: egy darabból van készítve. Szerencsére ott volt Paprika Jancsi, az az egér orra előtt hirtelen összecsapta két réztányérját – csin! A fenevad megrökönyödött és hosszu szökésekben iramodott barlangjába.

A bujdosók, a huszárral élükön, tovább mentek. A folyosón találtak egy elejtett kötőtűt; a huszár magához vette, jó lesz lándzsának.

Most már csak egy valakitől féltek: Kokótól, a papagálytól. Az öreg a folyosóajtó mellett lakott állványán; árulkodó, zsémbes madár volt, néhány gorombáságot tudott emberi nyelven rikácsolni, ezért azt képzelte, hogy ő a föld legnagyobb tudósá. A bábukat ki nem állhatta, s ha csak szerét ejthette, feléjük vágott kampós csőrével. A menekülők attól tartottak, hogy Kokó, ki álmatlanságban szenvedett, mint a legtöbb öreg úr, föl találná lármázni az egész házat.

– Ohó! Ohohó! Szöktök? Szöktök?! – kiáltotta most egy hang a homályból. Nem Kokó volt, hanem egy förtelmes kis néger, ki egyéb csecsebecsék társaságában a sarokállványon állt. A bujdosók látásból ismerték, de nem barátkoztak vele, nagyon közönséges gipszfigura volt, egyebet se tudott, mint vigyorogni.

A kormos fickó most majomügyességgel lekúszott -10-állványáról, aztán cigánykereket hánva karikázott a három szövetséges körül.

– Hallod, Ali basa, – mondta Jancsi a feketéhez, – csak nem fogsz ránk árulkodni?

– Dehogy! – vigyorgott a szerecsen, – én is veletek szököm!

Mit volt mit tenni, magukkal kellett vinniök a fekete fickót. Jancsi talált a földön egy régi levélborítéket, ebbe lyukat vágtak, s belebujtatták a szerecsent, hadd legyen valami ruhája.

Kokó aludt, így szerencsésen kiértek a pitvarba. A baba ijedten tekintett végig a nagy udvaron: – Istenem, hát ilyen nagy a világ!?

– Még sokkal nagyobb, – bizonykodott Jancsi; – én egyszer végigröpülnem a félvilágon, mikor Tibor úrfi ledobott a padlásablakból.-11-

A fellegek közt óriási arany korong úszott, sápadt fénnnyel árasztva el az udvart.

– Mi az odafönn? – kérdezte a baba.

– Az éjjeli nap, – magyarázta Jancsi, ki szeretett tudományával kérkedni.

– Istenem, én félek, jobb szeretnék visszafordulni, – mondta a baba.

A huszár azonban kezén fogta.

– Legyen nyugodt, kisasszony, én megvédem utolsó csipet lószőrömig.

Az udvaron mély hó volt, a baba vigyázva tipegett a huszár után. A szerecsen hátul ment és mezítelen lábain ugrálva, dideregve kiáltotta: ohó!

Melegebb égaljhoz volt szokva.

Jó ideig haladtak, a szegény baba térdig gázolt a hóban és halálra fáradt volt.

– Nem tudok tovább, – mondta, pedig még csak az udvar végén voltak.

Szerencsére, volt a közelében ház; nagy nyitott kapuja mellett hosszu vaslánc függött.

– Sobri komondor szállása, – mondta Jancsi, – oda betérhetünk, a komondor jó ismerősöm.

Sobri nem volt honn, éppen hivatalos szemlét tartott a kert-kerítés mellett.

A társaság befészkelte magát a meleg, zizegő szalmába, s amint fáradt tagjaikat jóltevő meleg kezdte átjárni, csakhamar visszatért bátorságuk is.

A szerecsen jó kedvében valami négertáncot kezdett járni, furcsán kalimpálva lábával és rekedt hangon -12-dalolva, Paprika Jancsi előkereste réztányérját s muzsikált hozzá. A baba ezüst hangon kacagott.

Aztán az indulásra gondoltak.

– Ő nagysága bajosan fog gyalogolhatni, – mondta Jancsi, – majd körülnézek a közelben, hátha találok bérkocsit vagy legalább omnibuszt.

A ketrec melett most hirtelen hatalmas, fehér alak ágaskodott föl...

– Uram Isten! – kiáltott Jancsi rémülten, – jegesmedve!

Nem volt jegesmedve, hanem fehér nyúl, Tibor úrfi tengeri nyula. A füles maga is megszeppent és hátsó lábaira ülte ijedten mozgatta hosszu fülét.

Paprika Jancsi illedelemesen jó estét kivánt neki, aztán elmondta, mi járatban van. A nyúl kiváncsian végighallgatta, majd búsan mondta: bizony, János úr, nem csodálom, hogy elhagyja a házat, nekem is nehéz sorom van: Tibor úrfi mindenkor fogva hurcol...

– Akkor tessék velünk tartani, – indítványozta Jancsi, – jőjjön a játékkereskedésbe.

– Vannak ott nyulak?

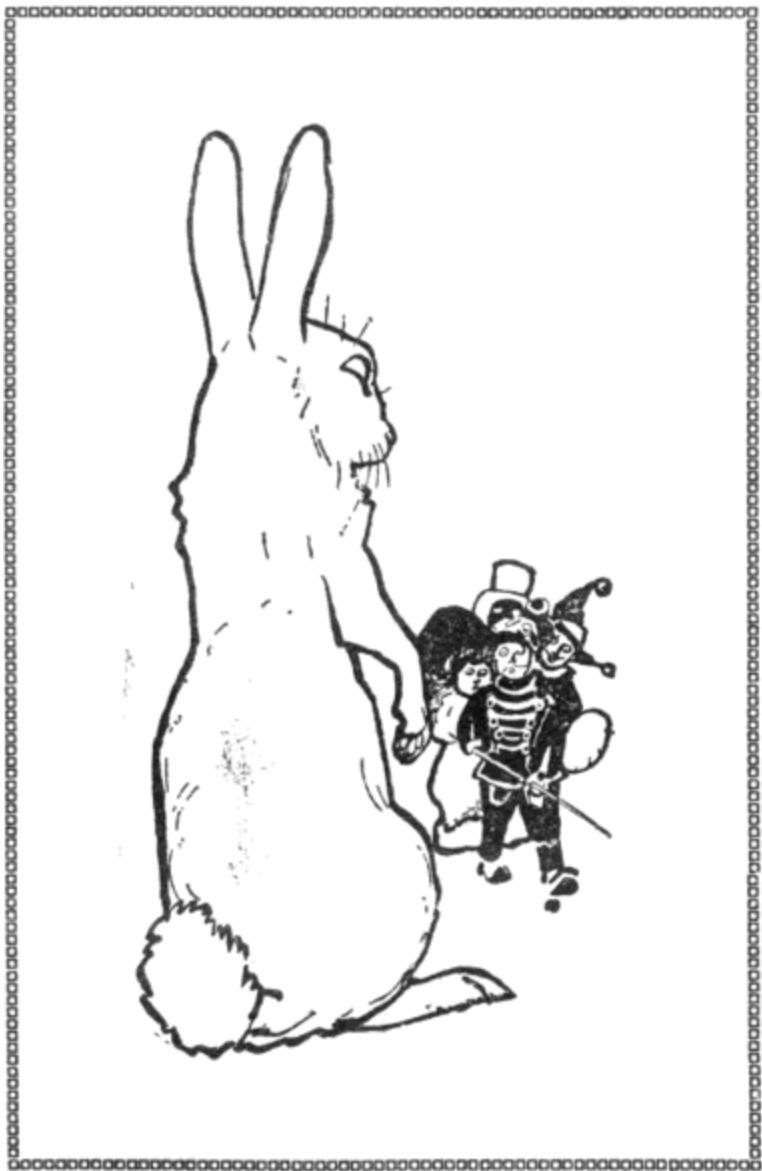
– Hogyne volnának! – fehér, fekete nyulak, apró kocsin ülnek, előttük egy dob, ha az ember húzza a kocsit, ütik a dobot...

– Az kellemes lehet, – mondta a nyúl. – Nem is lehet nehéz megtanulni. Mit kapnak enni?

– Enni? – szólt Jancsi, – azok nem éhesek, mert ki vannak tömve szalmával, önn is kitömetheti magát...

A nyúl nem értette ugyan meg teljesen a dolgot, de azért ráállt. Jancsi elvezette a kutyaólhoz és bemutatta -13-társainak. Mikor a nyúl meglátta a babát, csodálkozva mereszítette rá nagy üveges szemeit, a szerecsentől kissé megijedt s izgatottan mozgatta orrát.

A huszárnak jó ötlete támadt.

– Ha Nyúl úr szives lenne megengedni, hogy a hátára üljünk, akkor szépen lovagolhatnánk.

A nyúl jósívű fiu volt és nem ellenkezett.

A huszár a nyakába ült, a két hóna alá fogva a -14-hátras füleit, aztán jött a baba, Jancsi és végül a néger, szorosan egymás derekába fogódzva.

– Mehetünk! – kiáltott a huszár. A nyúl néhány jó nagy szökést tett.

– Ohó! – kiáltott a néger, ki a hóba pottyant. A nyúl bocsánatot kért és megigérte, hogy lassabban fog menni, aztán hason kúszva, hosszu léptekben haladt előre.

Pompásan ment. Gyorsan haladtak végig a kerten és mivel a rétre vezető rácsosajtó szerencsére nyitva volt, csakhamar künn voltak a hóval borított síkon.

A hármas egyszerre megállt és szimatolni kezdett, hosszu fülei idegesen mozogtak.

– Mi baj? – kérdezte a huszár.

– Azt hiszem, Sobri komondor jön.

És valóban, a kerítés mögül csaholva vágtatott elő a komondor. Érezte, hogy kerületében valami rendetlenség történik. A nyúl egyszerre elvesztette minden bátorágát, megfeledkezett mindenről és hanyatthomlok neki iramodott a rétnek... Az egész társaság mindjárt az első szökések után a hóba szédült. Megdermedve a félelemtől, visszafojtott lélegzettel feküdtek ott, míg Sobri, aki nem ismerte a tréfát, ha hivatalában volt, sorra szaglálta őket. Aztán elvetette magát s a nyúl után vágtatott és hosszu ívben visszakergette a kertbe. A többi szökevénnyel nem törődött többet.

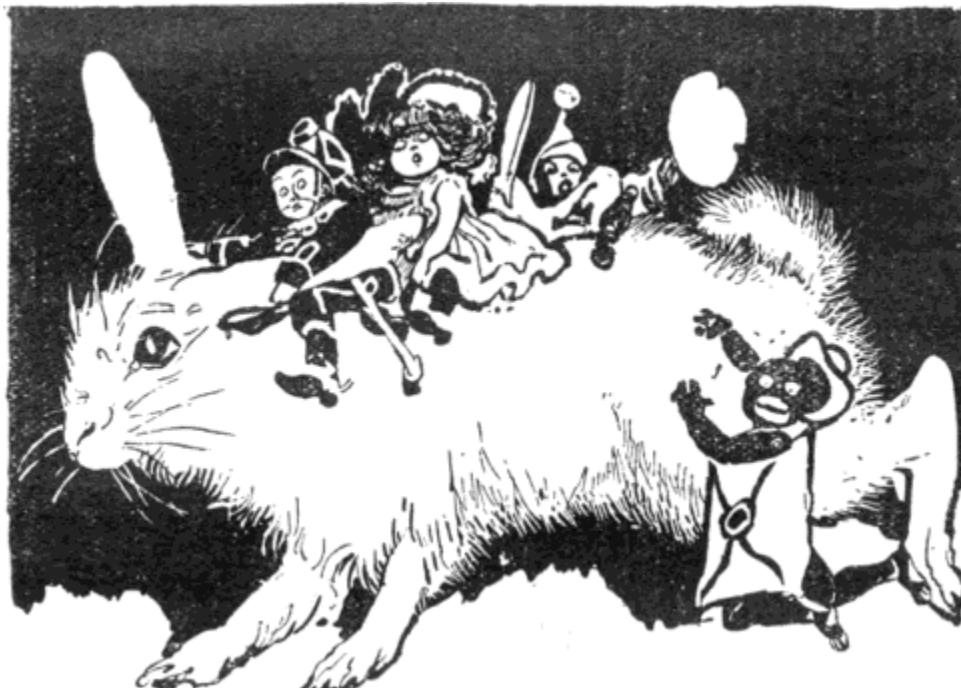
A huszár volt az első, ki ismét talpon volt, aztán fölsegítette a babát és Jancsit.

– Hol van a szerecsen? – kérdezték.-15-

Az szegény rosszul járt, esésközben egy mérföldkőre zuhant és gyászos halálát lelte, gipszdarabjai ott feketéllettek a hóban. A baba elfedte szemeit az irtóztató látvány elől...

A bujdosók belátták, hogy legjobb lesz visszatérni a házba.

Mentek, mentek, sokáig mentek, egy-két óra is elmulhatott már és még egyre nem látottak másat, mint havat, kétségbetű fehér havat.

– Úgy látszik, eltévedtünk, – mondta a huszár. A baba szomoruan jelentette ki, hogy ő nem tud már tovább menni, de kérte társait, hogy mentsék meg saját életüket és hagyják magára. A huszár hallani sem akart erről.

– Együtt éltünk, együtt halunk!

Paprika Jancsi komolyan hagyta rá, hogy legyen -16-úgy! A baba nagyon fázott és remegve támaszkodott a huszár karjára. Később elgyengült és térdre esett. A vitéz melléje térdelt és testével vézte az éles hófúvás ellen. Jancsi is nehéznek érezte már fejét s leült a hóba.

Sok idő mult el így, a hó már félig eltakarta a három barátot, Jancsinak már csak a piros sapkája látszott ki...

A baba sápadt mosollyal nézett barátjára, beszélni már nem tudott. A huszár kétségbeesetten tekintett végig a végtelen hósíkon, mely halottas lepelként borult a rónára.

Odafönn az égen az öreg Tél hajtotta jegesmedve nyáját, amint lomhán összetorlódtak, mérgesen csördített közéjük viharkarikásával, a fehér pelyhek csak úgy porzottak.

– Havazik, – mondták az emberek.

Már virradni kezdett, a huszár nehéz pillákkal tekintett körül. Semmi segítség? E pillanatban zavaros hangokat hallott a távolból, a fehér sikon ugrándozó, fekete foltok közeledtek.

Hollók voltak; egy lármás hollótársaság, mely kiáltozva és veszekedve indult zsákmány után. A szegény huszár szíve összeszorult: ha a vad martalókok észreveszik, el van veszve. Egy vén holló, kinek feje már kopaszodni kezdett, most meglátta a baba aranyhimzésű ruháját. Tolvaj szemei csillogtak a kapzsiságtól, s örömkrákogással esett neki...

Alig hogy rút csőre megérintette a babát, hatalmas ütés koppant a fejére, a huszár fölemelt lándzsával állt előtte. A rabló visszaszökött, aztán szétereszett szárnyakkal -17-csapott támadójára. Rekedt káromlására elősiettek cinkosai is, most az egész falva megrohanta a vitézt, ki testével védte a kiszenvedett babát.

A huszár fölemelt lándzsával állt előtte

Az egyenlőtlen harcnak csakhamar vége lett: egy csőrvágás elzsibbasztotta a hős karját, egy második halálosan érte homlokát... A huszár haldokolva esett a baba mellé.

A rablók éppen fosztogatásnak akartak látni, midőn közeledő lépteket hallottak, erre lomha szárnycsapásokkal föllendültek a ködös magasba...

Az úton egy asszony jött, a tejes asszony, aki a reggeli tejet vitte a házba. Az anyóka most lehajolt s csodálkozva tekintett a hóban fekvő bábukra, aztán fölszedegette őket, megtisztította a hótól és kötényébe rakta. Kissé távolabb ismét megállt s egy kis négerfiú eltört gipszszobrát emelte föl.

*

Linka és Tibor az asztalnál ültek és nyugodt lelkismerettel aprították reggeli tejükbe a vajaskenyeret, midőn apa szigorú arccal lépett a szobába.

– Gyerekek, hol jártatok tegnap délután, mikor a mamával a néninél voltam?

Linka és Tibor ijedten tekintettek össze.

– Csak az udvaron játszottunk egy kicsit... – mondta Tibor elvörösödve.

– A réten nem jártatok?

A két testvér lesütötte szemeit, mindenki szája sírásra állt.

Apa szigoruan mondta: Engedetlen, rossz gyermeket vagytok. Tilalmam ellenére kifutottatok a rétre, -18— a kis gipsznégert összetörtétek, – a játékszereiteket meg elszórtátok. A drága bábuk minden tönkrementek az éjjel a hóban. Ezért bűnhődni fogtok. Nem kaptok semmiféle játékszert mindaddig, míg be nem bizonyítottátok, hogy érdemesek vagytok rá. Úgy lesz!

Mikor apa kiment, Linka és Tibor keserves sírásra fakadtak. A mama vallatóra fogta őket, – beismerték, hogy jártak a réten, de a bábuikat nem hagyták ott, biztosan tudják, hogy nem hagyták ott...

Mivel én nem hihetem, hogy egy gyermek saját anyja arcába hazudni tudjon, föl kell tennem, hogy igazat mondtak s hogy a bábuk csakugyan maguktól mentek a rétre, amint azt elmondtam.

Mit gondoltok gyerekek?-19-

Bögöly három felesége

-20-

-21-

A régi jó időkben, mikor a cigányok még széptornácu, cserepes házakban laktak, élt egy kondorhaju, füstös képu, fehérfogú cigánylegény, akinek Bögöly volt a neve. Ez a Bögöly cigány elment egyszer ürgét fogni. -22-Tudjátok, gyerekek, hogyan fog ürgét a cigány? Kimegy a rétre,

magával visz egy vödör vizet és ha ürgelyukat lát, teli önti vízzel. Amint színültig van a lyuk, kimászik belőle az elázott ürge és a cigány könnyü szerrel elcsípi. Igy tett Bögöly is. A lyuk megtelt vízzel, az ürge haragos csicsergéssel kipattant a föld alól, a cigány pedig nagyhirtelem ráborította a süvegét, hogy elfogja.

– Megvagy, ürge koma! – kiáltotta.

– Eressz, cigány, nem vagyok én ürge! – visította egy vékony hang a süveg alól.

Bögöly vigyázva pislantott a kalapja alá és ekkor ámulva láttá, hogy amit fogott, az valóban nem ürge, hanem arasznyi kis földi ember. Az emberke barna bundát viselt, azért is hasonlított némileg az ürgére.

– Mit adsz, ha eleresztelek?

– Feleségül adom neked a Szikra leányomat és megtölöm a vödrödet arannyal, – válaszolt a földi emberke.

– Áll az alku! – kiáltotta Bögöly. – Lássuk az aranyat meg a kisasszonyt!

A földi ember összeütötte parányi két tenyerét és ekkor a vödör hirtelen megtelt csillogó arannyal. A kis ember másodszor is tapsolt és ekkor egy gyönyörű szép, mosolygó hajadon szökött ki a föld alól. A leány piros selyem viganót viselt, a hosszu haja is vörös volt. Bögöly fölkapta a vödröt, kezén fogta Szikra kisasszonyt és széles jókedvében fütyörészve haza felé ment.

Otthon így szólt a feleségéhez:

– Én most megolvasom az aranyaimat, te asszony addig élessz tüzet és főzd meg az ebédemet.-
23-

– Kis tüzet élesszek vagy nagyot? – kérdezte a menyecske.

– Nagy tüzet, mert máma lakodalom lesz, – parancsolta Bögöly.

Szikra kibontotta a vörös haját, meglengette a feje körül és ekkor egyszerre lobogó tűzláng csapott ki belőle. A cigány úgy megijedt ettől, hogy jajgatva ugrott ki az ajtón. A tűz azalatt belekapott a tetőbe és a ház egy szempillantás alatt hamuvá égett. Később visszajött Bögöly és kapirgálni kezdett a hamuban, hogy megkeresse a feleségét meg az aranyát, az asszonynak és a kincsnek azonban örökre nyoma veszett.

Bögöly cigány nagybúsan új házat épített magának a faluvégen, azután egy ócska kosarat vett a hátára -24- és elment a tóba csíkhalat fogni. Fogott is valami halfélét, de amint belevetette a kosárba, a hal megszólalt és hápogó hangon beszélni kezdett.

– Eressz el, cigány, nem vagyok én csíkhal! – hápogta.

Amint jobban szemügyre vette Bögöly, azt tapasztalta, hogy halfarku kis víziasszony.

– Mit adsz, ha eleresztelek? – kérdezte a cigány.

– Feleségül adom neked Hullám leányomat és megtöltöm a kosaradat igazgyönggyel.

– A gyöngyeidet szívesen veszem, – mondta Bögöly, – de a leányodra gyanakszom. Nem-nagyon forró? Mert az első feleségem is majd hogy meg nem pörkölt.

– Ami azt illeti, nyugodt lehetsz, az én leányom inkább hideg, mintsem meleg, – válaszolta a vízi asszonyka.

– Akkor hát áll az alku! – kiáltotta a cigány.

Az asszonyka egyet csapott a halfarkával és a cigány kosara megtelt mogyorónyi hófehér igazgyönggyel, azután még egyet csapott és a tóból egy gyönyörű szép, mosolygó leányzó lépett a partra. Zöld selyem viganót viselt, a hosszu haja pedig fekete volt. Bögöly vállára vette a kosarát és hazavitte a leányt.

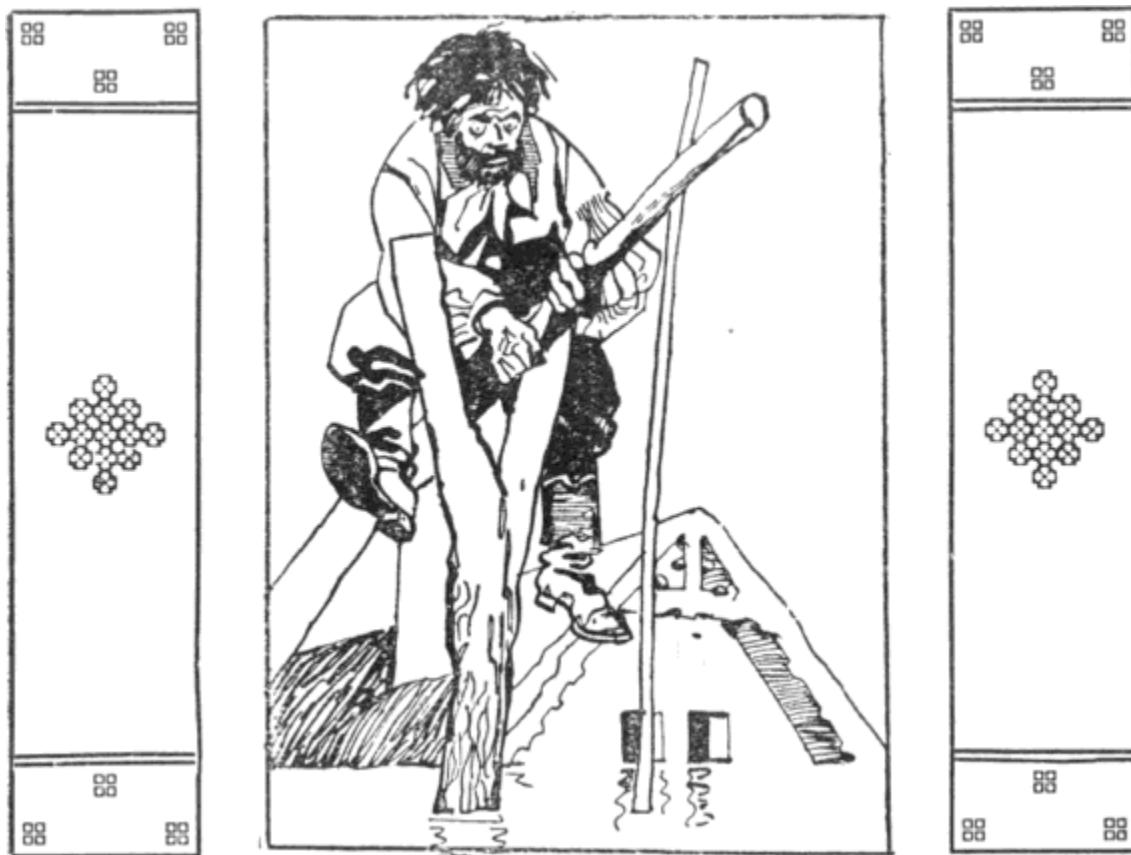
Otthon a szoba padlójára öntötte a gyöngyöket és így szolt az új asszonyhoz:

– Én most megszámlálom a gyöngyszemeimet, te addig hozzál friss vizet.

– Kevés vizet hozzak, vagy sokat? – kérdezte Hullám.-25-

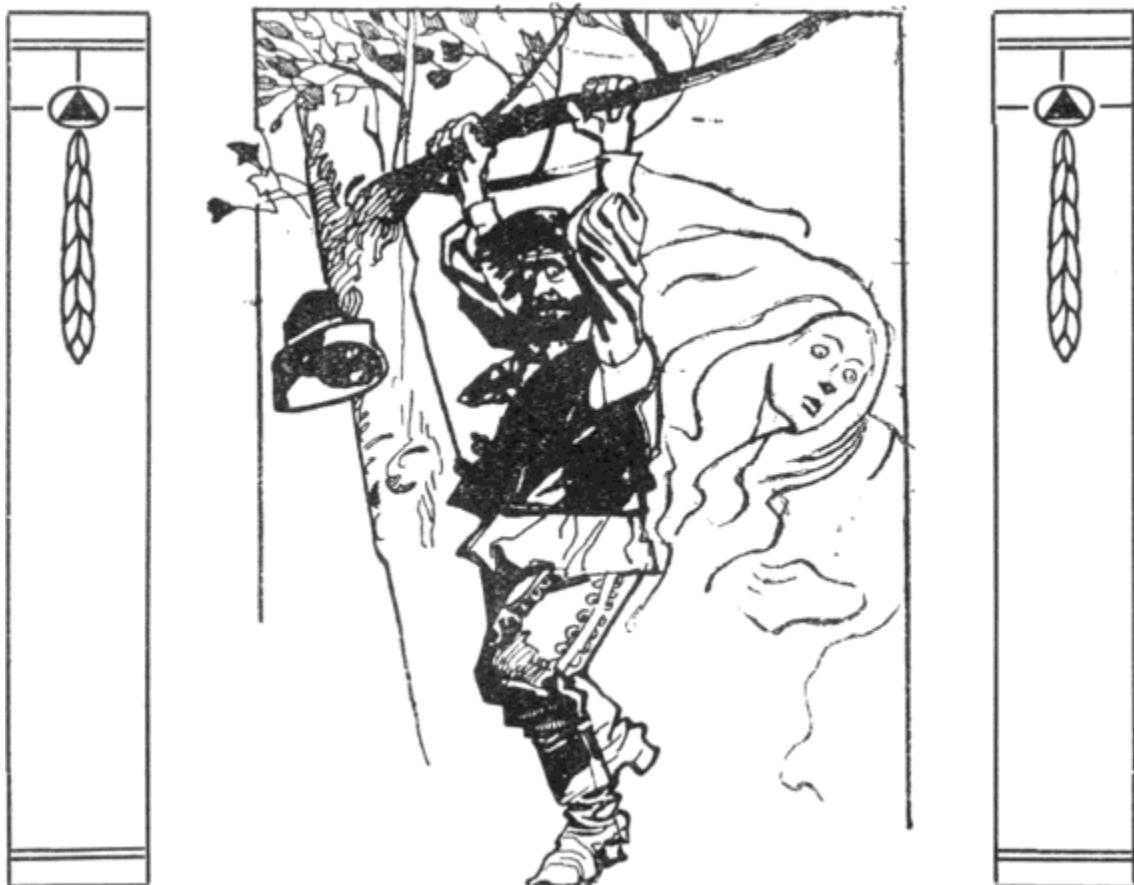
– Sokat, mert igen kimelegedtem az első feleségem mellett.

A menyecske kibontotta sötét haját, meglengette a feje körül és ekkor hirtelen zuhogó patak áradt ki belőle. A víz elárasztotta a szobát és Bögöly ijedten ugrott ki az ablakon. Az udvart is előntötte az árvíz és ha a cigány nagysebesen föl nem mászott volna a kútgémre, még rosszabbul is járhatott volna. A kút tetején ülve nézte, mint dönti föl és söpri el új házát a víz. Mire elapadt az ár, Bögöly leereszkedett a kútgémről és kereste a feleségét. De bizony csak iszapot és kavicsot talált, az asszony és a kincs örökre eltünt.

Bögöly harmadszor is megépítette a házát, azután -26-nyakába kanyaritotta a tarisznyáját és kiment az erdőbe madárfészket szedni. Egy korhadt bükkfa törzsén kerek odut látott.

– Ott harkályfészek van! – örvendezett a cigány. Óvatosan belenyúlt az oduba és érzett is valami elevent, amint azonban megfogta, csipogó hangú beszéd ütötte meg a fülét.

– Eressz, cigány, nem vagyok én madár!

Nem is volt madár, hanem tollas emberke, akkora, mint a harkály.

– Mit adsz, ha eleresztelek? – kérdezte Bögöly.

– Neked adom a Szellő leányomat, a tarisznyádat pedig megtöltöm diónyi gyémántokkal.-27-

– Gyanakszom a lyányodra, – mondta a cigány, – nem-e nagyon forró, nem-e nagyon hideg?

– Ami azt illeti, nyugodt lehetsz, az én lyányom se hideg, se meleg, – nyugtatta meg a tollas ember.

– Akkor áll az alku!

A tollas emberke kettőt csapott a szárnyával, ekkor megtelt Bögöly tarisznyája diónyi gyémántokkal, a levegőből pedig gyönyörű szép, mosolygó hajadon ereszkedett alá. Égszínkék selyem szoknyát viselt, a szeme úgy ragyogott, mint a drágakő, a hosszu haja pedig ezüstszőke volt. A cigány igen megörült az alkunak és hazavitte Szellőt.

– Én most megszámlálom a gyémántjaimat, te asszony, addig szárítsd meg a ruhámat, – mondta otthon Bögöly.

– Kicsit szárítsam meg, vagy nagyon? – kérdezte mosolyogva Szellő.

– Nagyon meg kell szárítani, mert a második feleségem igen eláztatta.

A menyecske kibontotta és meglengette a szőke haját és ekkor egyszerre olyan rettenetes szélvész kerekedett, hogy elhordta az egész házat, akár a papirsárkányt. A cigányt is elhordta volna, ha röptében meg nem kapaszkodik egy nagy eperfán, amelyen azután kalimpáló lábakkal függve maradt. Az eperfa tetejéről láttá, hogy a gyémántjai csillagó szikraesőként röpködnek és tünnek el a levegőben, a felesége pedig lobogó hajjal vitorlázik a felhők között. Nem is látta többet sem az asszonyt, sem a drágaköveit.-28-

Bögöly cigány azután nem házasodott meg többet és nem is épített házat. Azt mondta, hogy nem érdemes, mert ha le nem ég a ház, akkor vagy elmosssa az árvíz, vagy elhordja a szél. A többi cigány is okult a Bögöly kárán, ők sem építenek rendes házat, hanem nyáron sátorban, télen pedig kis vityillőban laknak.

-29-

A régi ház pincéje

-30-

-31-

Egy felvidéki kis bányavárosban, közel a lengyel határhoz, élt egy Mihálka nevű ember. Mihálka irnok volt a városházán. Szorgalmas és rendes életű tiszttiselőnek ismerte mindenki. Magányos ember volt, nem volt sem felesége, sem hozzá tartozója és ha elvégezte a hivatalos dolgát, akkor hazament, elővette a lombfűrészét és dolgozott. Vékony fából szép képereteket, kosárkákat, óratartókat fűrészelt ki. A szobája már teli volt ilyenféle holmival.

Történt egyszer, hogy egy öreg asszonyság halt meg a városban. Az asszonyság keresztanya volt Mihálkának. Élete utolsó éveiben süket volt szegény és nem érintkezett senkivel; a halála után azonban Mihálkának hagyta a házát, meg a megtakarított pénzét. Az irnok egyszerre vagyonos ember és háziúr lett.-32-

A ház, melyet Mihálka örökölt, olyan volt, mint a város legtöbb háza. Csupa kicsi, egyemeletes, ódon házikó áll ott a piacra, a templom körül. Némelyik háromszáz esztendővel ezelőtt épült, némelyik még régebben. Az ablakon cifra vasrács van, a faluk fekete a vénségtől, a bolthajtásos folyosóik olyan homályosak, mint a pincegábor, a nyirkos, zegzúgos udvarukba soha sem süt a napfény.

Első éjszakán, melyet Mihálka a házban töltött, nem igen tudott aludni. Itt minden olyan ünnepélyes és komor volt. Keresztanjának öblös szekrénye és nagy karosszéke szinte haragosan nézett reá, az oszlopos óra pedig mérgesen ketyegett, mintha azt akarta volna mondani:

– Mit keres itt ez a kopott irnok?

Másnap reggel alaposan végignézte az egész házat, hogy megbarátkozzék vele. Fölmászott a padlásra is és lámpással a kezében lement a pincébe is. A pince teli volt régi hordókkal, azokat Mihálka sorra kopogtatta, de bizony egyikben sem volt bor.

Mialatt a pincében ődöngött, valami távoli neszt hallott. Fülelni kezdett és valahonnan a vastag bolthajtások mögül muzsikaszó meg rekedt ének szűrődött a fülébe.

– Úgy látszik, a szomszéd pincéjében mulatság van, – mondta magában az irnok.

Egypár nappal később Mihálka megint lement a pincéjébe. Úgy emlékezett, hogy egy dézsát látott lenn, azt akarta fölhozni. Ekkor megint muzsikát hallott odalenn. Este véletlenül összetalálkozott a szomszédjával és szóba hozta előtte a dolgot.-33-

– Szomszéduram pincéjében ugyancsak vígan vannak! – mondta.

Nagy meglepetésére a szomszéd így válaszolt:

– Az én házam alatt nincs is pince. Az egész utcában csak egyetlen pince van, az önél.

Mihálka nagyon elcsodálkozott ezen. Akkor hát hol szól a zene meg az ének? Mert mindig szól. Éjjel, nappal, reggel és este, valahányszor csak lemegy a pincébe, mindig hallja a távoli mulatság zaját. Különös a dologban az, hogy egyre ugyanazt a nótát húzzák az ismeretlen mulatozók.

Az irnokot nagyon fölizgatta ez a tapasztalás. Egy nap fölkereste az öreg plébánost, aki veljé barátságban élt és elmondta neki a dolgot. A pap nem igen akart hinni a szavainak. Hogy meggyőződjék az igazságról, azonnal fölkerekedett Mihálkával és lement vele a pincébe. Most

már ő is hallotta a földalatti muzsikát és éneket. Persze, ő sem tudta magyarázatát adni a dolognak.

Közbe egy hónap is eltelt. Az öreg plébános, akinek kíváncsiságát ugyancsak fölizgatta a titokzatos eset, sűrűn látogatott el Mihálkához. Valahányszor együtt lementek a pincébe, mindig hallották a zenét. Legtisztábban akkor hallották, ha a pince legvégére mentek és fülüköt a falhoz szorították. Akkor kivehették, hogy a falon túl egy síp meg egy hegedü játszik. Egy vastaghangu ember szakadatlanul énekel a zenéhez. Olykor, szabályos időközökben, belevág egy vékonyabb férfihang is.

Lámpafény mellett megvizsgálták a fekete falat és egy régi ajtó kőkeretét fedezték föl rajta. Az ajtó el volt -34-falazva. Nagyon régen falazhatták el, mert a téglák már megfeketedtek a kortól és a réseik között penész meg pincegomba sarjadzott.

– Ha ezt az elfalazott ajtót kibontanók, akkor megismernők a titok nyitját, – mondta a plébános.

A két férfi elhatározta, hogy áttörik a téglafalat. Abban állapodtak meg, hogy nem avatnak be a dologba idegen embert, hanem maguk végzik a munkát. Egy nap le is mentek a pincébe, csákánnyal és feszítővassal fölszerelve. A pap az óvatosság kedvéért egy szent könyvet és szentelt vizet is hozott magával. Magukra zárták a pinceajtót, a plébános a lámpást tartotta, Mihálka pedig kezébe vette a csákányt.

Hosszu és fárasztó munka után az irnoknak sikerült néhány téglát kifeszítenie a falból. Nagy, fekete lyuk támadt a falon és mikor odatartották a fülüköt, most már sokkal tisztábban hallhatták a titokzatos mulatók duhaj lármáját. Mihálka a feszítővassal kezdte mélyíteni a lyukat. Jóideig dolgozott. A vasrúd egyszerre keresztülszaladt a falon. Keskeny rés támadt a téglák között. Ugyanakkor a lámpás hirtelen elaludt a pap kezében és a két férfi sötétségben maradt.

Eleintén nagyon megijedtek, de aztán megfogták egymás kezét és a falhoz közeledvén, benéztek a résen, melyből piros tűzfény csapott a szemükbe és hangos láarma hangzott feléjük. Különös dolgot láttak. A falon túl még egy pince volt. A pincét égő fáklya világította meg. Két éneklő férfi ült egy kupákkal megrakott, fölborított hordó mellett és két szál cigány hegedült nekik. A férfiak fölváltva énekeltek és ittak, a cigány pedig -35-mindig ugyanazt a nótát húzta, melyet Mihálka egy hónap óta már annyiszor hallott.

A mulató férfiak közül az egyik ősz volt, a másik javakorabeli férfinak látszott. Mind a kettő félelmetes külsejű ember volt. Katonáknak látszottak, de olyan egyenruha volt rajtuk, aminőt ma már nem viselnek semmiféle hadseregeben. Sastollas, prémes süveget viseltek, hosszu hajuk a vállukra hullott, piros dolmányuk fölé farkasbőrt kapcsoltak. Az öregebbik, akinek hosszu, ősz bajusza a füléig ért, ordítózva énekelt és a csákányával hadonázott. A másik füstölő pipát tartott a kezében. Különös volt, hogy úgy a mulatozó katonák, mint a muzsikáló cigányok arca viaszfehér volt, mint a halotté. A plébános és Mihálka később egy ötödik embert is láttak a

pincében. Szakaszott olyan egyenruhát viselt, mint a másik kettő, de jóval fiatalabbnak látszott náluk. Szép, sápadt arcú ifju volt. Ő nem ivott, nem is énekelt, hanem haragos türelmetlenséggel járt föl-alá a hordók között. Olykor meg-megállott a mulatók előtt és rájuk szólt:

– Gyerünk már, hajnalra Munkácsban kell lennünk.

A másik kettő ilyenkor összekoccintotta a boros kupáját és ordítózva énekelt. A sápadt ifju pedig szomoruan és türelmetlenül folytatta sétáját a hordók között.

– Miféle emberek lehetnek ezek? – kérdezte a falon túl suttogó hangon Mihálka.

– Nem tudom, de úgy látom, hogy nem jó emberek, – válaszolt ugyancsak suttogva a pap.-36-

– Mit csinálunk most már? – kérdezte tovább az irnok.

– Majd szólunk hozzájuk...

A plébános átkiáltott a pincébe:

– Jó napot kívánok, tiszta és kedves uraim!

Azok odaát ügyet sem vetettek rá, hanem folytatták a mulatságot.

– Hahó, katona uraim! – kurjantotta most már nekibátorodván Mihálka is.

Ő sem kapott választ. Fölváltva, majd együttesen kiáltottak a lyukba, de a mulatók nem vettek róluk tudomást. Végül már be is rekedtek mind a ketten.

– Ez nem igaz dolog, – mondta a plébános.

– Mit csinálunk most már? – kérdezte újból az irnok.

– Kitágítjuk a rést annyira, hogy átmászhassunk rajta, – mondta a plébános.

Mihálka nagyon megszeppent.

– Azok gonosz lelkek, – suttogta. – Hátha széttépnek düükben, hogy megzavarjuk istentelen mulatságukat?

– Attól ne féljünk, – válaszolt a plébános. – Az Ur nevével köszöntjük őket és akkor nincs fölötteink hatalmuk.

Az irnok kénytelen-kelletlen dolognak látott. Most már gyorsabban haladt a munka. Egy rövid óra mulva akkora volt a lyuk, hogy egy ember átbujthatott rajta.

A plébános kezébe vette a szent könyvet és a szenteltvíz-tartót és átmászott a résen.

– Dicsértessék a Jézus Krisztus! – mondta.-37-

A mulatók nem válaszoltak, rá sem pillantottak, hanem tovább ordítottak, a cigány pedig dühösen fújta a nótájukat. Az ifju katona azonban, aki egész idő alatt a hordók között barangolt, most odalépett a pap elő. Hófehér arcából két végiglenül szomorú és ködös tekintetű szem tekintett a plébánosra.

A pap bátor aggastyán volt, de ettől a tekintettel mégis megborzongott.

– Gyerünk már, hajnalra Munkácson kell lennünk! – mondta panaszos és rimánkodó hangon az ifju.

A pap összeszedte minden bátorságát.

– Az élő Istenre kérdem, vitéz uram, mondja meg, mi dolga Munkácson?

Az ifju katona mereven és értelmetlenül bámult rá. Szép, halvány arca fájdalmasan eltorzult, mintha szenvedést okozna neki a gondolkodás.

– A fejedelem parancsolta... A fejedelem vár... – hebegte szomoruan.

– Isten nevében kérdem, miféle fejedelemről beszél, vitéz uram? – kérdezte fölemelet hangon a pap.

Az ifju gyötrelmes erőlködés közepett mozgatta a száját. Végül mégis megszólalt:

– A mi urunk, a mi fejedelmünk... Rákóczi...

Azzal hátat fordított a plébánosnak és támolygó léptekkel folytatta nyugtalan bolyongását. A pap ekkor elővette szent könyvét és hangos szóval egy imádságot kezdett olvasni, mely alkalmas a gonosz szellemek megfékezésére. Az imádságnak azonban nem lett foganatja. -38-És bár szentelt vizet is hintett a mulatókra, azok azért csak tovább ittak és üvöltöztek. Éppen csak az arcuk torzult el egy kissé, mikor rájuk hullott a szenteltvíz.

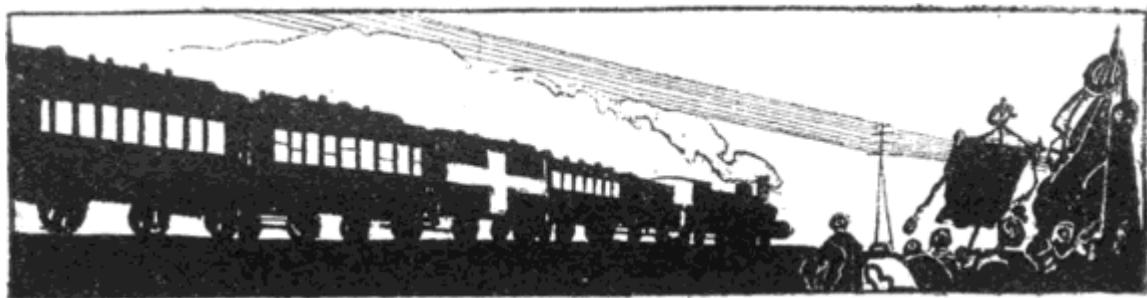
A pap végül belátta, hogy nem bír a duhaj kísértetekkel és visszamászott Mihálkához. Barátját a földön elnyúlva találta. Az irnok elájult nagy félelmében. Miután a főtisztelelő nagynehezen magához téritette barátját, kivezette a friss levegőre. Ott leültek a csöndes ház udvarán és beszélgetni kezdtek:

– Én most már sejtem, hogy mifélék azok a boldogtalanok odalenn, – mondta halkan a plébános.
– Kétszáz esztendővel ezelőtt Rákóczi katonái voltak... Mikor a fejedelem már belefáradt a harcba, melyet a balszerencse ellen viselt, Lengyelországba vonult... Akkor valami fontos parancsal Munkács várába küldte három katonáját... Azok azonban, mint afféle kuruc korhelyek, megfeledkeztek a kötelességükiről és ivásnak adták magukat... Nagy búnt követhettek el a fejedelem ellen, mert a büntetésük is nagy... Közel kétszáz esztendeje, hogy szakadatlanul folytatniok kell korhelykedésüket...

- De hogyan kerültek a pincébe? – kérdezte az irnok.
- Nem tudom, de úgy sejtem, hogy az kétszáz esztendővel ezelőtt valami csapszék pincéje lehetett... Valószínűnek tartom, hogy egyik kuruc vezér büntetésül falaztatta be őket... Azokban a vad időkben sok ilyen dolog esett...

Az irnok és a pap abban állapodtak meg, hogy tovább is titokban tartják a dolgot. Nem tanácsos az ilyet -39-a piacra vinni. Majd keresnek rá módot, hogy fölszabadítsák a boldogtalanokat a szörnyü átok alól.

A plébános meg is próbált sok mindenfélét. Imákat mondott a pincében, megáldotta és megfüstölte a kurucokat, csodatevő szent ereklyéket vitt le nekik. De bizony azok tovább ittak és ordítottak. Most, hogy a fal át volt törve, csöndes éjszakákon a házba is fölhallatszott duhaj lármájuk és az irnok nem is mert többet a lakásban aludni, hanem a plébánián töltötte az éjjeleket.

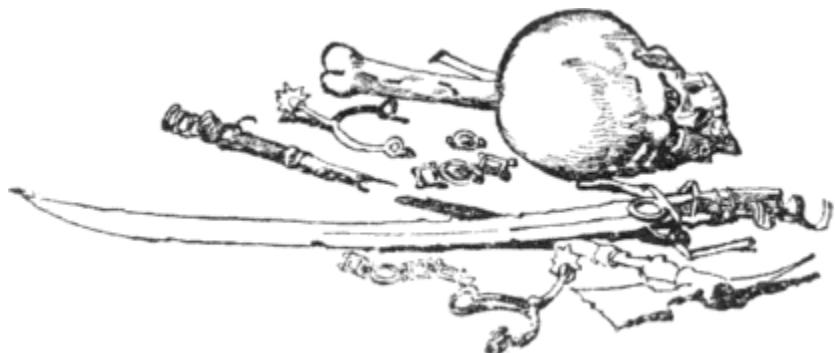

Végül egy szerencsés gondolata támadt a papnak. Bűnbocsánatot csak ő tudna adni a katonáknak, aki ellen oly nagyot vétkeztek: Rákóczi fejedelem. A fejedelem hamvait akkor már hazahozták Törökországból és a kassai nagy templom kriptájában tették nyugalomra. A plébános tehát vett egy fekete selyemkendőt, azt az oltárra tette és misét mondott fölötté. Másnap elküldte a kendőt Kassára egy pap barátjának. A kendő huszonnégy óráig feküdt a fejedelem koporsóján, azután visszaküldték a plébánosnak.

Az öreg pap ezzel a kendővel a kezében lement a pincébe. A kísérteties kurucok akkor is ittak és daloltak. -40-A plébános bátran hozzájuk lépett és meglöbögött a kendőt. Ekkor hirtelen elhallgatott az ének és a zene, a fáklya elaludt és a pincében mély sötétség támadt. A vak sötétségben valami kínos sóhajtozás hallatszott, majd mély csöndesség lett.

A plébános hívására elősietett Mihálka, égő lámpással a kezében. A két jóbarát meglepetve tekintett körül. Kurucoknak, cigányoknak sehol semmi nyomuk. A hordók is eltüntek. Egy dohosszagu, düledező pincében találták magukat, melynek talaját koradt fadarabok, rongyok és megsárgult csontok borították. Néhány rozsdás kardpengét is találtak a hulladék között.

E naptól fogva Mihálka nyugodtan élhetett a régi házában. Senki sem zavarta többé álmát.

-41-

A majom

-42-

-43-

akott Budapesten egy özvegy asszony, annak volt egy Gyurka nevű kis fia. Az özvegyasszony egyszer húsz fillért adott a fiának és elküldte a boltba, hogy hozzon sajtot. Gyurka a boltba ment. Útközben a pénzzel labdázott, földobta a levegőbe és elkapta megint. A húszfilléres azonban, egyszerre leesett a földre, továbbgurult a kövezeten és eltünt az utcai csatorna rostélyában. A fiú ekkor nagyon megijedt és elkezdett keservesen sírni.

Arra jött egy rendőr.

– Miért sírsz? – kérdezte Gyurkától.

A fiú elpanaszolta, hogy a húsz fillérje beleesett a csatornába.-44-

– Ha nagyobb bajod nincs, azon még segíthetünk, – mondta a rendőr.

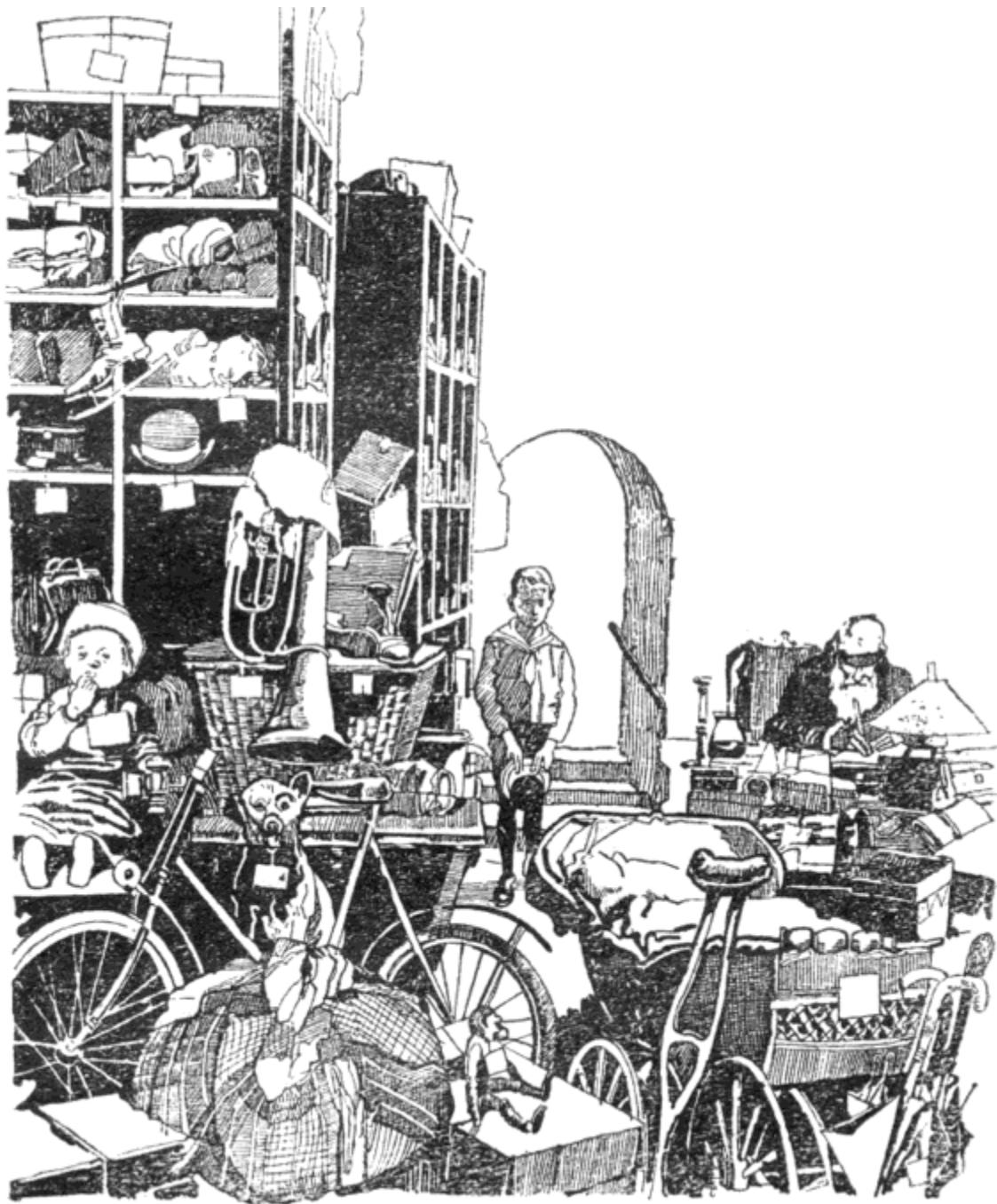
Azzal kézen fogta Gyurkát és magával vitte. Jó sokáig mentek együtt, girbe-görbe utcákon át, végül beléptek egy ócska nagy ház kapuján. A homályos nagy udvar teli volt lágakkal meg hordókkal. Az udvar végében volt egy vasajtó. A rendőr kinyitotta az ajtót és így szólt a kisfiúhoz:

– Ebben a raktárban megvan minden, amit az emberek elveszítenek. Egy vak öreg ember őrzi a holmit; ő majd visszaadja neked a húsz filléredet.

A rendőr elment, Gyurka pedig belépett a raktárba. Nagyon hosszu, homályos terembe jutott. A terem fapadmályát fekete gerendák támogatták. A kopott fal mellett garmadaszámra hevert a sok elveszett holmi. Esernyők, botok, kabátok, melyeket az emberek elhagyta valahol. Kalapok, amelyeket elhordott a szél. Hosszu polcokon ékszerek és órák hevertek. Mindegyikre cédula volt ragasztva, azon rajta volt a tulajdonos neve.

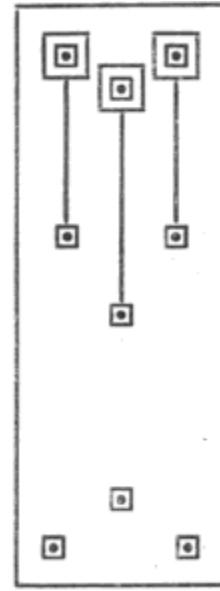
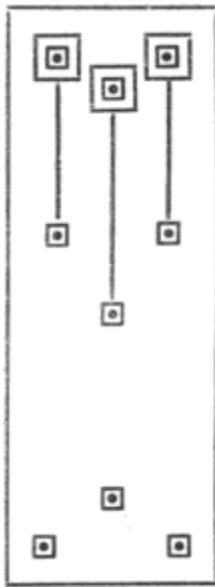
Gyurka egy eleven lelket sem talált az első teremben és belépett a másodikba. Ott sok elveszett kutya és macska volt, sőt egy-két ló is volt ott. A terem végében néhány elveszett kis gyerek ült együtt. Mindegyiknek cédula volt a nyakán, az édesanya nevével. Csendesen csücsültek és a nagy szemükkel komolyan néztek Gyurkára.

A harmadik teremben együtt volt minden játékszer, amelyet a budapesti gyerekek elszórtak. Rengeteg sok labda, papirsárkány, trombita és bábu. Gyurka kiváncsian nézte a kivánatos holmit. Egy arasznyi kis kócmajom -45-nagyon megtetszett neki. A kóc-majom mozgatni tudta a négy kezét, a szeme vörös volt, a fogát meg furcsán vicsorgatta. Egy cédula volt a majom nyakán, azon rajta volt a gázdája neve: Faragó Palkó. Mialatt a kóc-majmot nézte, köhögést hallott a sarokból. Egy kis vaskályha mellett nagyszakállú öreg ember ült. A szemén -46-zöld ernyő volt. Erősen pipázott és kék füstkarikákat bocsátott a levegőbe.

A kis fiú hozzáment, illedeletesen megemelte a sapkáját és azt mondta, hogy az elveszett húsz fillérjeért jött.

– Eredj a negyedik szobába és keresd meg, – mondta az öreg.

A negyedik teremben őrizték az elveszett pénzt. Hosszu asztalokon cseréptányérok állottak, egyik tányérban bankópénz volt, a másikban arany, a harmadikban ezüst. Gyurka végül megtalálta a maga húsz fillérjét. Egy cédula volt a tányéron ilyen félirással: „A Gyurka húsz fillérje.”

- Megtaláltad? – kérdezte az öreg ember.
- Megtaláltam, bácsi, – válaszolt Gyurka.
- Vidd magaddal és eredj a boltba sajtot venni.

Gyurka megköszönte az öreg szívességét és kifelé -47-indult. Amikor a kis kóc-majomhoz ért, megállott egy pillanatra.

– Jó volna, ha az a majom az enyém volna, – gondolta magában. – El is vihetném magammal. Faragó Palkó talán nem is gondol vele többet, az öreg pedig nem lát semmit...

Visszatekintett az öregre. Az békén pipázgatott a homályos sarokban. Gyurka ekkor lábjaihegyen oda lopódzott a polchoz, a kabátja alá gyűrte a kis majmot és dobogó szívvel kiosont a raktárba...

Otthon azt hazudta édesanyjának, hogy a majmot az utcán találta. Vacsoráig jóízüen eljátszadozott vele, azután maga mellé vette az ágyába és elaludt.

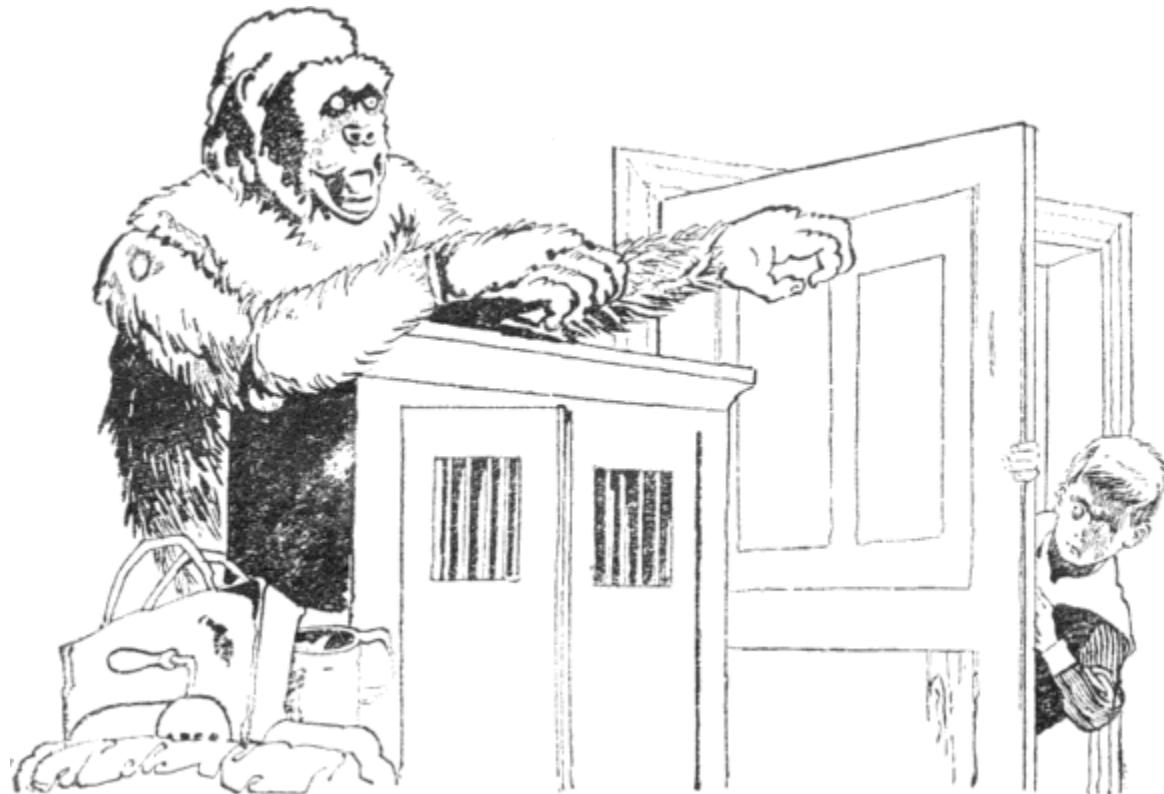
Reggelre kelve, furcsa meglepetésben volt része. A majom, amely tegnap még csak egy arasznyi volt, megnőtt két arasznyira. Gyurka igen megszeppent. Sohasem hallotta még, hogy a kóc-majmok nőni szoktak.

Iskolába kellett mennie és amikor este megint előkereste a majmot, hogy mulasson vele, rémülten tántorodott vissza. A majom most már akkora volt, mint egy kis gyerek. Gyurka remegő kézzel fogta meg a különös játékszert és bevitte a sötét kamrába, hogy meg ne lássa az édesanya.

A sötét kamarában különféle ócska holmit tartottak és édesanya csak ritkán nyitott be oda. A fiú legyömöszölte a majmot a szekrény mögé és még le is takarta régi ujságlapokkal. Most már nem akart vele többet játszani.

Vacsorára alig evett valamit és amikor ágyba fektették, jó ideig nem jött álom a szemére. Azon - 48-gondolkozott, hogyan szabadulhatna a majomtól. Úgy gondolta, hogy legjobb lesz, ha másnap titokban kiviszi a házból és kilöki az utcára.

Másnap alig tudta megvárni, hogy vége legyen az iskolának. Az édesanya nem volt otthon és ő egyedül volt a lakásban. Dobogó szívvel ment a sötét kamrához, kinyitotta az ajtót és óvatosan bedugta a fejét.

Rettenetes dolgot látott! A kóc-majom kinőtt a szekrény mögül. Akkora volt, mint egy felnőtt ember. A feje kinézett a szekrény teteje fölött, a két vörös szeme alattomosan tekintett Gyurkára, a nagy szája pedig gonoszul vigyorgott.

Harmadnapra Gyurka nem is mert benézni a kamrába. Negyednapra azonban beküldte az édesanya. – -49-Eredj be, Gyurka és hozd ki a régi fehér skatulyát, szükségem van rá.

A szörnyeteg megint óriásít nőtt. Most már olyan hosszu volt a két szőrös karja, hogy átfogta velük az egész szekrényt. A fogát vicsorgatva szorongott a fal mellett, a szeme pedig vörös tűzfényben ragyogott.

Gyurka nem mert szólni a majomról. Mindazonban nagyon sápadt volt és a fogá is vacogott a félelementől, az édesanya azt hitte, hogy beteg és ágyba fektette.

Egy hét telt el. A majom napról-napra nőtt. A hét végén már akkorára duzzadt, hogy betöltötte az egész kamrát. Tányérszemű, hordónyi fejét szőrös mellére hajtva, kuporodott a homályban és óriás keze elért már a kamra ajtajáig.

Gyurka pedig a félelementől betegen ült a külső szobában és egyre azon gondolkozott, hogy mi lesz majd, ha édesanya egy nap be talál nyitni a kamrába és megtudja a szörnyü titkát. Szólni azonban most sem mert.

Egy nap, mikor hazajött az iskolából, egy kis fiút látott az utcán, aki egy pajtása után szaladt és a nevét kiáltotta.

– Faragó Palkó, várj meg! – kiáltotta.

Faragó Palkó? Hiszen az a kóc-majom kis gazdájának a neve! – gondolta Gyurka.

A fiúk után sietett és hamar utolérte őket.

– Melyikteket hívják Faragó Palkónak? – kérdezte.

– Engem! – válaszolt egy szőkefejű gyerek.

– Nem vesztettél el egy kóc-majmot? – kérdezte tovább Gyurka.-50-

A szőkefejű gyerek szeme egyszerre fölragyogott.

– De igen, két héttel ezelőtt! Nagyon szép kis majom volt... Te talán megtaláltad?

– Megtaláltam és ha velem jóssz, visszaadom neked.

Gyurka elvitte a szőkefejüt az édesanya lakására.

– Abban a szobában van! – mondta, a kamra ajtójára mutatva.

– Hát hozd ki! – biztatta a szőkefejű.

Gyurka félve kinyitotta az ajtót. A szörnyeteget ezúttal nem látta. A kamra üres volt. Óvatosan ment a sarokba. A szekrény mögött egy csomó ujságpapirost talált. Fölemelte és alatta ott feküdt a kis kócmajom. Megint csak egy arasznyi hosszu volt.

Gyurka odaadta a kis gazdájának. Az elkiáltotta magát nagy örömében.

– Köszönöm, pajtás! – mondta.

Azzal kezet fogott Gyurkával és elszaladt a kócmajommal a hóna alatt.

Gyurka édesanya estefelé jött csak hazára. Mikor meglátta a fiát, megsimogatta arcát és mosolyogva mondta:

– Úgy látom, nincs már semmi bajod? Pedig már féltettelek, hogy beteg leszel!-51-

A lantos házassága

-52-

-53-

A LANTOS HÁZASSÁGA

Volt egyszer egy szegény királylány. Édesanya talán soha nem is volt, királyapja pedig meghalt, amikor a királylány még kurta szoknyában járt. Az új király, akit megkoronáztak, haragos ember volt és kikergette a kis árvát a várkastélyából, hogy menjen Isten hírével. Semmit se adott neki az apai jussából, csak egy ócska aranykoronát, mivelhogy egy királylány még se lehet el aranykorona nélkül.

Az árva királylány elvonult a kék hegyekbe és ott koldulással tengette életét. A skárlát ruhácskája hamarosan -54-elrongyolódott, mezítláb járt, csak a fején levő aranykorona mutatta, hogy igazi királylány. Irgalmas szívű parasztemberek hol egy darabka kenyeret, hol egy krajcárkát adtak neki, abból élt.

Amikor már nagy leány volt, egyszer az erdőbe ment epert szedni. Amint szedegeti az epert, lódobogást hall. Fehér paripán egy kóborló lantos jött arra. A vállán a lantja függött, amelynek három aranyhúrja volt.

A lantos és a szegény királyleány egymásra tekintettek és ekkor magától megzengett a szíjjon függő lant, a szegény királyleány szíve pedig erősen elkezdett dobogni. A fiu megállította fehér paripáját és szó nélkül a szegény királyleány felé nyújtotta a kezét. Az pedig szó nélkül odanyult neki mind a két kezét. Most már kettesbe folytatták útjukat.

Mikor bealkonyodott, a szegény királyleány így szolt a lantoshoz: – Fázom!-55-

A fiú megpengette a lantját és – csudák csudája! – egyszerre egy réztetejű, kőfalu szép kastély állott előttük a rengetegben. Beléptek a kastély kapuján és száz viaszgyertya fénje mellett végigmentek a széles márványlépcsőn, majd egy aranykárpositos terembe léptek.

– Éhes vagyok! – mondta ekkor a szegény királyleány.

A lantos újból megpengette a lantját és ekkor bíborszőnyeges nagy asztal állott előttük, amely teli volt aranytálakkal és kristályüvegekkel. Az asztal körül skárlátruhás asztalnokok és szerecsen szolgák állottak.

A szegény királyleány ekkor a tükörbe nézett és amikor észrevette, hogy a ruhája rongyos, a lába pedig mezítelen, elpirult és azt mondta:

– Szégyellem magamat!

A lant újból megszólalt és a szegény királyleány azon vette észre magát, hogy arannyal és igaz gyönggyel -56-kivarrt fejedelmi köntös ömlik végig a termetén, a lábat pedig aranypapucs borítja. Belenézett a nagy kristálytükörbe és ekkor újra elpirult, de most már örömhében, hogy olyan tündérszépnek látta magát. Majd asztalhoz ültek.

– Álmos vagyok! – mondta később a szegény királyleány.

Megint megszólalt a lant és ekkor széles selyemnyoszolya állott előttük. A nyoszolyának olyan volt a formája, mint egy óriás aranykagylónak, a teteje sátor volt, amelynek selymébe drágakövekkel volt kihimezve a hold, a csillagsereg és az éjszakának minden csudája.

A szegény királyleány ekkor lefeküdt és napkeltéig édesen aludt.

Amikor reggel fölébredt, nyoma se volt a kastélynak és minden pompájának. Ott feküdtek ketten egy öreg -57-bükkfa tövében a puha mohában. A fejük fölött sárga rigó rikoltott. A szegény királyleány megdörzsölte a szemét és amint végitekintett magán, észrevette, hogy megint rongyos ruhában van és mezítláb.

Egész nap tovább bolyongtak az erdőben, alkonyatkor azonban a lantos megpengette a lantját és ekkor megint márványpalotában laktak, aranytálakból lakováztak, selyemágyban háltak.

Harmadik nap a királyleány így szolt urához:

– Olyan kastély kell nekem, amely nemcsak addig áll, amíg szól a lantod, hanem amelyben télen-nyáron lakhatom. Mert én királyleány vagyok! És ha nem teszed meg, amit akarok, akkor itt hagylak és visszamegyek a kék hegyekbe.

A lantos ekkor elment a városba. Ott leült a piacon, a földre tette a sapkáját és játszani kezdett a lantján. A gazdag emberek megállottak körülötte és mivel a dala a szívükbe vette magát, aranyat dobtak a sapkájába. -58-Amikor a dal véget ért, elpattant a lant egyik aranyhúrja. A lantos összeszedte a pénzt, kőházat vett érte és vezette oda a szegény királyleányt.

Egy ideig csak megvoltak, egyszerre azonban így szólt a szegény királyleány.

– Mi haszna a szép kőháznak, ha rongyos ruhában kell járnom? Szerezz nekem selyemruhát, különben itt hagylak, mert én igazi királyleány vagyok!

A lantos megint elment a városba, pénzt szerzett és gyöngyös selyemruhát vett a szegény királyleánynak. Ezúttal megint elpattant a lantján egy aranyhúr.

Nemsokára így szólt a szegény királyleány:

– Mi haszna a szép házamnak és a selyemruhámnak, ha mezítláb kel járnom? Szerezz nekem aranypapucsot, különben itt hagylak!

A lantos elhozta az aranypapucsot is és ezúttal elszakadt lantján az utolsó aranyhúr.

Nemsokára megint volt valami kívánsága a szegény királyleánynak: aranynyoszolyát akart az ágyas házába, ezüsttálat az ebédlőjébe, szolgákat a cselédházba.

A lantos ekkor három rézhúrt feszített a lantjára és megint elment a városba. A gazdag emberek ott örömmel fogadták és azt mondták: Ihol ni, az aranyhúros lantos.

A rézhúrjai azonban olyan förtelmesen szóltak, hogy az emberek kacagni és gúnyolódni kezdtek. Csalónak nevezték és a lantosnak üres zsebbel, szégyenszemre kellett megfutamodnia.

Amikor a szegény királyleány megtudta, hogy az ura nem hozott neki semmit, sírva fakadt és napestig -59-egyre folytak a könnyei. A lantos meg akarta vígasztalni és elővette a lantját, a szegény királyleány azonban azt mondta neki:

– Hagyd abba, a dalod bántja fülemet!

A lantos ekkor elsápadt, de nem szólt semmit, hanem kiment az erdőbe. Ott egy sziklán összezúta a lantját. Azután eltünt a sűrű bozótban és soha senki sem láttá többet. A királyleány pedig nagy szegénységben élt tovább és a könnyei sohasem szüntek meg folyni.-60-

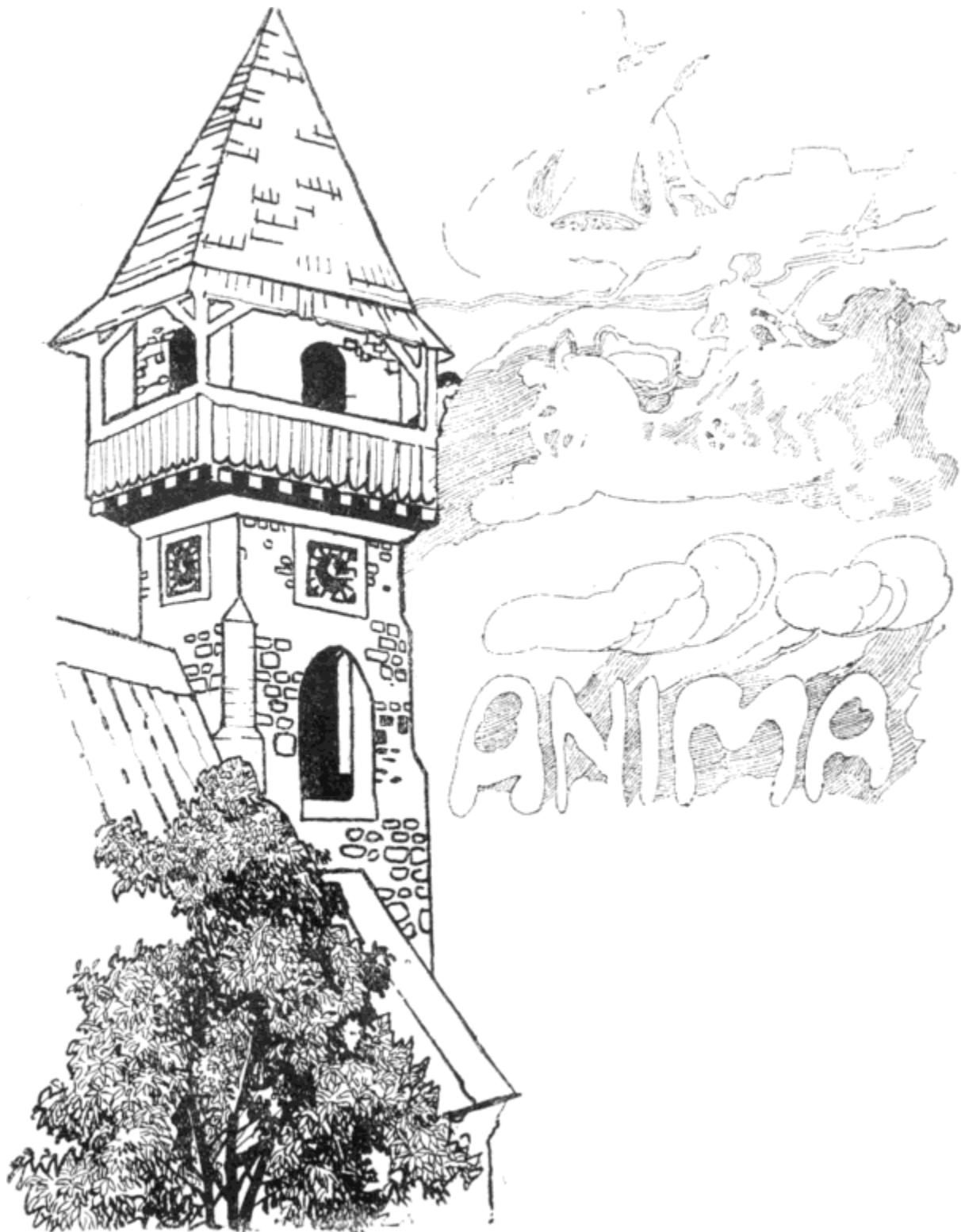
-61-

Anima

-62-

-63-

I.

Hajdanában, a nemzeti királyok korában, élt nemes Bártfa városában egy nagyszakállú toronyőr, valami Noé nevezetű ember. Noé apa fönn tanyázott az emberek feje fölött, a bártfai

nagytemplom tornyában. A szűk szállása fölött volt a harangház, telve nagy és kicsi harangokkal. Ha istentiszteletre kellett szólítani az embereket, akkor Noé megkongatta a nagyharangot. Ha valamelyik bártfai keresztény lélek a halállal vívódott, akkor -64-megszólaltatta a panaszosan vinnyogó lélekharangot. Ha ellenség lopódzott a várkapu felé, vagy éjjeli tűz csapott föl a házsoron, akkor félreverte a haragosan zúgó lármaharangot. Ünnepnapokon megszólaltatta összes harangjait és akkor az ércszavu, hatalmas kórus megremektette a torony kőfalait.

A nagyszakállu Noénak az volt a hire, hogy büszke ember és magasan hordja az orrát. Ő közelről láta az égen vonuló fellegeket és azért nem igen kívánkozott le a város poros utcáira. A torony erkélyéről olyan kicsinyeknek láttá a lenn nyüzsgő embereket, akár a hangyákat és azért bizony lenézte némileg még a város hatalmas polgármesterét is. És mivel megszokta a harangok zúgó szavát, nem szívesen hallgatta az emberek hiábavaló fecsegését. Való igaz, hogy évek óta már senki sem hallotta Noé hangját és azért a bártfaiak közül némelyek azt állították, hogy az öreg végképpen elfelejtette az emberi beszédet. Habár szűkszavu, büszke öreg volt is Noé, azért mégis jószívü ember volt.

Történt egyszer, éppen Szilveszter éjszakáján, hogy Noé apa egy elhagyott kis gyereket talált a torony tövében. Valami lelkeletlen ember tehette ki a kis árvát a havas éjszakába. Hogy ki gyermek volt, az soha sem tudódott ki. Szőkehaju, feketeszemű kisleány volt. Meg se nyikkant, amikor Noé a karjára vette, csak komolyan tekintett rá fekete nagy szemével. A hallgatagságával nagyon megnyerte a toronyőr szívét. Ő sem igen szaporította hát a szót, hanem fölvitte magával a toronyba és ott fölnevelte, mintha tulajdon gyermek volna. Mivel nem tudta, hogyan szólítsa a kis leányt, egyik ezüstszavu -65-harangja után Animá-nak nevezte. Mert minden harangnak neve van és a név cifra betükkel van kiöntve a harang szegélyén.

A sápadt, hallgatag és különös tekintetű gyermekből idővel szép nagy leány lett. Ha Noé apát büszkének mondották a bártfaiak, Animát már éppenséggel gőgösnek találhatták.

Gyerekkorában sohasem játszott más gyermekekkel, csak a toronyi fecskékkel és a vércsékkal. Leánykorában sem pajtáskodott senkivel és a felhők vonulásában nagyobb gyönyörűsége telt, mint a farsangi menetekben. A vasárnapi muzsikára ügyet sem vetett, ha azonban megkondult a bártfai nagyharang, akkor boldog tűzben lángolt a szeme. Neki az ünnepi harangzúgás volt a legkedvesebb zenéje.

A bártfai legényeknek, akik vasárnaponkint a templomban látták Animát, ugyancsak megtetszett a szép és kevél leányzó. Beszédbe azonban egyikük sem ereszkedhetett vele, mert Anima, ha meg is szólította valaki a fiatalok közül, némán végigmérte a vakmerőt, aztán kecses méltósággal, mint a sérült királyné, fölvonult a tornyába. Legjobban megtetszett egy Kender Mátyás nevű csizmadialegrének. Ez a Kender Mátyás, bár ifju ember volt még, büszkesége volt a bártfai csizmadiacéhnek és amikor a sárosi főispán kordováncsizmát rendelt a városban, a bölcs atyamester Mátyással szabatta a csizmát. Mátyás jókedvű, nótás legény volt mindaddig,

amíg meg nem látta első izben Animát. Ettől a naptól fogva azonban szomorú és álmodozó ember lett belőle. Vasárnaponkint, mialatt a többi legények a korcsmában poharaztak, ő kiállott a városháza elé, szemben a nagytemplommal -66-és addig nézte a tornyot, amíg bele nem merevedett a nyaka csigolyája.

Addig töprenedett, okoskodott magában a legény, amíg egy szép ünnepnapon nagy dologra nem határozta magát. Délben magára vette ezüstgombos dolmányát meg hatrántos csizmáját és szegfűvirágbokrétával a kezében fölmerészkedett a toronyba. Azzal ment föl, hogy feleségül kéri Animát.

Egy életem, egy halálom! – gondolta magában. – Ha hozzá jön, akkor meghalok nagy öröömöben. Ha nem lesz az enyém, akkor megöl a bánat.

Elkeseredett bátorsággal indult neki a meredek csigalépcsőnek. Amikor azonban odafenn, a hatalmas öblü harangok alatt szembe találta magát a leánnyal, egyszerre az inába szállott minden bátorsága és reszketni kezdett, akár a nyárfalevél. Hebegő hangon mondhatta csak el a mondókáját, amelyre pedig napok óta készült már. Hogy ő most már nemsokára mesterré lesz és hogy a megtakarított pénzén műhelyt nyit. Hogy a sárosi nagyságos főispán csizmáját ő varrtá és hogy egy kis házat is örököl az édesapja után. És elhebegte azt is, hogy piros szattyáncsizmában, ezüstgombos pruszlikban fogja járatni Animát, ha igent mond és mesterné lesz.

A leány elsápadt a haragtól, majd gőgösen fölkacagott.

– Megháboradtál, csizmadia, – mondotta, – ha azt hiszed, hogy én valamikor beülök a csirizszagu műhelyedbe! Négy lóval gyere, csatlóssal a bakon, ha engem el akarsz vinni a toronyból!

A szegény Kender Mátyás azt se tudta, hogyan jutott -67-le a hosszu csigalépcsőn a piacra. Amikor a szállására ért, szó nélkül behánnya minden holmiját a vándortarisznyájába, a vállára kanyarította a szűrélt, a kezébe vette a botját, aztán búcsút mondott a mesterének. A mester kérlelte és marasztalgatta, de Mátyás azt mondotta, hogy kisülne a két szeme, ha tovább is látnia kellene a bártfai nagy templom tornyát. És még az éjjel gyalogszerrel útra kelt az Alföld felé.

II.

Alkonyatkor Anima künn állott a torony erkélyén. Nem is gondolt már a kérőjével, akinek olyan kegyetlenül kiadta az útját. A felhőket nézte, amelyek lassu méltósággal úsztak a vérpiros égboltozaton. A szeme megakadt egy különös formájú nagy felhőn, amely biboros és aranyos fényben tündökölve közeledett a város felé. A felhő olyan volt, mint egy óriás légi gálya, amely kupolás és tornyos fejedelmi palotát hordoz a hátán.

Animának úgy rémlett, mintha a gálya orrán aranysüveges emberek, furcsa és félelmetes szörnyalakok nyüzsögnének.

Később a nagy felhőről levált egy kis felhőfoszlány s az gyorsan, mint a szálló füst, a torony felé közeledett. Amikor már egészen közel érkezett, fényes hintó lett a felhőből. Négy, hattyuszárnyon szálló, fehér ló volt elője fogva. A bakon csatlós ült a kocsis mellett. A kocsisnak bozontos feje volt, mint a fehér medvének, a csatlós vállán pedig kakasfej ült.-68-

– Ez a király fogata! – gondolta Anima magában.

Soha sem látott még királyi fogatot és így nem is csodálkozott azon, hogy a levegőben jár.

A hintó megállott a toronyerkély mellett, a csatlós kiugrott, térdet hajtott Anima előtt és némán és alázatosan biztatta, hogy szálljon be.

– A király elé akar vinni! – gondolta a kevél Anima. – Bizonyos, hogy ő felsége hirét hallotta a nagy szépségemnek és most látni óhajt. Ha megtetszem neki, feleségül fog venni és én királyné leszek.

És habozás nélkül beült a hintóba. Még annyi időt se vett magának, hogy fölvegye a papucsát és befonja a haját. Mezítláb és kibontott hajjal kelt útra.

A szárnya fogat odaröpítette az aranyfelhőhöz. Amint Anima rálépett a felhő peremére, a fogat mindenestűl párává foszlott. A leány egy hatalmas nagy kapu előtt találta magát. A kapu bolthajtását két óriás tartotta a vállán; az óriások görnyedve vergődtek a nagy teher alatt, hol összetöpörödtek, hol meg kinyultak, magukkal emelve az egész kaput.

Anima habozott, hogy bemerészkejék-e a palotába, de ekkor lassan megnyilt a kapu és egy szép ifju lépett ki rajta. Az ifju napsugárkoronát viselt a fején és bíborpalástot a vállán. Szép, sápadt és szomoru arcú ember volt. A kezét előrenyujtva, tapogatódzva járt és Anima észrevette, hogy mind a két szemére vak. Amikor a kezével megérintette Animát, a leány borzadva érezte, hogy a keze hideg.

– Ez a felhőkirály! – mondotta magában a leány.-69-

A felhőkirály kezén fogva bevezette vendégét a palotájába. Egy nagy csarnokba értek, amelyet aranyvörös kupola borított. A kupolát oszlopok helyett gomolygó tagu óriások tartották a vállukon. A király a szivárványos trónushoz vezette Animát. Ott fehér felhőasszonyok holdvilágkoronát és rózsaszínű ködpalástot adtak rá. Köröskörül, a rengeteg trónteremben, minden terdreborultak a király alattvalói. De miféle alattvalók voltak azok! Madár- és elefántfejű zászlósurak, formátlan légi csudák, furcsán gomolygó szörnyetegek, amelyek szakadatlanul változtatták az alakjukat. És valamennyien néma voltak és vakok, miként a királyuk.

– Királyné vagyok! – mondotta magában kevél önérzettel Anima.

Időközben megindult az északi szél és az egész felhőország útrakelt az Alföld felé. Anima kiváncsian letekintett a földre és ekkor meglátta Bártfa városát, amely akkorkának látszott, mint egy kalap és meglátta a nagytemplom tornyát is, amely akkora volt, mint a kisujjam. És ekkor megszólaltak odalenn a harangok. Noé apa küldte ezt a búcsúüdvözletet a fogadott leánya után. A nagy távolságban oly halkan zümmögtek, mint az éjjeli bogarak csapatja. Anima szíve fájdalmasan összeszorult. Nem tudott örülni a királyi pompájának. A gondolat, hogy ezentúl örökké vándorolnia kell, amerre a szilaj szelek viszik, a sejtem, hogy nem fogja többet hallani a bártfai harangok zúgását, elszomorította. Az óriás csillagok, amelyek fehérén ragyogtak a feje fölött, megfélemlítették. Elhagyottnak érezte magát a néma és vak felhőrémek társaságában és a lelke is didergett, -70-ha a felhőkirály megfogta a kezét. Nem tudta szeretni az urát. Szelid ember volt ugyan a felhőkirály, de megvolt az a rossz szokása, hogy minduntalan változtatta a képet. Egyszer kecskefeje lett, máskor meg hallá változott át. Némelykor szárnya nőtt, hébekorba pedig gömböccé fúvódott. Anima csak a fényes koronája után tudta megismerni.

Anima azelőtt, míg a földön lakott, mindig csak a felhőket nézte; mostanában, hogy felhőn kellett laknia, egész nap csak a földet nézte. Most csodálatosan szépnek találta a földet és irigyelt mindenkit, aki odalenn szabadon járhat-kelhet. Falvak, városok és pusztaságok fölött vonultak el. A pusztákon ezerféle giz-gaz virított és illatozott, ezer madár csipogott. Olykor egy-egy falusi templom harangjának szava hatolt föl a felhőkig, ilyenkor olyan honvágyat érzett Anima, hogy a sírás kerülgette.

Egy nap, amikor éppen a Tisza fölött szálltak, egy embert látott meg Anima, aki gyalogszerrel baktatott a folyó partján. Az ember akkorának látszott csak, mint egy bogár, de a felhők királynéja azért tüstént megismerte benne Kender Mátyást, a bártfai csizmadiát, akivel olyan kegyetlenül elbánt.

– A szegény fiu bujdosásra adta magát! – szólott magában Anima.

Mátyás később megpihent odalenn és leheveredett a gyöpre. A szálló felhőket nézte és a tekintete összetalálkozott az Animáéval. A sejtem, hogy egy meleg emberi szív most feléje dobog, boldoggá tette a felhők királynéját. Azonban a gondolat, hogy Mátyás most nem -71-is sejt, milyen közel vannak egymáshoz, elszomorította. Bánatában megeredtek a könnyei és a meleg csöppek lehullottak a vándorló legény arcára.

Mátyás később megpihenet odalenn

– Első lesz! – mondotta Kender Mátyás, mialatt a kendővel végigtörült az arcán.

III.

Hosszu, hosszu idő telt el. Talán egy esztendő is. A csizmadia bejárta a félországot. Munkába állhatott volna nem egy helyen, de a nagy bánata újra és újra csak kezébe adta a vándorbotot.

Vándorlásai közepett megfordult a székely havasok közt is. Egyszer egy nyári délutánon megpihet egy virágos völgyben. A puha fűben heverészett, Animára gondolt és fogai között egy fűszállal fölbámult a ragyogó égboltozatra. Odafönn egy felhő úszott, amely megrekedt útjában a havas oldalán. A felhő olyan formájú volt, mint egy hatalmas gálya; furcsa szörnyetegek kuporodtak rajta sűrű csapatokban. A csizmadia sokáig nézte a felhőt, aztán egyszerre megdobbant a szíve. Egyik felhőfoszlánynak olyan formája volt, mint egy lobogó haju női fejnek, az arca pedig Anima arca volt. A felhőasszony mereven és szomorúan nézett le rá a magasságból, mintha kérdezni akarna tőle valamit és mondani akarna neki valamit. Vándorlásai közepett gyakrabban is megesett már Kender Mátyással, hogy valamelyik vonuló felhő Animára emlékeztette. De ő olyankor mindig azt hitte, hogy káprázik a szeme. Ezúttal azonban -72-olyan tiszta volt a kép és annyira föltünő a hasonlatosság, hogy a csizmadiának nem volt többé maradása a völgyben. Nekiindult a havas csúcsának. Hosszu és fáradtságos út volt. Hamar rá is esteledett és a holdvilág fakó fényében kellett a meredek hegylejtőn fölkapaszkodnia. Végül éjféltájban elérte a felhőket. Egy ezüstpereméjű, fekete felhőkapuból fehér női alak szalad eléje. Ő volt, Anima.

- Tudtam, tudtam, hogy el fogsz értem jönni! – kiáltotta könnyek közt nevetve.
- Vártál? – kérdezte Kender Mátyás.
- Egy esztendő óta minden vártalak!
- És én egy esztendő óta minden kerestelek!

A csizmadia kezén fogta a leányt, hogy levezesse a völgybe. De ekkor hirtelen vad rémület nyilalt át a szívükön, mert észrevették, hogy az egész felhőhad föltámadt ellenük és üldözőbe vette őket. Ezer gomolygó felhősárkány kúszott utánuk a lejtőn. Lobogó haju felhőemberek nyujtogatták utánuk a hosszú karjukat. Szörnyü óriások, madárfejü emberek és emberfejü medvék vágattak, hemperegtek a nyomukban. Maga a felhőkirály is ott volt az üldöző hadseregeben. Egy elefánton lovagolt; nagy mérgében ő maga varanggyá fúvódott; aranykoronája csillogott a holdvilágban.

- Siessünk, siessünk! – kiáltotta Anima.

Amikor a menekülők már a lejtő közepén voltak, üvöltő vihar szárnyán utólérte és megrohanta őket az előhad.

- Siessünk, siessünk!

Fülsiketítő dördüléssel, vakító villanással a mennykövek -73-raja csapott le körülöttük. A felhőkirály megszólaltatta a légi ágyúit. Egy szálfa nagy ropanással derékon tört és lángra lobbant mellettük. A sziklák megindultak és dübörögve versenyt vágattak a menekülőkkel.

– Siessünk, siessünk!

Már a hegy lábán jártak, amikor tajtézkó vízárt zúdítottak utánuk a felhők. Anima térdre bukott, de a csizmadia a karjára kapta és övig gázolva a hullámokat, úgy vitte a leányt, mint a kis gyermeket. Majd haragos jégeső kezdte őket verni. Kender Mátyás betakarta Animát a szűrébe, hogy megvédje a jég ellen és úgy vitte tovább.

Végre lenn voltak a völgyben. A csizmadiának megroskadt a lába a fáradtságtól, Anima pedig egész testében remegett a félelemtől. Az égzengés elnémult, az eső elállott. A hegyek fölött diadalmas ragyogással fölkelt a nap. A menekülők visszanéztek a hegyre és most már egyetlen felhőt sem láttak. Azok kígyózó, iszapos patakok alakjában futottak a völgybe.

– Megmenekültünk! – mondotta Kender Mátyás.

Bőrig vizesen, a homlokukba csapzott hajjal, halálra fáradtan, de boldogan néztek össze.

– Hová vezesselek? – kérdezte a csizmadia.

– Vezess hazára Bártfára, Noé apához, – válaszolt Anima.

Megpihentek, aztán útra keltek északnak, Bártfa irányában. Hosszu és keserves útjuk volt, mert gyalogszerrel kellett bejárniok hét vármegyét. Aki útközben meglátta a rongyosruháju, mezitlábos leányt, amint alázatosan -74-lehajtott fővel léptetett a legény oldalán, az inkább valami szép koldusleánynak nézhette, mint a felhők királynéjának.

Egy este mégis csak meglátták megint a bártfai harangtornyot. Egy erdős tisztáson állottak, égbenyúló, karcsu fenyőfák között és az alkonyi fényben ott feküdt előttük Bártfa városa. Jó messzi voltak még a várostól, de azért már hallhatták Noé apa harangjait, amelyek zúgó kórusban köszöntötték a hazatérőket. Anima szeme a harangszó hallatára izibe megtelt édes könnyekkel.

– Anima, – kérdezte Kender Mátyás, – utálod-e még a csirizszagot?

– Nem utálom én, – mondotta fülig elpirulva a leány.

– Akarsz-e már mesterné lenni? – faggatta tovább a csizmadia.

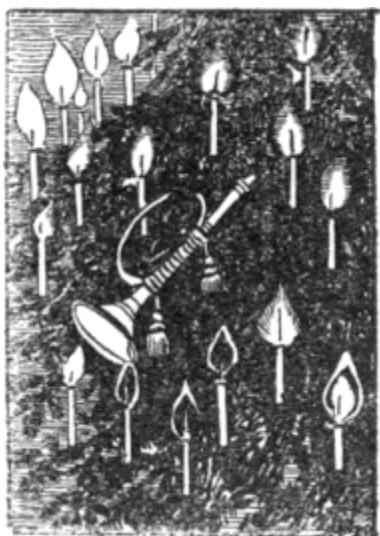
– Bizony már akarok! – válaszolt halk hangon a leány.

És kezüköt egybetéve, áhítatosan mentek a harangszó irányában.

-75-

Az arany trombita

-76-

-77-

AZ ARANY TROMBITÁ

Már alkonyodott, de az utcai lámpákat még nem gyujtották meg. A kihalt, keskeny Boldogasszony-utca szürkületén egy férfi ment végig. Talpig érő bundát viselt, amelynek két szárnya lábszárát csapkodta és égő szivart tartott a fogai között.

A Boldogasszony kis temploma előtt egy fiúcska toppant eléje és ujságlapot kínált neki. Valami elkésett kis rikkancs-gyerek volt. Vékonyan öltözött, vézna -78-fiúcska. A paraszti ruháján látszott, hogy valamelyik felvidéki faluból szakadt ide a nagyvárosba. Kopott báránybőrsüvegét a fülére húzta és annyira didergett, hogy valóságos rezgős-táncot járt a kövezeten.

A férfi bosszusan morgott valamit és tovább sietett. A templom ajtaja előtt megemelte a süvegét és ekkor megint hallotta maga mellett a gyerek cipőjének kopogását.

Most megállott és pénzt vett ki a zsebéből. Egy ideig keresték a krajcárok között, de aztán hirtelen meggondolta magát és egy ezüstforintost adott a fiúnak...

– Nesze, legyen neked is jó karácsonyod!

A kis fiú szinte ijedten nézte a forintot, majd sarkon fordult és szó nélkül szaladni kezdett. A Boldogasszony-utca tulsó végében, az ezer lámpa fényében ragyogó nagykörút sarkán, kövér öreg asszony várta.

– Kaptál valamit, Jóska? – kérdezte.

A gyerek szó nélkül odaadta az ezüst forintot. Az öreg asszony örömeiben hangosan elkacagta magát, aztán eltette a pénzt, kezén fogta a gyereket és megindult vele a távoli külváros felé. Oly sebesen ment, hogy a fiú csak futva tarthatott vele lépést. Egy pálinkamérés ajtaja előtt megállott az asszony. Láthatólag habozott, hogy bemenjen-e vagy nem. A habozása hamar véget ért. Egy krajcár adott a kis Jóskának és így szólt hozzá:

– Ez a tiéd. Vehetsz magadnak, amit akarsz. Aztán várj meg a rendes helyen, a Boldogasszony-utcában. Félórás mulva érted megyek és adok vacsorát is.

Azzal magára hagyta a gyereket és bement a boltba. -79-Jóska egy ideig utána nézett a jégvirágos ablakon át, majd lassan megindult a Boldogasszony-utca felé. Útközben meg-

megállott egy boltkirakat előtt és azon tanakodott, hogy mit vegyen a krajcárjáért.

Legszívesebben trombitát vett volna. Ilyenre fájt a fogá, ami óta eszét tudta. Azonban a trombiták, amelyeket egyik-másik kirakatban látott, nem voltak elég szépek. Jóska okos kis ember volt és tudta, hogy holnap is lesz nap...

A Boldogasszony templomának sötét kapuja előtt megint jó ideig járta a didergő táncot. Mikor már nagyon elfáradt, leült a kapu lépcsőjére. A nagy hópelyheket nézte, amelyek hullani kezdtek. Álmos szeme előtt minden nagyobb pelyhek röpködtek; egyik-másik akkora is volt már, mint a papirsárkány.

Egyeszerre azon vette észre magát, hogy nincs egyedül. A legfelsőbb lépcsőn egy koldusasszony ült, kis gyermekkel az ölében. Mikor Jóska a koldusasszony felé fordult, az könyörögve kinyújtotta a kezét. És Jóska a krajcárkáját, amely már egészen meleg volt a keze szorításától, beletette a koldusasszony tenyerébe. Azután fölkelt és el akart szaladni, mert szégyelte a tulajdon nagylelküségét.

A koldusasszony azonban a nevén szólította:

– Jóska!

A hangja olyan szeliden és édesen zengett, mint a hárfa. A fiú most már megismerte. Maga a Boldogasszony volt. A gyermek pedig, amelyet a karján tartott, a kis Jézus. A Boldogasszony mosolyogva tekintett a rikkancsra és a kis Jézus is mosolygott rá.

– Jóska, gyere velem! – szólt a Boldogasszony.-80-

A templom kapujának mind a két szárnya megnyílt előttük. Odabenn ezer gyertya égett. A két padsor között komolyarcú, fehérruhás, szép angyal-ifjak állottak sorfalat. Mikor a Boldogasszony, a kis Jézust a karján víve, Jóskát pedig a kezén vezetve, végighaladt a sorukon, -81-valamennyien olyan mélyen meghajoltak, mint a minisztráns-gyerekek a szentség előtt. A kis fiú boldog

alázatossággal tipegett a Szűzanya oldalán. Egyébként azonban nagyon fázott; a templomban dermesztő hideg volt és a szent asszony keze is olyan volt, mint a jégcsap.

Az oltárhoz értek. Az aranykeretben, hol különben a Boldogasszony képe szokott ragyogni, most ezüstpántos ajtó volt. Ez az ajtó is megnyílott előttük és ekkor kiléptek a templomból a szabad ég alá.

A Boldogasszony nem szolt Jóskához, csak vezette magával és olykor szeliden lemosolygott reá. A kis fiú meg persze nem mert szólani. Házat sehol se látott. Egy behavazott úton jártak, melyet jobbról-balról hosszú dombok szegélyeztek. A vidék egészen olyan volt, mint Jóska szülőföldje. A fehér dombok fölött tisztán világított a telihold. Olykor egy-egy farkas-családdal találkoztak és az ordasok alázatosan lekonyították fejüköt-fülüköt a vándorok előtt. Előttük neszten szárnyon baglyok szállottak, olyan sietve, mintha valakinek hírt akarnának vinni a Boldogasszony érkezéséről.

Végül valami piros világosságot láttak a dombon. Egy karácsonya volt, mely magában tündöklött a havas pusztaságban. Száz gyertya égett rajta és az ágai csak úgy hajladoztak a sok tarka drágaság súlya alatt. Távolabb még néhány karácsonya fénylett, aztán minden több.

Fölértek a dombra és ekkor megállottak egy pillanatra.

– Ez a karácsonyaerdő! – mondta halkan a Boldogasszony.-82-

Alattuk, a meddig a szemük elért, hatalmas rengeteg terült el, csupa tündöklő karácsonyfából. Az erdő szélén kisebb fák állottak, beljebb hatalmas faóriások. A millió égő viaszgyertyácska fényétől piros volt az égboltozat is. A fák a tövüktől a csúcsukig ragyogtak az arany- és ezüst-ékkességtől. Óriás gyémánt-csillagok, amelyek a gallaykon himbálóztak, ezerszeresen visszaverték a különben is szemkápráztató fényességet. Annyi tarka édesség volt rajtuk, mintha napokon át hó helyett cukorsüteményt ontottak volna a felhők. És annyi és oly sokféle kimondhatatlanul szép és kedves gyerekjáték, hogy a kis Jóskának elállott a szíve-verése.

Útjuk a karácsonyfaerdőn át vezetett. Jóska nagyon fázott és a nagy fáradtságtól már alig tudta emelni a lábat. Erősen megkapaszkodott a Boldogasszony jéghideg -83-kezében és káprázó szemét le-lehunyva, vezettette magát előre. Egyre hallotta az égő viaszgyertyák halk sercegését és érezte a megpörkölt fenyőgally édes illatát.

Nagysokára a tüzes erdőben egy kerek tisztásra értek. A tisztás közepén magános kis karácsonyfa állott. Egyetlen ajándék függött csak rajta: egy arany trombita.

– Ez a tiéd, – mondta a Szűzanya. – Ilyen trombitája egy gyereknek sincsen. Kívánj magadnak valamit, aztán fújj bele. Bármit kívánsz is, minden meglesz.

Jóska dermedt ujjacskáit kinyújtotta a trombita után. A trombita is jéghideg volt. Gondolkozni kezdett. Mit kívánhatna még, ha már van trombitája? Aztán eszébe jutott, hogy mi volna neki jó.

– Azt szertném, hogy ne fázzak többet. És hogy ne legyek éhes soha. És hogy a néném ne verjen meg, ha kevés pénzt visztek neki.

– Fújd meg a trombitát és minden úgy lesz, – szólt mosolyogva a Szűzanya.

Jóska megfújta az arany-trombitát... Trara, trara! Oly szépen szólt, hogy hallgatni is gyönyörűség volt. A Boldogasszony ekkor lehajolt és az ajkával megérintette Jóska homlokát. A tüzes erdő lángot vetett és Jóska minden tagjában édes melegség zsibongott, a szívét pedig mámoros boldogság járta át. Most már érezte, hogy nem lesz többé semmi baja.

*

A Boldogasszony-templomának sekrestyése, miután az éjféli misére kinyitotta a templom kapuját, elszaladt a nagykörút sarkáig és ott megszólította a rendőrt:-84-

– Biztos úr, egy kis fiú fekszik a templom küszöbén. Azt hiszem, hogy megfagyott. Ujságárus gyerek. Ismerem, mert mindig ott lappangott a templom körül.

– Meghalt? – kérdezte a rendőr.

– Meg. Egy krajcárt szorongat a kezében.

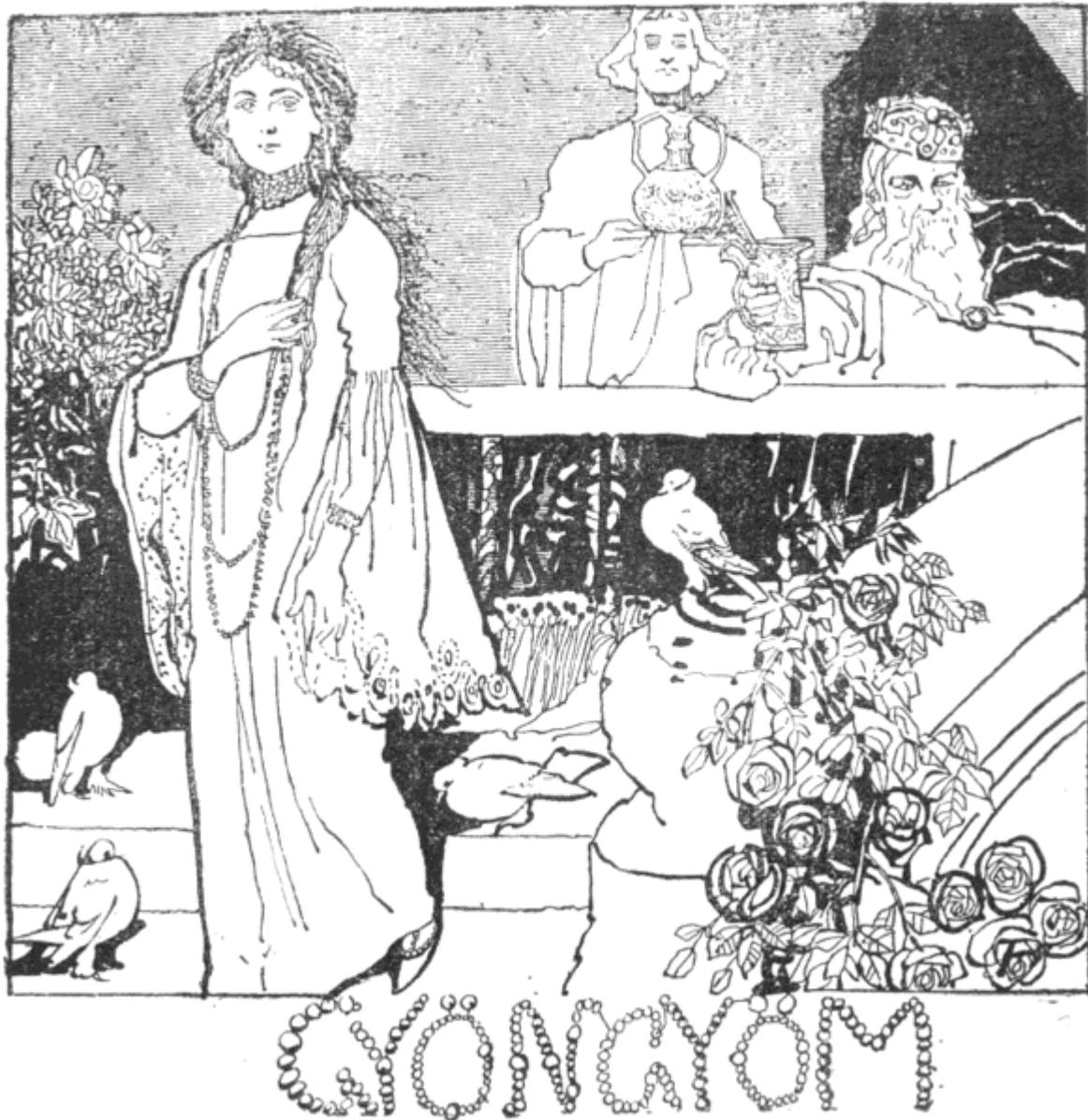
A rendőr nem válaszolt semmit, hanem bement a sarki kávéházba, hogy a mentőknek telefonáljon.-85-

Gyöngyöm

-86-

-87-

Ezt a mesét, amelyet most el fogok nektek mondani, nem én eszeltem ki, hanem magam is úgy hallottam más valakitől, még kis fiú koromban.

Hogy az, aki nekem sok esztendővel ezelőtt elmesélte, könyvből olvasta-e, vagy talán maga is az édesanyjától hallotta, azt már nem tudom.

Igen sokáig az emlékező fiókban tartogattam Gyöngyöm kisasszony meséjét, mint valami régi családi csecsebecsét. Megtörtént, hogy évekig nem is törődtem -88-vele, sőt el is felejtettem, hogy megvan, de azután megint csak elő kellett keresnem valamelyik kíváncsi gyermek kedvéért.

Ilyenkor megtörülgettem, kifényesítettem, újra aranyoztam és ha hiányzott belőle egy-egy kövecske, azt a magaméból próbáltam pótolni. Ma, midőn végleg átadom nektek, már azt se tudom, hogy mennyi benne az ősi mese-igazság és mennyi az én hozzatoldásom.

I.

A Kárpátokban van egy nagy erdő, olyan nagy, hogy soha még senki nem láta a tulsó szélét.

A rengeteg hűvös homályában hatalmas, titokzatos szellem tanyázik. A szellem nevét nem tudja senki, az arcát nem látha még senki. Annyit tudnak csak róla, hogy asszony. És inkább sejtik, mint tudják, hogy a láthatatlan nagyasszony lénye telve van nemes és szomorú jósággal és hogy titokzatos és végzetes erők birtokában van, amelyekre nem jó gondolni sem. Soha sem mutatja magát az emberek előtt, de azért ott van mindenütt az erdőben. minden virág és bogyó egy-egy szem, amellyel ő lát, minden falevél egy-egy fül, amellyel ő hall. Az emberek suttogó hangon beszélnek róla és az Erdő Anyjának nevezik.

A nagyerdő tisztásán volt egy márványvár, abban királyleány lakott. Gyöngyöm kisasszony volt a neve. Nem is tudom, mért adták neki ezt a különös nevet. Talán azért, mert semmit sem szeretett annyira, mint -89-az igazgyöngyöt. Vagy azért, mert maga oly fehér, fényes, szelid és hideg volt, mint a gyöngy.

Édesapja az öreg király csak két dolgot szeretett a világon, a fehér Gyöngyöm leányát, meg az aranysárga tokaji bort. A bortól mindig elszomorodott, mert ivás közben eszébe jutott saját daliás ifjúkora, amikor még külső országokban hadakozott. Ha azonban rátekintett a leányára, akkor mindjárt megjött a kedve és megbékült a vénségével is.

A király nagyon kényeztette a leányát. Ha Gyöngyöm sírt, akkor az öreg elballagott a kincstárába és egy maroknyi gyöngyöt hozott neki. Ha kacagott a leány, akkor is gyöngyöt szórt az ölébe.

Ezekből a gyöngökből testhez álló páncélinget és fehér koronát csináltatott magának a királyleány... Egyébként is kedvelte a fehér színt. minden ruhája hófehér volt.

A vár kertjében csupa fehér virágot nevelt. Ha ki akart kocsizni, akkor két fehérszőrű, vörösszemű szarvast fogtak a hintója elé. És bárhol járt is, minden nagy csapat fehér galamb szálldosott utána.

Gyöngyöm igen szerette önmagát. Órákig is ott állott nagy ezüstükre előtt és mosolygó áhitattal gyönyörködött a képmásában. Olykor megcsókolta tükröképét és így szólt hozzá: Szeretlek, fehér Gyöngyöm, mert te vagy a legszebb a világon!

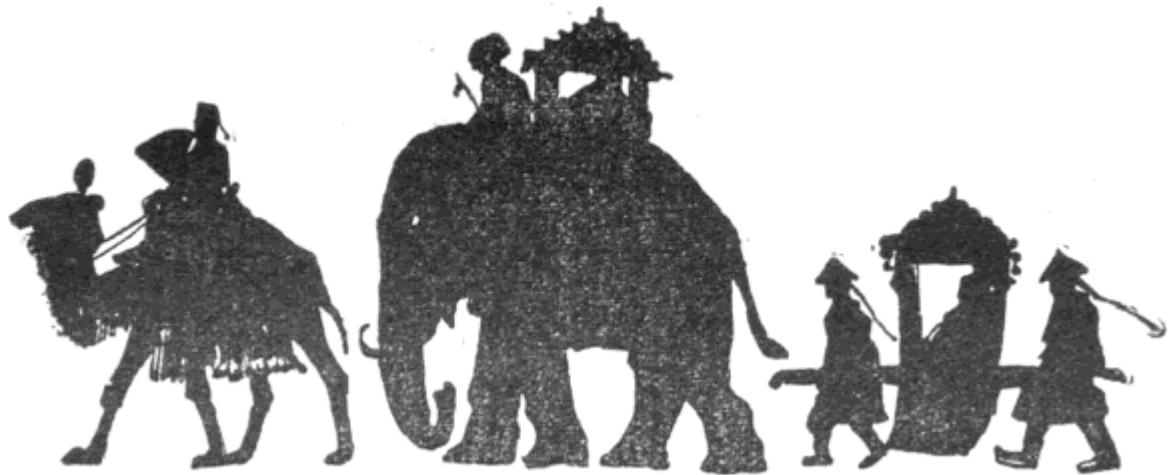
Ha künn járt a mezőkön és a fiatal vetés meghajolt a tavaszi szélben, leereszkedőleg intett a kalászoknak és így szólt: Jó napot, kedveseim!

Ha éjjel édes csalogánydal hallatszott be az erdőből, -90-elmosolyodott az ágyában: Ezt a szegény madarat még megöli az utánam való edeps!

Két fehérszörű, vörösszemű szarvast fogtak a hintója elé

A csillagokról azt hitte, azért olyan szomorúak, mert távol kellett élniük Gyöngyömtől. Igy hitte a királyleány. Ha egyik-másik leszaladt a sötét égről, akkor a leány vállat vont. Te bolondos! – mondta, – ha nem is szeretlek, azért nem kellett volna annyira elkeseredned!

Eljött az ideje annak, hogy férjhez kellett volna adni Gyöngyömet. Kérőkben ugyan nem volt hiány.

A szomszédban lakó királyfiak mind háztűznézőbe jöttek. Ki tollbokrétás paripán, ki aranyos hintón. Mindegyik koronát viselt a fején és mindegyiket a bársonyruhás nagyurak és az ezüstpáncélos huszárok serege kísérte.

De távoli országokból is érkeztek kérők, akiket Gyöngyöm szépségének híre vonzott és akik mindenkorban voltak a nagy szerelemtől. Volt köztük egy hindu király, az aranyszíjjakkal fölkantározott fehér elefánton lovagolt. Egy mór herceg karcsúnyaku tevén ült. Beállított -91-egy khinai nagyúr is, azt ezüstcsengetyűkkel ékes gyaloghintón hozták. Éjszakról iramszarvas-fogaton költözött egy kérő, délről pedig csíkos zebráktól vont hintón költözött a másik. Az erdei vademberek királya is beköszöntött, ő tollkoronát viselt a fején, aranykarikát a fülében és buzogányt a kezében.

Gyöngyöm a fehér teremben fogadta kérőit. Két kígyó módjára csavarodó, óriás opál-oszlop között állott a trónus.

Mosolyogva végigmérte a kérőit, aztán rövidesen kiadta nekik az útjukat.

– Te tetszenél nekem, hercegem, ha nem volnál olyan kövér... Téged pedig nagyon tudnálak szeretni császárom, csak ne volnál olyan sovány... Ilyen férfiről álmodtam mindig, csakhogy egy fejjel magasabbnak képzeltelek... De kár, királyom, hogy annyira hórihorgas vagy!

Mindenikben talált kivetni valót. A királyfiak, akik olyan kevélyen vonultak be a palota főkapuján, mint a zivataros felhők, sápadt és alázatos bárányfelhők módjára osontak ki a hátsó ajtón.-92-

II.

A vár kertje előtt, az aranyrácson kívül, ifjú ember állott az úton. Az arca fehér volt, mint a fal, a szeme pedig úgy ragyogott, mint az eleven parázs.

– Ki az az ember? – kérdezte egyszer Gyöngyöm.

– Egy szerelmes ember, – mondták.

– Mióta áll ott?

– Egy esztendő óta, vagy még tovább.

– És mit csinál?

– Az aranykapút nézi. Ha te kilépsz a kertbe, hercegnő, akkor lángolni kezd a szeme.

– Unom azt az embert! – mondta Gyöngyöm.

De ezúttal nem mondott igazat.

Egyszer a kertben mulatott és szándékosan átdobta labdáját a kerítésen. A sápadt ember látta, de meg nem mozdult.

– Add vissza a labdámát! – kiáltotta Gyöngyöm.

Majd újból megszólalt.

– Ki vagy te?

– A nevem Bajna.

– Melyik király az apád?

– Nekem nincs apám.

– Kár! – mondta Gyöngyöm.

De aztán hamar helyreigazította a szavát.

– Nekem különben mindegy. Én úgy találom, hogy a királyfiak átlag unalmásabbak, mint a rendes emberek. Mit akarsz itt, Bajna?

– Téged látni.

– Ugy-e, te nagyon szeretsz engem?-93-

Az ifjú nem válaszolt, hanem olyan arcot csinált, mintha meg akarna halni.

– Ugy-e, te sokat szenvedsz? – faggatta mosolyogva a királyleány.

– A szenvedésemet nem cserélném el senki boldogságával, – válaszolt az ifjú.

Gyöngyöm gondolt egyet.

– Bajna, most kinyújtom fehér kezemet a rácson. Ha akarod, megcsókolhatod.

Az ifjú arca egyszerre piros lett, a szeme meg könnyes.

– Bajna, – mondta a királyleány, – most kinyújtom a fejemet a rácson. Ha akarod, megcsókolhatod az arcomat.

Gyöngyöm tisztán hallhatta, mint dobog az ifjú szíve. Oly fennhangon dobogott, mintha menten meg akarna szakadni a túlnagy boldogságtól.

A királyleány ekkor odahajtotta fejét Bajna szívére és halkan mondta:

– Bajna, én a feleséged akarok lenni.

Gyöngyöm ekkor kezén fogta az ifjút és vezette az erdőbe, ott megállott vele az ezeresztendős fák alatt és így szólt hozzá:

– Itt lakik az én királyi családom védőasszonya, az Erdő Anyja. Ő meghallja minden szavunkat és amit meghallott, azt többé nem felejt el. Tudnod kell, Bajna, hogy én senkit sem szeretek. Téged sem foglak szeretni soha. De azért mégis a feleséged leszek, mert azt akarom, hogy engem jobban szeressenek, mint minden más asszonyt. Te pedig forróbban, hívebben tudsz szeretni, - 94-mint a világ összes királyai együttvéve. Az úrnőd leszek és te engedelmeskedni fogsz nekem. Az istenséged leszek és te imádni fogsz engem. Az én tekintetem lesz a te életed, az én mosolyom a te boldogságod és az én szeszélyem a te törvényed. Úgy lesz-e, Bajna?

– Esküszöm, hogy úgy lesz! – mondta az ifjú.

– Esküdtél és az Erdő Anyja meghallotta esküdet, – szólt Gyöngyöm. – Ha valamikor megszegnéd, ő meg fog büntetni. Nem tudom, hogy mit fog veled tenni, de azt hiszem, hogy szét fog tépni...

Valami mélyen zengő harsogás járta át az erdőt, mintha szélvihar rázná a fákat. Pedig a lomb mozdulatlan maradt. Gyöngyöm megszéppent és szaladni kezdett. Bajna csak a palota előtt ért a nyomába. A királylány ott ismét kézen fogta az ifjút és vezette a palotába, egyenesen a király színe elé.

– Apámuram, – mondta, – én ezt az ifjú embert az úton találtam. A neve Bajna és én feleségül akarok hozzá menni.

Az öreg király szerette volna, ha Bajnának jobb csizmája lett volna, de mivel nem akarta megszomorítani Gyöngyömet, ennyit mondott csak:

– Igen tisztességes embernek látszik.

Egy hét múlva megvolt az esküvő.

III.

Kétesztendős házasok voltak már és Bajna egy pillanatra sem feledkezett meg szörnyű esküjéről. Most még jobban szerette Gyöngyömet, mint annak előtte és -95-forró, állandó szerelmétől úgy kivirult és megszépült az asszony, hogy a férfiak már alig mertek arcába tekinteni, attól félve, hogy megvakul a szemük.

Tündöklő szépségének hírére egyenkint előkerültek megint a hajdani kérői. A szomszéd királyfiak, a hindu és a mór, az éjszaki és a déli király, a khinai és a vadember látogatóba jöttek.

A kikosarazott kérők láthatólag nem voltak haragtartók. Hódolva körülnyüzsögték Gyöngyömet, drága és furcsa ajándékokkal kedveskedtek neki, ünnepeket és vítezi tornákat rendeztek a tiszteletére és zeneszó mellett magasztalták isteni szépségét.

Gyöngyömnak igen tetszett, hogy a palotában egyre szolt a furulya és a hegedü és hogy esténkint tízezer tarka mécses gyulladt ki az ablaka alatt.

Egy nap a vendég-királyok az erdőben vadásztak. Gyöngyöm is velük volt. Egy bíborcsótáros, tigrisszőrű ménen ült, (mostanában már nem kedvelte annyira a fehér színt) és oly szép volt, mint a fölkelő nap.

A vadászat hévében elszakadt a királyuktól és egyszerre az erdő szélén találta magát, ugyanott, ahol két esztendővel azelőtt esküt vett Bajnától.

Nagy meglepetésére ott találta az urát. Bajna egy bokor előtt állott és egy madárfészket nézett, ahol egy kis madár éppen fiait etette.

– Három fia van a madárnak, – mondta Bajna, – és én szeretném, ha nekem is fiam lenne.

Gyöngyöm nagyon megharagudott.

– Az anya élete merő gond és fájdalom, – mondta. – A sírástól vörös lesz a szeme, a virrasztástól -96-fonnyadt lesz az arca és a bánattól megöregszik a szíve. Én azonban fiatal, szép és vidám akarok maradni, azért nem is akarom, hogy fiam legyen. És az én akaratom a te törvényed. Gondolj esküdre, amelyet meghallott az Erdő Anyja.

Igy szolt, azután megsarkantyúzta paripáját és gyöngyös koronájával a fején, hosszan lengő uszályával elvágtatott az óriás fatörzsek között.

Gyöngyöm a vadászó királyokat kereste az erdőben. Az ezüst-kürtök hivogató szavát követve, mind tovább és tovább lovagolt, aztán egyszerre elnémult a reneteg és Ő nem tudta többé, hogy hol van.

Az erdő errefelé oly sűrű volt, hogy a napfény nem tudott áthatolni a lombkupolán. Köröskörül óriási páfránybokrok viráltak, akkorák, mint az évszázados fák. Benn, az erdő sötét méhében, egy madár énekelt, édes, mélyzengésű és szívettépően szomorú hangon.

Gyöngyöm paripája egyszerre megtoradt és egész testében remegni kezdett. A királyleány elálló lélekzettel és rémülten lüktető szívvel nézett körül. Semmi szokatlant nem látott és nem hallott, de azért mégis tudta, hogy Valaki közeledik feléje az erdő sűrűjéből. Valaki, aki erős és titokzatos, mint maga a végzet. Most szemben áll vele a láthatatlan Valaki, most már érzi is lehelletének forró fuvallatát.

Tudta, hogy ez az Erdő Anyja.

Gyöngyöm ekkor nagy félelmében leszédült nyergéből és a puha erdei mohára esett. Csodálatosképpen nem vesztette el eszméletét; élettelen, márványfehér teste ott feküdt a paripa mellett, eleven lelke azonban egy síró kis -97-madár képében ott röpködött fölötte és minden látott s hallott. Érezte, hogy valami rettenetes dolog történt vele, de hogy mi, azt nem tudta megérteni.

Egyszerre hangos lett köröskörül az erdő. A vadászó királyok arra robogtak és megtalálták Gyöngyöm élettelen testét. Költögették, ápolgatták, de bizony csak hiába. Megjött az ura is, Bajna. Ő mindenkit elparancsolt a felesége mellől, karjába vette, csókjaival ébresztgette, könnyeivel áztatta, majd komoran, mint zsákmányát az oroszlán, a palota felé vitte.

Egész úton egy makacs kis madár röpködött a feje körül.

– Bajna, én vagyok, itt vagyok! Segíts rajtam! – kiáltotta szakadatlanul a kis madár.

De senki sem értette meg rémült csiripelését.

Fehér selyemágyat vetettek Gyöngyömnek a palotateremben és odafektették.

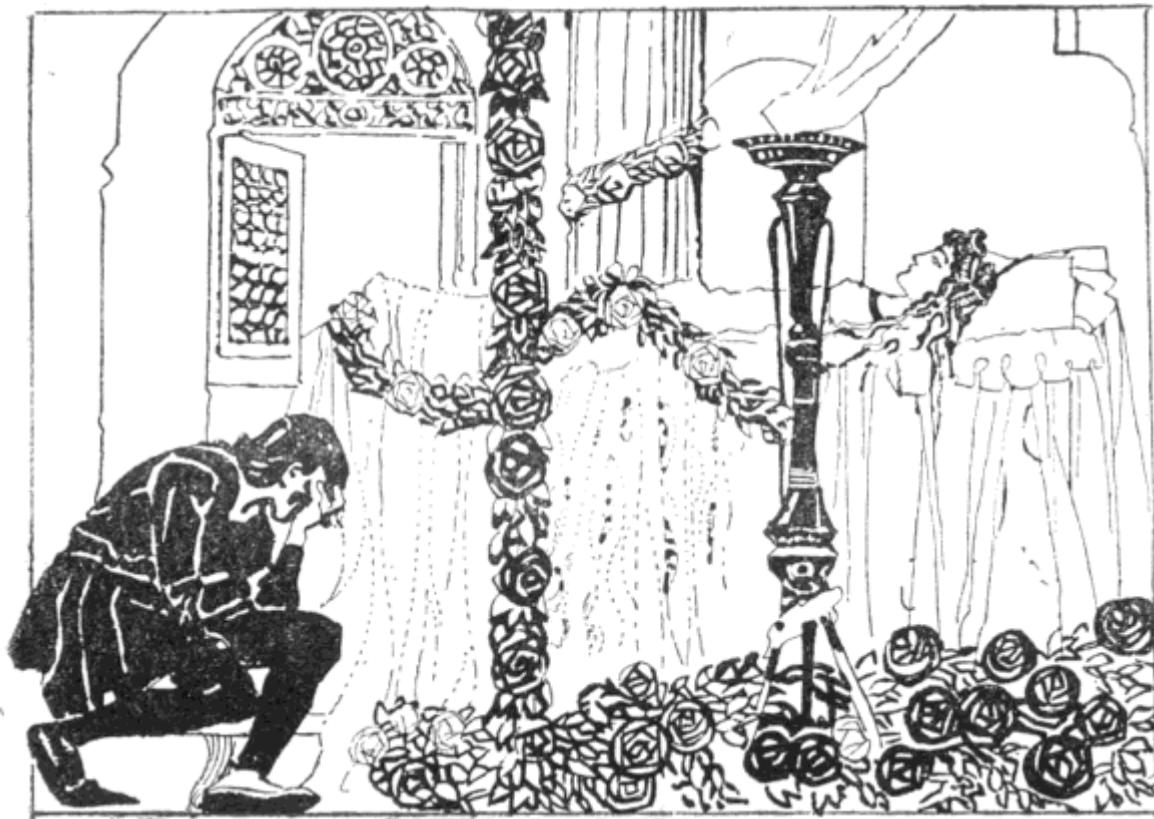
– Meghalt a százszorszép királyleány! – mondták az emberek.

És ami fehér virág volt az országban, azt mind leszakasztották és odaszórták az ágya elé.

Bajna azonban nem hitt Gyöngyöm halálában. A szíve ugyan nem dobogott, a keble nem pihegett és a keze hideg volt, de a szempilláján kis könnyccsepp csillogott, az igazi halottak pedig nem sírnak.

A palotaterem nyitott ablakán berepült egy kis madár. Gyöngyöm volt. Látta saját magát a ravatalon, látta az urát, amint ott térdel a fehér asszony mellett és hol a kezét, hol a nedves szemét csókolja, de kis madárfejével -98-nem tudta megérteni a dolgok összefüggését és annyit érzett csak, hogy nagy baj történt.

Panaszos csiripeléssel szálldosott a ravatal körül, de egy szolga kendővel a kezében kizavarta a tolakodó kis madarat a nyitott ablakon.

A palota udvarán azalatt nagy nyüzsgés támadt. A vendégkirályok siettek elhagyni a szomorú házat. Ki lóra pattant, ki meg hintóba ült. A hindu király elefántja és a mór vitéz tevéje versenyt futottak a porzó úton. A vademberek királya is elcammogott és vissza se nézett többet.-99-

IV.

A kis madár kiszállott a kertbe. A tó fölött nagy csapatban kergetőztek a fecskék. Mikor megpillantották Gyöngyömet, valamennyien csiripelni kezdtek és Gyöngyöm megértette a szavukat.

– Ide gyere, hugocskám! Annyi itt a bogár, hogy no!

Gyöngyöm mélyen a tó fölött repült és ekkor megpillantotta önmagát a víz tükrében. Bizony ő is olyan sárgabegyü fecske volt, mint a többi.

Már alkonyodni kezdett, a madarak abbahagyta a vadászatot és a palota eresze alá ragasztott fecskefészkek felé térték. Gyöngyöm is velük szállott és ekkor egyik fészkéből valaki a nevén szólongatta.

– Gyöngyöm! Gyöngyöm!

Egy fecskeemberke dugta ki a fejét a fészek kerek ablakán és a két szeme csak úgy ragyogott a haragtól.

– No, te ugyan szép fecskeasszony vagy! – csicseregte a fecskeember. – Egész nap magára hagyod a fészkedet? Tüstént gyere haza!

Gyöngyöm úgy érezte, hogy engedelmeskednie kell és szó nélkül bebújt a fészekbe.-100-

– Nesze, melengesd a tojáskáidot! – zsörtölődött a him.

Gyöngyöm kis madárszívén valami csodálatos, édes fájdalom nyilalt át, mikor meglátta a fészekben a három meleg kis tojást, amelyet a szárnya alá kellett vennie.

Egy hétag el sem hagyta a fészkét. Éjjel-nappal a tojásait őrizte. Azalatt ura, a kötelességtudó fecskeemberke hordta neki az ebédet.

A fecskeasszonyka gyakran szerette volna tudni, hogy mi történt a néma fehér asszonnyal, aki a palotateremben feküdt, de hogy utána járhasson ennek a dolognak, ott kellett volna hagynia a tojásait és ehhez nem volt bátorsága. Ez a törékeny, három kis tojás most drágább volt neki mindenél a világon.

Egy hét múlva valami halk mozgolódást és csipogást érzett a szárnyai alatt. Három parányi fecskefiók kelt ki a héjából. Gyöngyöm kis madárszívét ekkor oly édes, fájdalmas és mámoros örööm járta át, hogy ujjongó csiripelésével föllármázta és összecsődítette az egész fecskeszomszédságot. Gyöngyöm meg volt róla győződve, hogy a kopasz kis madarak, amelyek egész nap éhesen tátogatták sárga csőrüköt, a világ legbájosabb és legszeretetreméltóbb teremtményei.

A fecskeszülők most már korán hajnaltól késő alkonyatig vadászgattak a tó fölött és az erdőszélen, hogy ennivalót szerezzenek a kicsinyeknek.

Gyöngyömet egy nap nagy csapás érte. A fecskeura elszállott reggel és estig nem tért meg fészkébe. A pillangó-vadászatról hazatérő szomszédok izgatott csiripeléssel -101-híresztelték, hogy Gyöngyöm urának néhány véres szárnytollát ott lelték meg a nagyréten. Valami gonosz ellensége gyilkolhatta meg. Hogy kicsoda, az máig sem tudódott ki.

Gyöngyöm tehát özveggyé lett. Most már magának kellett gondoskodnia három fiáról. És ez nem volt könnyű föladat. A kicsinyeknek rettenetesen jó étvágyuk volt és a fecskeanyának lélekzet nélkül, a fáradságtól zsibbadó szárnyakkal kellett keresnie az eleséget.

Egy sötét éjjel szörnyűséges doleg történt. Gyöngyöm arra ébredt, hogy a fecskeház fala szakadozik, mintha földrengés rázná. Egy sárgán izzó, rettenetes szempár nézett be a résen. Az éjjeli bagoly volt! Gyöngyöm halálos félelemmel a szívében vetette magát a gyilkos elé, hogy megvédje fiait. De már késő volt. Az ellenség elragadta egyik fecskefiát és elszállott vele nesztelet szárnyain.

Gyöngyöm úgy érezte, hogy nem élheti túl a nagy szerencsétlenséget. Sírni ugyan nem tudott, – a madárszemnek nincsenek könnyei, – de anyai szívére forró és véres könnyseppek hullottak.

Mialatt földúlt fészkét foltozgatta, megint egyszer elszállott a nagyterem nyitott ablaka előtt. A sápadt asszony még mindig ott feküdt virágos ágyán, Bajna pedig mellette ült és figyelmesen nézte lehúnyt szemét, amelyből szakadatlanul szivárogtak a könnyek.

– Mi bajod, szép, néma Gyöngyöm? – kérdezte Bajna. – Miféle szomorú álam gyötri szegény szívedet, hogy annyi könnyet ontasz?

A fecskeasszonyka egy pillanatra megfeledkezett -102-madár-voltáról és oda akart sietni Bajnához, hogy megvígásztalja, de ekkor meghallotta az eresz alól éhes két fiának hangját és sebes szárnycsapásokkal megint a dolga után sietett.

V.

A két fecskefiók annyira fölcseperedett és megtollasodott már, hogy hozzá lehetett fogni a repülőleckékhez. De ekkor megint szörnyű szerencsétlenség történt. Az egyik fiú elhibázta az

ívet, amellyel le akart ereszkedni egy bokorra és túlerős lendülettel a gyepre hullott. Egy szürke, nagy macska, amely észrevétenlül lappangott a bokor tövében, hirtelen rávetette magát és széttépte a boldogtalant. Gyöngyömnek végig kellett néznie gyermeké halálát. Anyai szívénél nagy fájdalmában vakmerően rátámadt a macskára, sivalkodva körülrepülte. De a fia életét már nem menthette meg.

Aznap a fehérteremben fekvő néma asszony szeméből megint bőségesen folytak a könnyek.

Most már csak egy fia volt Gyöngyömnak. Ezt annyira féltette, hogy egy pillanatra sem hagya magára. A megpróbáltatásnak azonban nem volt még vége. Egy este valami vásott gyerek követ dobott a tó partján gyülekező fecskék közé. A kő összezúta Gyöngyöm fiának szárnyát. A fecskéfiú néhány napig a tóparti bokrok között lappangott, közben meggyógyult a szárnya. Föl tudott megint szállani a családi fészekig, vadászni azonban nem tudott és a hosszabb útat sem győzte, mivel a félszárnya megbénult.-103-

Gyöngyöm hűségesen gondozta nyomorék fiát, aki ideje javát a fészekben töltötte.

Kisasszonynapja közeledett és a fecske-nemzettség soraiban izgatott készülődés kezdődött. Egész nap gyülekeztek, a szomszédos fecsketelek hírvivőit fogadták és a nagy útról tanácskoztak.

A szomszékok körülfoglalták Gyöngyömet.

– A te szegény fiad nem jöhetsz velünk... A kert végébe se tud repülni, hát még túl a nagy tengeren!

Gyöngyöm nem válaszolt.

– Te azonban velünk jössz! – biztatták a szomszékok.

– Oh nem, én a fiammal maradok.

Tíz fecske egyszerre kezdett beszálni, túlkiáltva egymást.

– Mi jut eszedbe?! El fogsz pusztálni! Télen nincs itt se bogár, se pillangó... A tó vize befagy, a kert teli van hóval... Éhen fogsz halni, ha nem vesz meg előbb a hideg... A fiadat nem mentheted meg, miért halnál vele?

– Én a fiammal maradok! – mondta Gyöngyöm szomorúan és makacsul.

Másnap útra kelt a fecskék raja. Néhány napig óriás seregekben vonultak délnel. Aztán elköltöztek a rokonnépek is, a szikla-fecskék, a parti- és füsti-fecskék. Méla csend borult a kertre és a tóra. Csak Gyöngyöm röpködött a palota eresze körül, eleséget keresve béna fiának. Az emberek csodálkozva tekintettek föl hozzá az udvarról és azt mondták:

– Ni, egy megkéssett fecske!-104-

A napok mind rövidebbek lettek. Esténkint hideg éjszaki szél süvöltött a palota eresze körül. Bogár már alig találkozott a lombját hullató kertben és Gyöngyöm annyira elgyöngült, hogy nehezen tudta csak mozgatni szárnyait. Reggelenkint fehér volt a kert a dértől. Azután idegen, különös tollu madarak ereszkeztek le a hegyekről és szállották meg a palota környékét. Azok fölfaltak minden, egész nap lármásan civakodtak és ellenséges szemmel kerülgették Gyöngyöm fészkét.

A tó partján is jég csillogott már. Gyöngyöm egy nap reggeltől estig szálldosott a kertben, de egy árva katica-bogarat sem talált a fia számára. Egészen besötétedett már, amikor halálra fáradtan hazavetődött. A fia dideregve, betegen borzolta föl tollait. Gyöngyöm hozzásimult, hogy fölmelengesse; édes, vigasztaló szavakat mondott neki, pedig az ő szíve is majd megszakadt nagy keserűségében.

Egyeszerre azon vette észre magát, hogy a fia nem válaszol többé a szavára. A teste hideg és merev. Gyöngyöm gyöngéden letakarta a szárnyával és megadással a szívében várta a saját halálát is.-105-

VI.

A százszorszép királyleány félesztendő óta élőhalottként feküdt selyemágyán. Nem mozdult, nem lélegzett, fehér tagjai hidegek voltak, mint a márvány. Olykor azonban könnyek szívárogtak lehunyt pillái alól, mintha gyászos álmok gyötörnék. Bajna egy órára sem hagyta magára. A kezét fogta és ha könnyezett az élőhalott, akkor megcsókolta a szemét és halk hangon gyöngéd szavakat mondott neki.

Egy éjjel aztán bekövetkezett a nagy csoda, amelyben senki sem reménykedett már, csak Bajna. Gyöngyöm fölébredt halálos álmából. Ez aznap történt, amikor a tó vizén az első vékony jégkéreg mutatkozott. Estefelé az élőhalott elkezdett egész testében remegni, mintha a hideg bántaná. Bajna selyemtakarókat borított rá és átkarolta, hogy fölmelengesse saját testével. Később Bajna fáradt szeme lecsukódott s ő elszenderedett a felesége oldalán. Ekkor ébredt föl Gyöngyöm. Kinyitotta a szemét és meglátta az urát. Hogy meg ne zavarja álmát, nem szólt hozzá, csak gyöngéden átkarolta a nyakát. Azután Bajna is fölébredt. Nem szóltak egymáshoz, csak nézték egymást, könnyek közt mosolyogva.

A szászszörszép királyleány megint egészséges lett. Az emberek úgy találták, hogy hosszú betegsége alatt sokat vesztett hajdani tündökölő szépségéből. A tekintete kissé bágyadt lett, mintha sokat sírt volna, a szája körül pedig valami fájdalmas vonás jelentkezett. Bajna azonban úgy találta, hogy a felesége most még szebb, mint volt annakelőtte.-106-

Gyöngyömnek különös ötlete támadt. Kivezette urát a palota elő, kezével egy fecskefészket mutatott, amely az eresz alatt volt és azt mondta, hogy szeretné tudni, hogy mi van a fészekben. Létrát hoztak és egy csatlós fölmászott a fészekhez. Két megfagyott fecskét talált benne.

Gyöngyöm kezébe vette a két kis holttestet és a télikertbe vitte. Az ura ott sírt ásott nekik a violák alatt.

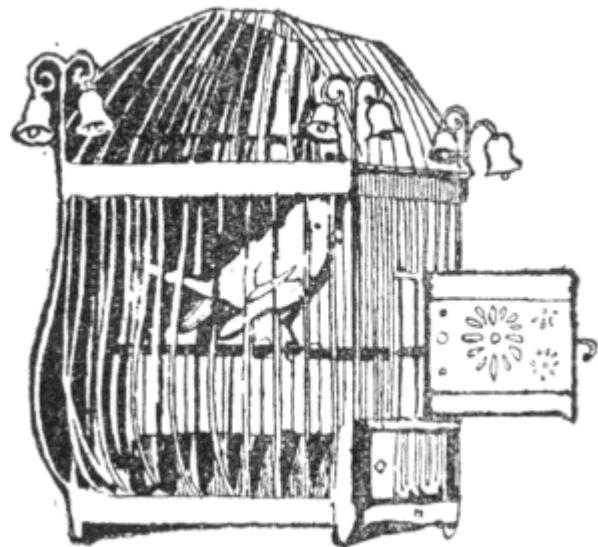
Gyöngyöm azután sokáig elgondolkozva nézte a kis sírt.

– Min gondolkozol? – kérdezte Bajna.

A felesége nem nézett a szemébe, csak halkan mondta:

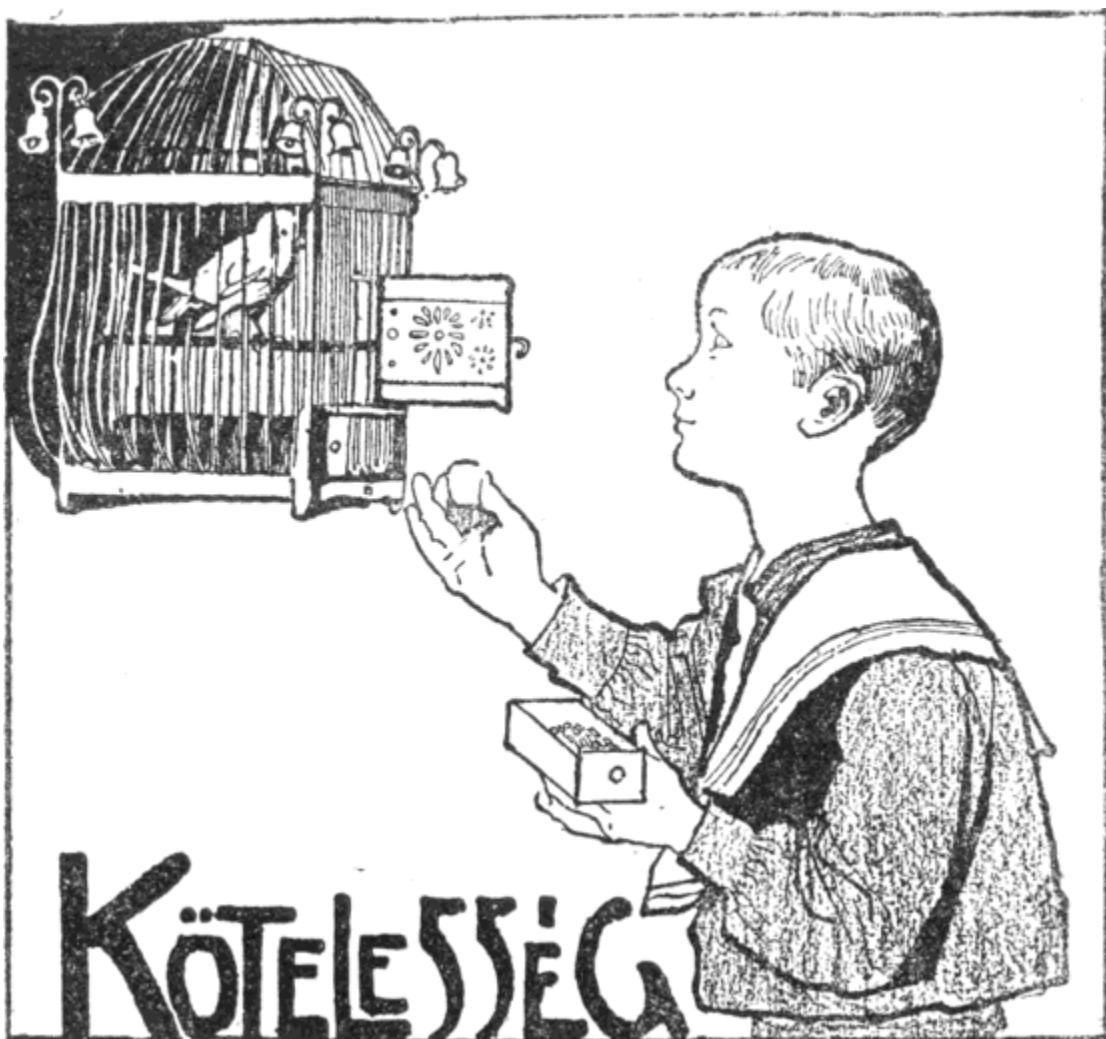
– Szeretném, ha három fiút ajándékozna nekem a jó Isten!-107-

Kötelesség

-108-

-109-

KÖTELESSÉG

Szilveszter estéje volt.

Tíz órakor lefektették Andorkát. Mikor már ágyában volt, odasuhogott hozzá az édesanya és megcsókolta a szemét meg a homlokát. A szülők elmennek nagyapóékhoz, mint minden esztendőben, Andorka pedig nagyon alszik.

Amint egyedül tudta magát a sötét és néma házban, öreges rendszeretével simára paskolta a vánkosát, nyakába húzta a meleg paplant és nagyhirtelen beleszédült az álom lágy és sötét vermébe.

Egyszerre fölriadt álmból. Olyan éber volt, mintha -110-sohasem aludt volna. A szívében egy rémült kérdés kalapált: Mi van kis Pepkóval?

Pepkó a kanári madara. Karácsonykor kapta nagyapótól.

– Magad fogod etetni, magad fogod itatni, – mondta nagyapó. – A gyönyörűség a tiéd, legyen a tiéd a kötelesség is.

Ez a furcsa, száraz szó: kötelesség, melyet olyan kenetteljes arccal ejtettek ki az öregek, büszkévé tette Andorkát.

Az első napokban persze gyöngydolga volt Pepkónak. Bőven tartották minden földi jóval. Kis gazdája órákon át ott üldögélt drótháza előtt és hallgatta üdén gyöngyöző énekét. Valami titokzatos, boldog izgalom remegtette meg a parányi kis állatot, ha elcsattogta a maga mondókáját. Meglátszott rajta, hogy megmámorosodik a tulajdon hangjától. A trillái tündöklő tavaszi verőfényre, karcsu fákról hulló virágessőre, acélkék égen vitorlázó aranyfelhőkre emlékeztették Andorkát. Az első napokban gyöngydolga volt Pepkónak.

Aztán, no igen, aztán befagyott a tó és hullott a hó. A gyerekek szánkóztak és hóvárakat építettek. Mikor is kapta Pepkó az utolsó kendermagot? Tegnap! Dehogy, – tegnap csak akart neki adni, de nem adott, mert korcsolyázni mentek... Ma is akart neki adni, de aztán közbejött valami... Este megint gondolt rá, de –

A fiu ott feküdt ágyában és nyitott szemmel bámult a sötétségbe. Kötelesség, kötelesség... Egypárszor -111-ismételgette magában ezt a szót, közbe valami furcsa penészít érzett a szájában. Fölkeljen? Megetesse most? A madár a folyosón van s ott hideg kövekkel van kirakva a padló. Éjjel pedig nem is eszik.

Tehetetlenül és szégyenkezve feküdt a meleg takaró alatt. És ravaszul vigasztalgatta magát: Én egy kis fiu vagyok, egy ostoba kis fiu, én nem is tudom, hogy mi a kötelesség. Talán egy kötőfék, melyet kenderkötélből fontak.

Úgy érezte, hogy kihúzta fejét a kötőfék ből és furfangos mosollyal az arcán elszunnyadt.

Az óra ütött. Érces hangja hosszan zümmögött a homályban. Andorka hirtelen fölpattant ágyában. No most történni fog valami! Valami rettenetes! A kötél ott van a nyakán és szorítja, szorítja...

Történt is valami. Hosszu, gyöngyöző madárcsicsergés fúródott bele a homályba. Oly kimondhatatlanul édes és szomoru trilla volt, hogy a fiúnak összefacsarodott a szíve. A kanári énekel, sötét éjjel. Pepkó szólítja a gazdáját.

Megint nehéz, fekete csend borult a lakásra. A fiu kidugta egyik lábat a paplan alól. A másikat is. Gépiesen fölkelt és kitipegett a hálószobából. Végigment a nagy szobán. Érezte meztelen talpa alatt a folyosó jéghideg kőlapjait. Megállott és a sarok felé fordult. Ott kell lennie, ott... Néma sötétség.

A hideg kőlapok lassankint melegededni, majd izzani kezdtek. Valahonnan, nagy távolságból halk zsongás hallatszott. Ez a hang a patak csobogására, az erdő suttogására, a szél zizegésére emlékeztette a fiút. S amint -112-a füle betelt harmóniákkal, a szeme is látni kezdett a sötétségben.

A madárház derengő, zöld szentjánosbogár fényben világított. Pepkó ott feküdt a hátán, tátott csőrrel, üveges szemmel, holtan. A drótrácson kívül különös ködalakok mozogtak. Parányi alakok, melyeknek halvány emberarcuk és szomorú szemük volt. Körülvették a madárházat és csöndesen hullámozva lebegtek, mint a hinár a vízben. A zsongásba suttogó beszéd vegyült.

- A teremtés bájos csodája volt!
- Egy tarka virág, mely repülni tudott és énekelt!
- A hangja üde volt, mint a patak gyöngyöző vize!
- Édes, tüzes, mint a tavaszi verőfény!
- Csapongó, mint egy arany szitakötő!
- Parányi szívének gazdagságából mindenkinet adott!

A zöld fény ellobbant és erre elhalt a zsongás. De aztán megint fölpislant és újból szólt:

- Meghalt és vele ezer dal halt meg.
- Megölték és vele ezer dalt öltek meg.
- A világ szegényebb lett ezer dallal.
- Mit érdemel a dalok gyilkosa?
- Soha, soha se halljon többé madárdalt!

Aztán végleg néma sötétség borult a folyosóra.

Künn kutya ugatott. Kulcs csattogott. A hazatérő szülőket rémület fogta el, midőn a kis fiút ott találták a hideg folyosón. Szepegve állott a sarokban, egy ingben, mezitláb. Nem ismert meg senkit, nem válaszolt senkinek, csak egyre azt hebegte:-113-

- Kötelesség! Kötelesség!

Édes anyja reggelig ott ült ágya mellett és csókjaival melengette tagjait. Nagy beteg lett, az életét azonban megmentették. De madárdalt holtáig sem hallott többet, mert megsiketült.

-114-

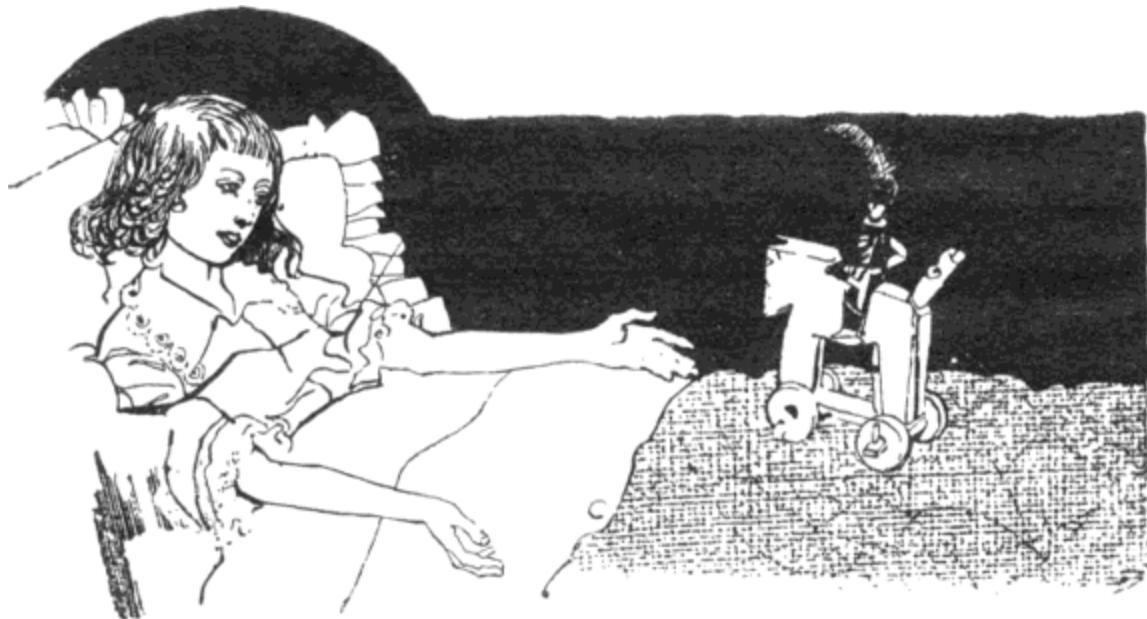
-115-

A himlő-utca

-116-

-117-

Volt egyszer egy fiatal özvegy királyné és annak volt egy hétesztendős kis királyfia. A királyné tündérszép asszony volt, a kiskirály pedig úgy hasonlított hozzá, mint a bimbó a rózsához. Alattvalóik szerették őket és ellenségük sohasem támadt. Ha tavasszal a szép királyné kezén fogva végigvezette fiát a palota kertjén, akkor egyszerre kihajtott minden rügy, megszólalt minden madár és elmosolyodtak még a holt kőszobrok is.

Karácsony tájékán történt egyszer, hogy a kiskirály beteg lett és fekete himlőbe esett. A szép királyné éjjel-nappal ott sírt, ott virrasztott az ágya mellett. Olyan nagy volt a gyász és a rémület a palotában, hogy még karácsonyfát is elfelejtettek gyűjtani a kiskirálynak.

Alkonyatkor a beteg egyszerre föleszmélt és gyönge hangon így szólott édesanyjához:

– Ég-e már a karácsonyfa?-118-

A szép királyné könnyekre fakadt.

– Hej, milyen rossz anya vagyok én, hogy megfeledkeztem a fiam karácsonyáról! – zokogott. – Hanem kívánj magadnak amit akarsz és ha a szívem vérével kellene is megfizetnem érte, mégis megkapod!

– Szeretnék egy kis fahuszárt, – mondotta a beteg. – Piros dolmány legyen rajta és fehér paripa alatta.

– Százat adok, fiam, pirosdolmányos, fehérparipás huszárt!

– De nekem olyan huszár kell ám, aki azt tudja mondani, hogy hop, hop! – szólott a kiskirály. – Egyszer láttam olyat, de már nem jut eszembe, hol és mikor láttam.

Ahány miniszter, zászlósúr és gárda volt a palotában, az a királyné parancsára mind hintóba ült, lóra kapott, szanaszét szaladt a fővárosban, beszélő fahuszárt keresni. Huszárt találtak is vagy egy társzékérre valót, de azt, hogy hop, hop! egyik sem tudta mondani. A beteg kiskirály pedig egyre csak a beszélő huszár után epedezett.

Nosza keserves sírásra fakadt a szép királyné is. Hiszen meglehet, hogy itt a kis fia utolsó karácsonya és még ennyi örömet sem tud neki szerezni? Mire való akkor minden királyi dicsősége?

Már beesteledett, de bár ezer udvarnok kereste-kutatta a beszélő huszárt, még akkor sem találták meg. Nagy bánatában gondolt egyet a szép királyné. Selyemköntösét fölcserélte szegényes ruhával, egyszerü kendőt -119-kötött arany-hajára, megcsókolta beteg fiát és egyedül nekiindult a nagy városnak.

– Én megtalálom a beszélő huszárt! – mondotta. – Az én anyai szívem hozzá fog vezetni!

Szegényes ruhájában senki sem ismerte meg. Pedig sok ezer ember nyüzsgött az utcákon, a lámpafénytől tündöklő kirakatok előtt és a játékos-boltokban csak úgy szorongtak a vásárlók. A szép királyné sorra járta a főutca kereskedőit és mindenütt megkérdezte, hogy nincs-e olyan huszáruk, aki azt tudja mondani, hogy hop, hop! – Bizony egyiknek sem volt.

Az idő elmult, a boltajtókat sorra becsukták, a lámpákat eloltogatták és az utcán is nagyon megritkult már a nép. Csak a szép királyné bolyongott még szüntelen ide s tova és ahol nyitott boltajtót látott, ott besurrant és kereste a beszélő huszárt.

A főutca végén volt egy átjáró ház, annak az udvarán is játékos-boltok voltak. Hátha ott árulják a huszárt? A királyné végigment az udvaron, de bizony ott is csak néma huszárokat kinálgattak neki.

Amint kilépett az udvar hátsó kijárásán, döngve becsapódott utána a kapu. Már itt is vége volt a vásárnak.

Egy szűk, sötét utcában találta magát, magas, fekete házak között. Az utcán nem járt egyetlen ember sem és az ablakok mind sötétek voltak. Egyetlen lámpa pislogott előtte, ennek szomoru fénye mellett elolvashatta az utca nevét: Himlő-utca. Amikor elolvasta, megrázkódott, azután tova sietett, hogy kimeneküljön a rettenetes nevű utcából. Úgy gondolta, hogy a legközelebbi - 120-sarkon betér megint a főutcába. A Himlő-utcának azonban nem volt sarka. A fekete, néma házak olyan sűrűn sorakoztak egymás mellé, mintha megfogadták volna magukban, hogy nem ereszti ki többet a királynét.

Időközben sűrűn kezdtek szállingózni a hópelyhek. A királyné csak ment előre, ment a sötét soron. Egyetlen bolt se volt erre és most már nagyon fájt a szíve, mert belátta, hogy nem viheti haza beteg fiának az igért ajándékot.

Nagy sokára valami vörhenyes fényt látott derengeni a vak éjszakában. Egy kis boltnak a kirakata volt. „Beteg gyermek boltja”, – olvasta a szép királyné. A szíve elkezdett viharosan dobogni... Hátha itt megtalálja a huszárt? Benyitott a boltba. Az ajtó csöngetyűje élesen vinnyogott, de bizony senki sem sietett a vevő elé. A boltban egyetlen kis petróleum-lámpás füstölgött. Keskeny, alacsony és igen hosszu bolt volt; olyan, mint egy folyosó. A királyné megkopogtatta az asztalt. Senki sem jött. Majd félénken megszólalt:

– Kérem, vevő van itt! – Senki sem válaszolt.

Végül megindult a bolt sötét háttere felé, hogy megkeresse a gazdát. Ment a homályban, hordók, ládák és fölhalmozott árucsomagok közt tapogatózva, minden ment. Egyszer vissza is tekintett, akkor oly messzire volt az ajtótól, hogy a petróleum-lámpást már csak akkorának láta, mint a szentjánosbogár fénye.

Most vékony fénysávot pillantott meg maga előtt a padlón. Valami ajtó hasadékából szűrődött elő. A szép királyné a sötetségben megkereste az ajtó kilincsét -121-és bekopogtatott. Senki sem válaszolt neki és akkor félve benyitott.

Egy igen kicsi irodába lépett, amely ugyancsak teli volt zsúfolva ládákkal és dobozokkal. Az irodát zöldernyős lámpás világította meg. A mindenféle limlommal megrakott asztal előtt egy öreg ember ült és valami könyvben számolbatott. Sárgaarcu, sovány, roskatag öreg volt. A szájában pipát tartott, amelyből sűrű füstmacskákat eresztett.

– Kérem, – szólott a királyné, – én a beteg fiamnak keresek valami karácsonyi ajándékot.

Az öreg ráemelte fáradt tekintetét és halkan mondotta:

– A beszélő fahuszárt, ugy-e?

– Azt, azt! – kiáltotta örömmel a királyné. – Hát megvan? Óh, adja ide!

– Jó volna, ugy-e? – hápogta az öreg. – Csakhogy nagyon drága ám!

– Odaadom érte mindenemet! Oda még az arany koronámat is!

A vén kereskedő a fejét rázta.

– Csakhogy azt nem lehet ám arannyal megfizetni!

– Odaadom a szivem vérét is! – mondotta könnyek között a királyné.

Az öreg hosszan és komolyan nézett a szemébe.

– Ha úgy van, – mondotta nyomatékkal, – akkor talán megkaphatja a huszárt. Jőjjön velem!

Egy rozsdás kulcsomót akasztott le a szögről és köhögve, ingatag léptekkel megindult. A kályha mellett -122-fekete kis vasajtó volt. Azt kinyitotta. Hideg, dohos levegő csapta meg a szép királyné arcát. Néhány korhadt falépcsőn lementek, aztán lenn voltak a pincében. Igen nagy pince volt, amelyet a bolthajtásról lefüggő vaslámpás világított meg gyér és halvány fénnyel. A falai feketék voltak, a talaja meg nyirkos volt.

– Hová megyünk? – kérdezte félénken a királyné.

Az öreg azonban ajkához emelte a csontos ujját és csendre intette.

A pince egyik sarkában bolthajtásos nagy kapu látszott. Az karnyi vastagságu, rozsdás vasrudakkal volt elzárva. Olyan volt, mint valami vadállatnak a ketrece. Az öreg oda vezette a szép királynét a kapuhoz. A királyné benézett és megrettenve tántorodott vissza. Valami borzalmas nagy vadállat feküdt a nyirkos ól homályában. Egy óriás, lomposzörű, koromfekete bivaly. Erős két szarva előregörbült; gonosz két szeme vérben tüzelt. Amikor megpillantotta a királynét, meglódult és talpra szökött. Haragosan csapkodott a farkával és a bömbölő hangja megremegte a pince bolthajtását, akár a mennydörgés.

De aztán még valamit látott a királyné, amitől iziben elállott a szíve verése. Az ólban, a fenevad lábai előtt, kis koporsó állott.

– A koporsóban van a beszélő huszár, – suttogta az öreg kereskedő. – Ha nagyon szereti a fiát, menjen be és hozza ki.

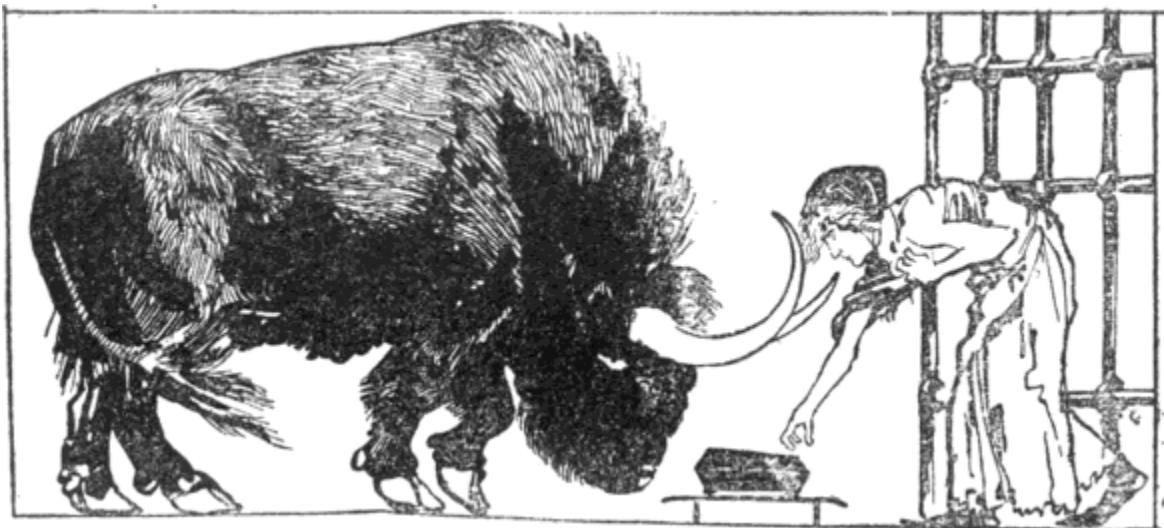
Az anya kétségbeesetten tördelte a kezét.-123-

– Hogyan küzdjek meg én, gyönge asszony, a fekete szörnyeteggel?

Az öreg a vállát vonogatta.

– Olykor a leggyöngébbek is győzedelmeskednek rajta. Máskor porba dönti a legerősebbet is. Akik fölkeresik, azok elől gyakran megfut. Akik menekülnek előle, azokat üldözőbe veszi.

– És ha letipor engem, akkor a fiam nem kapja meg a huszárt? – kérdezte a királyné.

Az öreg a fejét rázta.

– Akkor nem. Ha letiporja önt, akkor a szarvával keresztül döfi a szívét. Ön nem hal bele, de a szíve a holta napjáig vérezni és fájni fog.

A királyné a beteg fiára gondolt és egyszerre csodálatos hősiesség szállta meg.

– Bemegyek a huszárért! – mondotta.

Az öreg betolta a nagy kulcsot a lakatba. A fenevad odalenn harciasan bömbölve és toporzékolva szegte le a fejét... Amikor azonban a remegő asszony -124-összekulcsolt kezekkel elője lépett, akkor a bivaly egyszerre összeroskadt magába, majd sűrű fekete füstfelhővé változott, amely gyorsan kihúzódott a vasrácson át a pincébe. Csak a gonosz két szeme maradt ott a földön, két izzó parázs alakjában. De a parázs is hamar kialudt.

A királyné térdre vetette magát a kis koporsó előtt és remegő kézzel fölemelte a tetejét. Ott volt a huszár! Keréken járó fehér paripán ült és piros dolmányt viselt. A szép királyné örömében csókokkal borította a favitézt és ekkor az megszólalt, kemény hangon kiáltva: hop, hop!

– Óh, most már azt hiszem, hogy a fiam meggyógyúl, ha látja a huszárt! – mondotta a szép királyné.

– A huszár minden esetre meggyógyítja! – bólintott rá komolyan az öreg. – Ha bele akar látni a fia jövőjébe, akkor nézzen be ebbe a tükrbe!

A koporsó feneke tükrrel volt kirakva. A királyné belenézett, de aztán rémültén elkiáltotta magát. Ott látta a fiát, amint a palota kertjében a fahuszárral játszott, – ép és erős volt, de milyen volt a szegény kiskirály arca! Teli volt rettenetes himlőhelyekkel, a félszemét pedig megvakította a betegség. Szánalom és iszonyat volt ránézni.

- Hát nincs ez ellen orvosság? – kérdezte kétségeketlenül a szép királyné.
- Van, a Himlős-patikában árulják. Menjen végig a sikátoron, haladjon minden egyenesen, akkor odatalál. De adok az útjára egy jó tanácsot. Ha beszél a patikussal, akkor mosolyogjon és ne mutasson félelmet. -125-A Himlős-patikus nem ad orvosságot a szomorú és a gyáva embereknek.

A szép királyné belépett a sikátorba, amely a pince végéből nyílt. Tíz lépést se tett még és már vak sötétségben találta magát. A huszárt a kebléhez szorítva, másik kezével a nyirkos falon tapogatódzva, folytatta nehéz útját. Egyszer jobbra fordult a fal, máskor meg balra. Egyszer fölfelé haladt az út, másszor meg lefelé. Úgy látszott, hogy a fekete sikátor sohasem ér már véget.

Végre! Piros fényt látott a messziségben. Amikor közel ért, egy üvegajtót talált a fekete sikátorban, abból verődött ki a világosság. A királyné halálra fáradtan nekitámaszkodott az ajtónak és benézett az üvegen. Egy lámpafényben úszó, ósdi kis patikába látott.

Köröskörül a falon fekete polcok voltak, fiókokkal és sorba állított fekete téglékkel. A mérleg-asztalnál állott a patikus és valami orvosságot kavart. A patikus kövér fiatal ember volt. Fekete ruhát viselt és fekete pápaszemet. Az arca olyan fehér és puffadt volt, mint a vízbe fulladt emberé. Mialatt dolgozott, egyre kajánul vigyorgott magában.-126-

– Ez a Himlő-patikus! – mondotta a szép királyné.

Belépett a boltba. A patikus abba hagyta a munkát és hajlongva lejtett a királyné elő.

– Van szerencsém jó estét kivánni, szép hölg! Mivel lehetek szolgálatára? – kérdezte a kezét dörzsölve.

A királynénak eszébe jutott az öreg kereskedő tanácsa és azért mosolyogva beszélt a jókedvű patikushoz.

– Egy kis orvosságot szeretnék a fiamnak...

- Mi baja a kedves kicsikének?
- Csekélyseg az egész! Egy kis himlője volt, attól megvakult a félszeme és himlőhelyes lett az arca...
- Hiszen azon nagyon könnyü segíteni! – mosolyogta a patikus.

Azzal levett a polcról egy tégllyt s abból kiemelt egy kristályüveget. Az üvegben szivárványszínű víz volt.

- Itt az orvosság!

A szép királyné boldogan nyult az üveg után.

- Mi az ára? – kérdezte.

– Nagyon olcsón adom, szép hölgy! Annyiért, amennyibe nekem van. A fia félszeméért a saját félszemével és minden himlőhelyért egy-egy himlőhellyel méltóztatik fizetni. Láthatja, hogy nem nyerek a vásáron semmit.

Az anya rémülten nézett a vidám patikusra.

- Talán drágálni méltóztatik? – kérdezte az, miközben a fekete szemüvege gonoszul megvillant.-
127-

- Dehogy drágálom! Szivesen megfizetem! – szólott nevetve a királyné.

Anyai szívében pedig így gondolkozott: – Csak a fiam legyen szép és boldog – mit bánom én, hogy mi lesz velem?

- Ha úgy van, akkor sziveskedjék az operációs termembe fáradni, ott hamarosan rendbe hozzuk a dolgot!

A patikus kinyitott egy kis ajtót és udvariasan hajlongva előrebocsájtotta a királynét.

Bolthajtásos, nagy laboratóriumba léptek. Tikkasztó meleg volt odabenn és sűrű pára vette őket körül. A homályban eszeveszett gyorsasággal lüktető és dobogó gépek dolgoztak. A gépeket nem lehetett látni a sűrű gózben, csak egyes tüzes pontokat, amelyek szédítő sebességgel forogtak körben.

- Itt gyártjuk a forró lázt! – magyarázta előzékenyen a patikus. – Ha érdekli, szép hölgy, bevezethetem a hidegleléses kamrákba is!

- Más alkalommal szivesen megnézem, – válaszolt a királyné, – ma azonban kissé sietős az utam...

A patikus lámpást vett a kezébe és kinyitott egy csapóajtót, majd egy vascsigalépcsőn levezette a királynét a pincébe. A pince végében megint csapóajtó volt.

– Ez az operációs terem! – magyarázta a gazda.

Azzal bevilágított egy nyirkos gödörbe. A gödör teli volt lomhán nyüzsgő, fekete, óriás kigyókkal. Förtelmes csomókba fonódva hevertek ott. Az apró szemük alattomos zöld fényben világított. Most pedig valamennyien -128-fölemelték a szögletes fejüket és sziszegve öltögették ollós nyelvüket...

– Mit szól ezekhez az állatkákhoz? – kérdezte a patikus.

A szép királyné meglemezelt a vén kereskedő tanácsáról. Sem félnie, sem szomorkodnia nem szabad.

– Nagyon szép kígyók! – rebegte halkan.

– Ha tetszenek önnek, szép asszony, akkor fáradjon le hozzájuk. Ők majd megoperálják a félszemét és ellátják a bájos arcát a kellő himlőhelyekkel.

A szegény anya megrettenve nézett a patikusra. Most vette csak észre, hogy a fekete pápaszeme alatt szakaszott olyan gonosz és véres szempár tüzel, mint a koporsót őrző fenevadé volt. De aztán meglemezelt az iszonytató gyermekacról, amelyet a kis koporsóban látott és elszántan leereszkedett a gödörbe. A patikus rácsapta az ajtót, az anya pedig lehúnya szemét és szívéhez szorította a kis huszárt... Tüzes, szúrós fájdalom nyilalt végig az arcán és a félszemén...

– Hogy van, szép hölgy? – kérdezte odafönn nyájasan a patikus.

– Jól vagyok! – rebegte mosolyogva a királyné.

– Sziveskedjék kijönni, a műtétnak vége.

A gazda vigyorogva tükröt adott a kezébe.

Hej, mi lett a világúj királynéból! Aranyhaja hófehér volt. Egyik szeme, a drágakőnél tündöklőbb szeme megvakult. Arcát, a hajnalpír bájában mosolygó arcát, förtelmes sebforradások rújtották el. A világúj királynéból a világ legcsúnyább asszonya lett.-129-

A patikus most már kezébe adta az üveget a szívárványos vízzel.

– Ezzel méltóztassék megmosni a kedves fia arcát! Attól eltünik a betegség minden nyoma.

– És a magamét is? – kérdezte szomoru mosollyal a királyné.

A gazda fölkacagott.

– Nem, szép hölgy! Önnek nem használ az orvosság. Sohasem nyerheti többet vissza a régi arcát. Ha csak valami csoda által nem, – no de manapság nem történnek már csodák!

– Miféle csoda által? – kérdezte a királyné.

– Visszanyerheti a régi arcát – haha! – ha valaki komolyan mondja és hiszi, hogy ön a világ legszebb asszonya! Volt szerencsém! Ajánlom magamat!

A királyné tudta, hogy ez lehetetlen, mert hiszen most ő volt a világ legrútabb asszonya. A fáradtságtól vánszorogva hagyta el a Himlő-patikát. Most már a huszár mellett az orvosságos üveget is szorongatta a keblén. Száz lépést is alig tett még a fekete sikátorban, amikor egy bolthajtásos kis kapuhoz ért. Áthaladt az ív alatt és ekkor nagy fényesség áradt szemébe. A palotatér lámpái ragyogtak az éjben és a királyi palota ott állott a tér végében.

A gárdák persze nem ismerték meg királynéjukat és nem is akarták beereszteni a kapun. Olyan rút volt, hogy félelem és szánalom fogta el az embereket. A királyné azonban megmutatta nekik a fahuszárt és amikor az hetykén elkiáltotta magát, hogy hop, hop! – akkor -130-nagy örömmel beeresztették. – Megjött a kiskirály beszélő huszára! – kiáltották sugárzó arccal.

A nagy lépcsőn sok virág nyílott; arany kalitkákban ott csipogtak a kiskirály kedves énekes madarai is; a fordulóknál szép márványszobrok ékeskedtek. Amikor a rút királyné fölvánszorgott a lépcsőn, a virágok hervadtan lekonyúltak, mintha leforrázták volna őket, a kis madarak holtan lehullottak, a kőképek pedig könnyezni kezdtek.

A királyné belépett a betegszobába. A fia vérvörös, sebhelyes arccal, lázasan és eszméletlenül fetrengett ágyán. Senki sem volt mellette; mindenki félt az irtózatos betegségtől. Az anya szeliden megcsókolta a fia tüzes homlokát, aztán egy selyemkendőt megitatott a szivárványos vízzel és óvatosan megmosta vele a beteg arcát. Mire levette a kendőt, a fiu arca sima és fehér volt, akár a rózsalevél... Egy himlőhely se látszott már rajta!

A királyné ekkor odatette a huszárt a kiskirály szívére. A gyermek megmozdult, majd mosolyogva kinyitotta a szemét, aztán gyorsan a huszár után kapott... A huszár megszólalt: hop, hop! – és a kiskirály tapsolni és ujongan kezdett nagy elragadtatásában.

– Föl akarok kelni! Játszani akarok a huszárommal! – kiáltotta vígán.

És nevetve kiugrott ágyacskájából és egy ingben körültáncolta a szobát. De aztán egyszerre megállott és elkomolyodott. Odasompolygott édesanyjához, aki örömében könnyezve ült az ágy szélén.-131-

– Jaj, édes mamám, mi történt veled? Hová lett a ragyogó szemed? Hová a rózsás arcod?

A királyné szeliden megsimogatta a gyermek fejét.

– Ne törődj vele, kis fiam! Nem baj az, ha én rút vagyok is, csak te légy szép és boldog!

A fiu szenvedélyesen odavetette magát az édesanya keblére.

– Nem igaz! – kiáltotta. – Nem igaz, hogy rút vagy! Te vagy a világban a legszebb mama! Te vagy a legszebb!

És gyöngéd kézzel végigsimított a királyné fehér haján és forró csókjaival elárasztotta arcát. És ekkor csoda történt. A gyermek csókjai alatt egymásután eltünedeztek a sebhelyek; a királyné arca rózsás és tündöklő lett; a megvakult szép szeme megint fölragyogott; a haja színaranyként fénylett. Megint ő volt a világ legszebb asszonya. A palotában és a kertben ekkor mindenütt nyilni kezdtek a virágok, dalolni a madarak, a kőszobrok pedig elmosolyadtak.

-132-

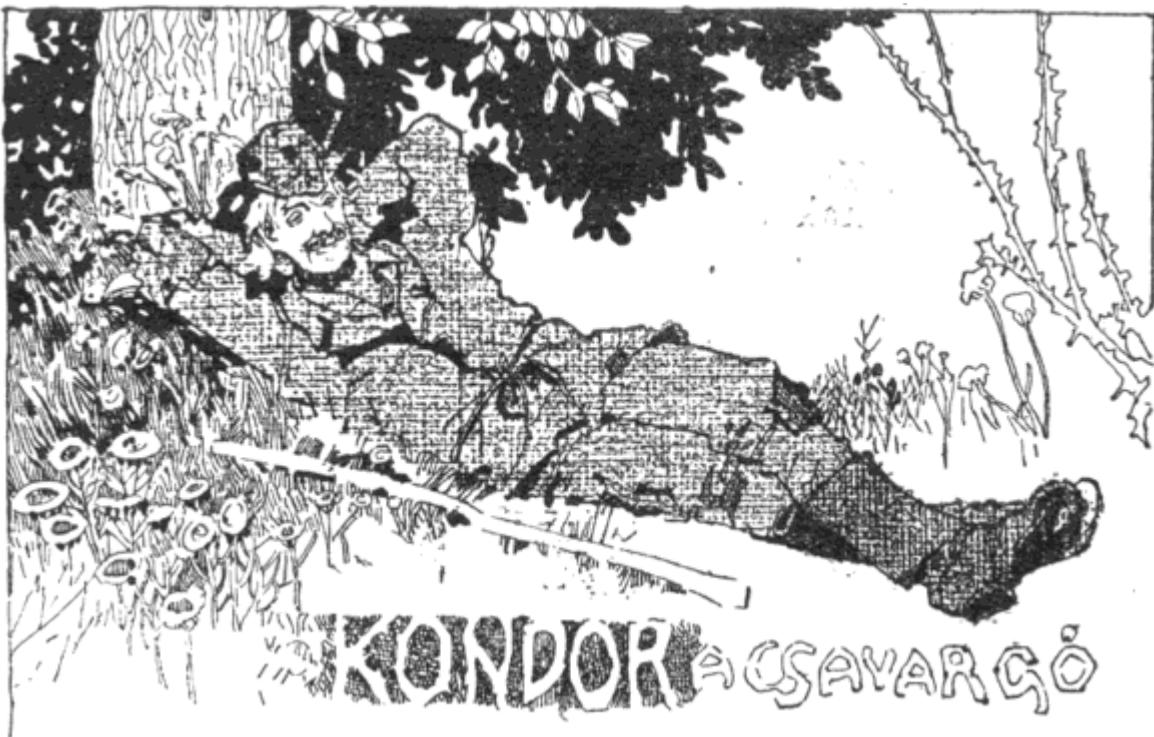
-133-

Kondor a csavargó

-134-

-135-

Sok, sok esztendővel ezelőtt Székelyországban utazgattam. Ahol csak lehettem, ott gyalog róttam az országútat, mert arrafelé szép hegyek és nagy erdők vannak. Amint egyszer mendegéltem a rengetegben, egy embert pillantottam meg, aki egyedül heverészett egy öreg bükkfa tövében. Afféle országjáró csavargónak látszott, a ruhája legalább csupa folt meg rongy volt, a csizmája orrán kilátszott a lábujja, a süvege pedig lyukas volt, akár a szita.

Amint közel értem, a csavargó fölkelt és megszólított:

– Engedelmet kérek, – mondta, – nem tetszett az úton az én hintómmal találkozni? Négy szürke van eléje fogva, a bakon ezüst-zsinóros huszár ül.

A gondolat, hogy ennek az ágról szakadtnak hintója meg huszárja legyen, furcsának tetszett előttem. -136-A nevetésem azonban nem ejtette zavarba, komoly ábrázattal folytatta:

– Nem is képzeli, tekintetes uram, hogy milyen megbízhatatlanok a mai cselédek! Egy percre szállottam csak le a fogatomról, hogy gyalogsétát tegyek az erdőmben, – mert ez az erdő az enyém! – és a kötnivaló kocsis márás eltévesztette az útat. Most már igazán nem tudom, hogyan jutok haza a kastélyomba. Pedig sürgősen haza kell mennem, mert vendégeket várok, egypár herceg, meg egy tucat gróf jön hozzá a vármegyéből.

A csavargó meg sem várta, míg magamhoz térek nagy csodálkozásomból, hanem szeretetreméltó mosollyal kérdezte:

– Tekintetes uram, nem tudna nekem ezer koronát váltani? Nekem ugyanis megvan az a rossz szokásom, hogy kisebb pénzt sohasem hordok magamnál.

– Nem szolgálhatok, – válaszoltam.

– Akkor talán kölcsön adhatna harminc fillért, hogy felülhessek valamelyik parasztszekérre. A hopmesterem holnap majd visszaviszi a pénzt. Ha megengedi, egy kis emléket is küldök vele, talán egy aranyórát vagy egy gyémántgyűrűt.

Ekkor már elvesztettem a türelmemet.

– Hallja, atyafi, miért hazudozik ilyen pogány módon? – rivaltam reá.

A csavargó meglepetten nézett a szemembe.

– Ejnye, hát a tekintetes úr is azt hiszi, hogy én hazug ember vagyok? – kérdezte.

– Igenis, azt hiszem!-137-

A rongyos ember ekkor nagyon elszomorodott.

– Ez Csipercs néni átna, – mondta tompa hangon. – Csipercs néni megjövendölte, hogy senki sem fog nekem hinni és a jóslata beteljesedett.

– Ki az a Csipercs néni? – kérdeztem.

– Hosszú történet az, uram, nekem pedig sietős az útam, a hercegek és grófok régóta várnak a palotámban.

– Hadd várjanak még! Mondja el Csipercs néni történetét és akkor megkapja a harminc fillért.

A csavargó tagadólag rázta a fejét.

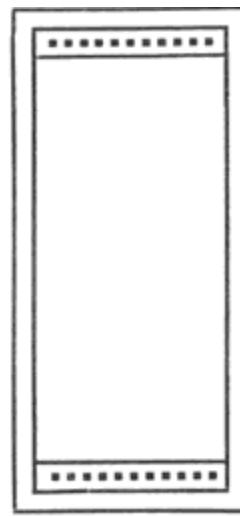
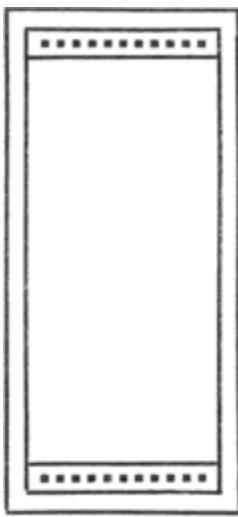
– Nagyon fájdalmas emlékek ezek, tekintetes uram, és egy koronán alul nem mondhatom el.

Mivel szeretem a furcsa históriákat, megigértem neki a koronát és Ő elmondta Csipercs néni történetét. Én pedig úgy mondom el nektek, gyerekek, ahogyan tőle hallottam.

*

– Az én nevem Kondor, – kezdte elbeszélését a csavargó. – Tanult mázolósegéd vagyok. Meg kell vallanom, hogy a mesterségemet sohasem kedveltem, mivel nagyon kényes orrom van és nem bírom el az olajfesték szagát. Nem is törtem magamat soha a munkával, inkább az ország útját róttam és abból éltem, amit jószívű emberek juttattak nekem. Az irigyeim ezért munkakerülő csavargónak szoktak nevezni, de én néma megvetéssel sujtom őket.

Tavaly nyáron nagyon különös kalandom volt éppen ezen a szent helyen. Rám esteledett az erdőben, én itt aludtam az öreg bükkfa alatt, midőn éjfél tájban hangos -138-dudaszó vert föl álmomból. Körülnéztem a holdfényben, de muzsikust nem láttam, a zene úgy hangzott, mintha a nagy bükkfa koronája dudálna. Később egy oláhformáju vén asszonyt vettem észre, aki táncolva keringett a tisztáson és hozzá úgy énekelt, mint a vadpáva a havason. Az anyóka száz esztendősnek is látszott, olyan hajlott volt, mint a sarló, az arca pedig ráncos volt, akár a cserfa kérge. Olyan nevetségesnek találtam a dolgot, hogy hangosan elkacagtam magamat. A következő pillanatban azonban már elmult a nevethetném, mert a banya elémbe pördült és oláh nyelven így szólt hozzám:

– Gyere fiacskám, táncolj velem!

Úgy megszeppentem a zöld tűzben égő szemétől, hogy nem mertem vele ellenkezni. A vén asszony két keze vaskampóként akaszkodott belém, azután száguldozni kezdett velem, mint a

megvadult paripa. Olykor fölragadt a levegőbe és embermagasságu bokrokon ugratott át. A lélegzetem elfulladt, a lábam roskadozott, de a szörnyü vénasszony mégsem hagyta abba. A mulatság -139-csak akkor ért véget, mikor már pirkadni kezdett az ég alja. Ekkor így szólt hozzám:

– Köszönöm neked, fiacskám, hogy engem, szegény öregasszonyt, ilyen derekan megtancoltattál. Jó tettért jót várj! Én Csipercs néni vagyok és bűvös hatalommal ajándékozlak meg. Bármit és bármekkorát fogsz is hazudni az embereknek, ók minden el fognak neked hinni. Ha okosan fogsz hazudni, akkor sokra viheted még a világon. Őrizkedjél azonban az igazmondástól. Mert ha csak egyszer, ha csak tévedésből is igazat mondasz, akkor átok alá esel és soha senki nem fog neked többet hinni.

Igy szólt Csipercs néni. Azzal az arca elé kapta a katrincját és úgy eltűnt a szemem elől, mint a hajnali pára.

*

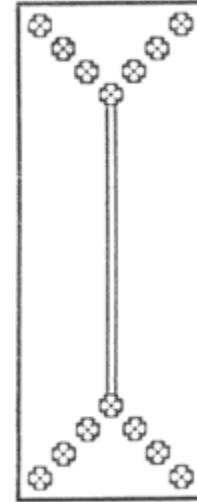
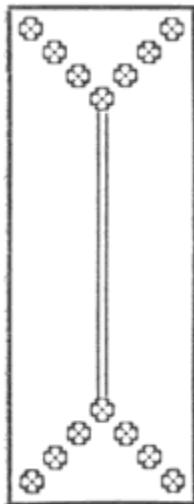
Mikor Kondor, a csavargó, idáig jutott elbeszélésével, hosszabb szünetet tartott, majd így szólt hozzám:

– Tekintetes uram, egy koronáért már eleget beszéltem. Ha többet is akar még hallani, akkor meg kell toldania a béremet még egy koronával.
– Azt nem fogom tenni, – mondtam, – hanem ragaszkodom eredeti alkunkhoz. Ha nem folytatja elbeszélését, akkor egyáltalában nem kap semmit. Mivel azonban a története nem egészen érdektelen, följánlok külön jutalomképpen egy szivart.

Kondor nem válaszolt, a szivart azonban elfogadta. Miután rágyújtott, tovább folytatta elbeszélését. Úgy vettem észre, hogy most már kedvetlenül beszél, rövidebbre -140-fogja a szót, alkalmasint meg akart büntetni azért, hogy mentagadtam tőle a második koronát.

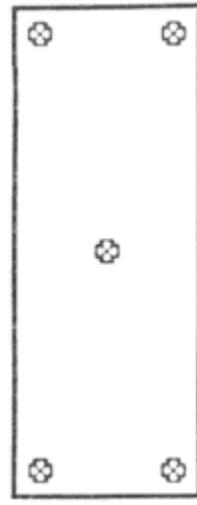
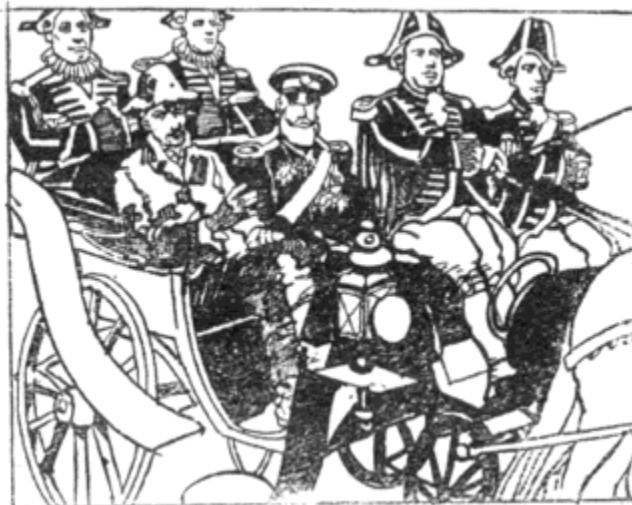
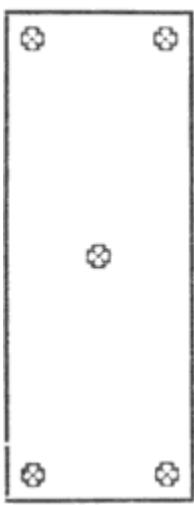
*

– Másnap reggel, – folytatta a csavargó, – már meggyőződtem róla, hogy Csipercs néni valóban nagyszerű ajándékot adott nekem. Befordultam egy útszéli korcsmába, ott kedvem szerint ettem-ittam, mikor pedig fizetésre került a sor, egy darab kenyérhést tettem a korcsmáros elé és azt mondtam, hogy váltsa föl ezt a szász bankót. A korcsmáros elhitte, hogy a kenyérhést pénz és kiadta, ami visszajárt belőle. Ezentúl gyöngy dolgom volt. Ha pénzre volt szükségem, még kenyérhést után sem kellett néznem, a kavicsot, meg a falevelet is elfogadták annyiba, amennyiért kínáltam.

Ha eszem lett volna, akkor elmentem volna Kolozsvárra grófnak, de engem ösztökélt a székely vérem, hogy jó volna ellátogatni Oláhországba. Ki is mentem és hogy illő fogadásban legyen részem, mindenütt azt híreszteltem magamról, hogy a muszka császár fia vagyok. Az -141- emberek el is hitték a hazugságomat és Bukarest városában maga a felséges király fogadott és a tulajdon hintóján vitt a palotájába.

A királyi palotában igen jó dolgom volt, borral mosdottam, kolbásszal törülköztem, ha nem volt egyéb dolgom, akkor a király szépséges leánya, Flóra hercegnő társaságában mulatoztam. Meg kell mondani, hogy Flóra hercegnő akkor is megtetszett volna nekem, ha nem királyleány, hanem libapásztor, olyan csoda-kedves, finom és rózsás volt, olyan szelid és vidám.

Két hétag se mulattam Bukarestben, mikor nagy szomorúság borult a felséges oláh király fejére. Az történt ugyanis, hogy a török betört az országba.

– Oda se neki, felséges uram, – vígasztalgattam a királyt, – majd elbánok én a pogánnyal!

A király rögtön elhitte és nagyon megkönnyebbült. Másnap kimentem az ellenség elé. Egymagamban mentem, gyalogszerrel, éppen csak a jó fütyösömet vittem magammal. Az egész török sereget hadirendbe sorakozva találtam. Mikor már elég közel voltam hozzájuk, -142-fölmásztam egy dombtetőre, tölcsért csináltam a két tenyeremből és ily szavakat ordítottam feléjük:

– Szaladj pogány, mert akit öt perc mulva még itt érek, annak szíjat hasítok a hátából!

A pogányság elhitte, amit mondtam és esze nélkül megfutamodott. A török huszárok a lovuk sörényére hajolva vágtattak, a pattantyúsok cserbehagyta minden ágyujokat, a bakák meg eldobálták puskájokat és úgy szaladtak, mint a nyulak.

Bukarestben persze nagy volt az örööm. Még az este megkértem a szépséges Flóra kezét és a derék király ríva adta ránk áldását. Egy hét mulva megtartottuk az esküvőt. Hatlovas aranyhintóban mentem a templomba, koronát viseltem a fejemen és skárlátpalástot a vállamon. A nép ujjongva dobálta a levegőbe a süvegét. Tizenkét nagyszakállu püspök fogadott a templom kapujában.

De aztán megtörtént a nagy baj. Az eskető pápa azt kérdezte tőlem, hogy szeretem-e Flórát.

– Szeretem! – válaszoltam hangos szóval.

Ez volt a baj, mert igaz volt: nagyon szerettem a mátkámat. Igazat mondtam és ekkor beteljesedett Csipercs néne átka, senki sem hitt nekem többet. Az első, aki ellenem fordult, a szépséges Flóra volt.

– Nem szeret, hazudik! – kiáltotta és sírva szakította ki kezét az enyimből.

És ekkor megszólalt valami székelyföldi ember, aki a templom hátteréből nézte a parádét.

– Hiszen ez nem is az orosz császár fia, hanem Kondor, a mázoló! – kurjantotta.-143-

A király arca olyan vörös lett, mint a paprika. Mindjárt galléron fogott.

– Te akarod feleségül venni a leányomat? Hiszen most is érzik rajtad az olajfesték szaga!

Ami azután történt, azt nem is érdemes elmondani. Leszedték rólam a koronát, meg a palástot, megkoppasztottak, mint a baromfit, kidobtak, elkergették. Csoda véletlen, hogy megmenthettem az életemet.

*

– Most már ismeri az én gyászos történetemet, – szolt Kondor sóhajtva. – Az átok még egyre sújt, senki sem hiszi el nekem, hogy vőlegénye voltam az oláh király leányának és fogadni mernék, hogy a tekintetes úr sem hiszi el. Pedig úgy történt, ahogyan mondtam.

Megadtam Kondornak a kialkudott koronát.

– Mit művel itt egyedül az erdőben? – kérdeztem tőle búcsúzóul.

– Csipercs nénét lesem, – válaszolt a csavargó. – Ma holdtölte van és megeshetnék, hogy a néninek megint táncos kedve kerekedik.

Hogy találkozott-e Kondor még egyszer Csipercs nénivel, azt már nem tudom megmondani,

mivel azóta sem jártam Székelyországban és nem is láttam többet a csavargót.-144-

-145-

Rarámi királyné

-146-

-147-

Egy alföldi kis városban élt egyszer egy öreg költő. Fehérhaju, szelid arcú, csöndes aggastyán volt. Az emberek nem igen törődtek vele, de a gyerekek szerették, mert szép meséket tudott nekik mondani.

A költő a város végében, egy ócska kis házban lakott. Az ócska ház arról is nevezetes volt, hogy a kéményén -148-gólyafészek volt. Esztendők óta minden tavasszal ugyanaz a gólyapár szállott a háztetőre. Az öreg költő már ismerte a madarait és szivesen köszöntötte őket. Első dolguk volt, ha megérkeztek távoli útjukról, hogy szépen kitatarozták a fészküket, amelyet a téli viharok olykor erősen megtépázott. Nyáron át aztán a gólyahim nagy buzgalommal kigyóra-békára vadászgatott a közelíréten, a gólyáné pedig kiköltötte tojásait és fölnevelte fiait. Nyár végén, amikor már hideg szél borzolgatta a tollas ruhájukat, szárnyra kerekedett az egész madárcsalád és elszállott távoli telelő helyére.

Nyár elején történt egyszer, hogy hirtelen forgószél támadt és lesodorta a kéménnyről a gólyafészkét. A két kis gólyafiókát is, amely a fészekben ült, levetette a ház udvarára. Nagy szerencse volt még, hogy egy rakás friss szénára pottyanak, így aztán az ijedtségen kívül nem esett nagyobb bajuk.

Az öreg költő gyöngéd kézzel fölszedte a gólyafiókákat. Mikorra pedig a szélvész elmult, nagy munkába fogott. Egy hosszu létrán fölmászott a kéményre és erős vaskampókkal ócska kocsikereket szögezett a kémény tetejére. Aztán fölvitte a megcibált fészkét és dróttal rákötözte a kerékre. Most már oly szilárdan állott, hogy szélvész legyen, amely le tudja onnan söpörni. Miután elkészült a munkájával, a két kis gólyát megint beültette a fészekbe, maga pedig leszállott az udvarra, pipára gyujtott és leste, hogy mit csinálnak majd az öreg madarak.

Azok haragos kelepeléssel röpdöstek a ház körül. Később óvatosan letelepedtek a tetőre, jó messzi a kéménytől -149- és bizalmatlanul szemlélgették a megfoltozott fészket. Végül azonban mégis csak megértették, hogy az öreg költő munkája az ő javukra szolgál és akkor elfoglalták megint a fészküket. Itt-ott még javítgattak valamit rajta és amikor elkészültek a munkájukkal, nem volt a határban gólyapár, amelynek olyan pompás fészke lett volna, mint nekik.

Jó idő telt el a nevezetes zivatar óta. Egy verőfényes vasárnap délután az öreg költő egyedül volt otthon. A gazdasszony elment a templomba, vecsernyét hallgatni; a gólyafészek is üres volt, mivel a fiatalok már akkor szárnyra keltek és az anyjuk kivitte őket a rétre, békát fogni. Még a Sajó kutya is átment látogatóba a szomszédék Sobrijához. Az öreg úr megöntözte a virágait, aztán kiült az udvarra és elnézte a fehér pillangókat, amelyek a nedves virágagyak körül röpködtek. Egyszerre csak azon vette észre magát, hogy a gólyahim ott sétálhat az udvaron, vagy tíz lépéshosszra tőle. A költő ezen elcsudálkozott, mert a gólyai egyébként soha sem szoktak az udvarra ereszkedni. A madár peckes léptekkel, a nyakát méltóságosan meg-megbillentve, közeledett az öreg úrhoz. Amikor már csak egy lépéshosszra volt tőle, megállott és a fekete

szemével komolyan tekintett rá. Egyszerre aztán meg is szólalt. Halk, kemény és furcsán recsegő hangon mondotta:

- Holnapután útra kelünk!
- Ejnye, – kiáltotta meglepetten a költő, – hát te emberi nyelven is tudsz?

A madár nem válaszolt erre a kérdésre. Csak billegette a nyakát, majd újból megszólalt:-150-

- Jót tettél velem, kedves házigazdám és megóvtad a két fiam életét. Én csak szegény madár vagyok, nem is jutalmazhatnak meg semmivel. De legalább hadd köszönöm meg a jóságodat.
- Szivesen tettem! – válaszolt a költő.

És mivel igen szerény ember volt és nem szerette, ha valaki hálálkodik neki, sietve másra terelte a szót.

– Holnapután már elhagytok engem? Igazán sajnálok! Reménylem, hogy jövő tavassal megint az én kéményemre szálltok?

– Ha szerencsésen átvergődünk a tengeren, akkor minden bizonnal ide telepszünk megint. Hiszen kedvesebb fészket keresve se találhatnánk.

– És hol van tulajdonképpen a ti téli szállástok? – kérdezte a költő.

– Nagyon messzire! – mondotta a madár. – Ha útra kelünk, akkor nagy seregebe szoktunk verődni, mi magyar gólyák. Innen elrögülünk Horvátország fölött, a Karszthege felé. Az rettentető puszta sziklahegység, ahol a sok szürke kő között alig terem meg egypár nyomorék fa. Amint túl vagyunk a Karszton, beláthatatlan ezüstlap ragyog alattunk a napfényben: az Adriai tenger. Magasan szoktunk szállani, magasabban, mint a felhők. Ha letekintünk a tengerre, a nagy vitorláshajók csak akkorák, mint egy parányi fehér pillangó, a hatalmas gózhajók füstfellege pedig fekete hernyóként kúszik a vizen. Jobbra az útvonalunktól esik a virágos Olaszország. A szél onnan egészen illatfelhőket sodor föl hozzánk. Később a görög szigetek fölött vezet el útunk. Azok oly sűrű rajokban feketélnek a ragyogó víztükörön, -151-mint fürdő bölénygulya. Oszlopos márványtemplomok romjai vannak rajtuk. A legnagyobbik közülök Kréta szigete. Azon túl már nem látunk se szigetet, se szárazföldet, hanem ameddig csak elér a tekintetünk, mindenütt a véghetetlen tenger hullámai morajlanak. Éjjel-nappal kell repülnünk és jaj annak, akit elhagy az ereje; lezuhan a tengerbe és a társai nem segíthetnek rajta. Hosszu repülés után végre messzire lenn, délen, fekete vonal látszik a tenger láthatárán. Ekkor diadalmasan kelepelni kezd az egész gólyasereg, mert tudják, hogy közel már az afrikai partvidék. A távolból látni a karcsú pálmafákat, amint a szélben ringatják csipkés koronájukat. Hatalmas folyam szakad ott a tengerbe: a Nilus. Két partján terül el Egyiptom. Ott aztán pihenőt tartunk. Némely gólyacsaládnak a parti falvakban van a téli szállása, azok kiválnak a seregből. Mi többiek

azonban folytatjuk utunkat dél felé. Városok és falvak maradnak el alattunk. A sárga folyón lassu vitorlás gályák vonulnak. Elmaradnak alattunk a piramisok is, amelyek évezredek óta hirdetik a fáraók hajdani hatalmát. Aztán elérjük a nagy sivatagot. Lassu méltósággal haladó tevekaravánokat látunk és fehérruhás embereket, akik karcsú paripákon lovagolnak. Itt is, ott is kiválik a gólyaseregből egy-egy csapat és megtelpszik egy-egy faluban. Mi többiek azonban a nagy őserdő felé röpülünk. Olyan nagy az erdő, hogy gyalogos ember hetekig, sőt hónapokig is elbolyonghat a nyirkos homályban, mielőtt tisztásra érne. Arra már csak fekete emberek laknak. Egy részük emberevő. A nagy erdőn is túl, a hatalmas Ahuri folyam partján -152-van a mi téli szállásunk. Az én fészkem pedig Rarami királyné kertjében van...

A madár elhallgatott. Az emberi beszéd mégis csak szokatlan volt neki és fárasztotta. Az öreg költő pedig növekedő csodálkozással hallgatta. Az a gyanuja is támadt, hogy minden talán nem is valóság, hanem csak bolondos álom. A nap azonban melegen sütött, a távolból a vasárnap harangok halk zenéje hallatszott, a virágok erősen illatoltak az udvaron és a gólya ott állott közvetlenül mellette. Tehát még sem lehetett álom.

– Rarami királyné feketebőrű hölgy? – kérdezte a költő.

A gólya a fejét rázta.

– Az Ahuri folyam körül harminc napi járó földre csupa koromfekete néger lakik, csak a király és a királyné arca fehér.

– Hogyan lehetséges az? – kérdezte a költő.

A gólya készségesen válaszolt a kérdésre.

– Sok, sok esztendővel ezelőtt egy fehér ember vetődött a négerek közé. Vele volt a kis fia is. Bölc, istenfélő és igazságos ember volt. A négerek megszerették és megválasztották királyuknak. Amikor a király meghalt, a feketék a fiát ültették a trónra. Kikötötték azonban, hogy a fiatal király válasszon minél előbb feleséget. Az ifju király nem akart fekete asszonyt venni. Fehér asszonyt pedig még sohasem láttak abban az országban. Ekkor egy csodálatos esemény folytán összetalálkozott a fehér Raramival és ma ő az Ahuri-négerkirálynéja.-153-

– Miféle csodálatos eseményről beszélsz? – kérdezte kíváncsian a költő.

– Ha tudni akarod, elmondom, – szólott a gólya.

Elmondotta a költőnek Rarami történetét.

A gólya elbeszélése.

Tíz vagy tizenkét esztendővel ezelőtt történt, hogy egy csónak siklott végig az Ahuri vizén. A csónakot két fekete ember hajtotta gyors evezőcsapásokkal. Az orrukba fűzött rézkarika és a

hegyesre rezelt szemfoguk után meg lehetett ismerni, hogy a nyámnnyámnégerek emberevő törzséből valók. A két emberevőnek igen jó kedve volt, mert kitüntő vásárt csaptak aznap. A vavai vásáron egy fehér kisleányt vettek néhány üvegkalárisért. A kisleányt holmi rabló négerek ragadták el a távoli partvidéken és hozták vásárra. A gyermek szépegev lapult meg a csónak fenekén. Annyira félt, hogy pirossára sem mert; csak nemán nézte a két vadembert. Azok meg éppen ő róla beszélgettek.

– Holnap levágjuk és nagy lakkot csapunk, – mondotta az egyik.

– Banaán-lében megfőzve fogjuk föltálalni a fehér gyermeket, – vélekedett a másik.

Az első néger azonban nem szerette a főtt ételt, különösen a banaán-levesben főttet nem. Azt mondotta:

– Inkább szép ropogósra süssük!

A leány persze nem is sejtette, hogy miről van szó. Ő nem értette a nyámnnyámnnyelvet.-154-

A két fekete sehogy sem tudott megegyezni abban, hogy megsüssék-e, megfőzzék-e prédájukat. Úgy belehevültek a vitába, hogy abba hagyták az evezést és ordító hangon támadtak egymásra. Az egyik fölkapta az evezőjét és megütötte vele a társát. Az se volt rest és dühösen nekiugrott a cimborája torkának. Birközni kezdtek és végül egyensúlyukat vesztve, mindenketten kifordultak a csónakból és belezuhantak a folyamba.

Az Ahuri vize arrafelé hemzseg a sok krokodiltól. Két hatalmas hüllő éppen arra halászatot; azok még estükben elkapta a két négert. A krokodilok bizony nem sokat törték a fejüköt, hogy sütve vagy főzve egyék-e meg a prédájukat, hanem tüstént fölfalták a két feketét, amúgy nyersen.

A gazdátlan csónak, amelyben a fehér gyermek ült, most már a hullámok kényére hagyatva, usztatott le a zúgó folyón. Mi történt tovább a kis leánnal? Elmondom. A csónak magától partot ért. A folyam közepén levő kis pálmás szigeten feneklett meg. A leány kimászott a ladikból, amely aztán a terhétől megszabadultan, újból belekerült az árba és tovább usztatott. A fehér gyermek most már egyedül volt a szigeten.

A kis szigetet a túlparton lakó emberevők úgy neveztek, hogy a krokodilok szigete. A vízbe hajló datolyapálmafák alatt, a meleg homokban taposott fészekben, százszámról tanyáztak a páncélos bőrű, örökké éhes, óriási vizi szörnyetegek. A négerek nem is mertek csónakjaikkal kikötni ezen a szigeten. De nemcsak krokodilok, hanem megszámlálhatatlan papagályrajok is fészkeltek itt. Napközben, amikor nyomasztó volt -155-a hőség, ezerszámra bóbiskoltak a tarka madarak a pálmafák ágain, hajnalban és alkonyatkor pedig siketítő rikácsolással vonultak a távoli rizsföldek felé.

A kisleány datolyát szedett magának és vizet ivott a folyamból. Aztán a víz partján, a puha homokban fészkét talált, amelyben hét kis krokodil feküdt. Az állatok nagyon megtetszettek neki és közéjük telepedve, játszani kezdett velük. A kis szörnyetegek játékközben a keze után kapkodtak csattogó fogaiikkal, a leány azonban tréfára vette a dolgot és megintette őket, hogy viselkedjenek illedelemesen. Játékközben elfáradt és elálmossodott. Egy krokodilkölyökkel a karjai között hamarosan -156-el is szenderedett. Alig hogy elaludt, már megzúgott a folyam és óriási szörnyeteg bukkant ki a vízből. A kis krokodilok anyja volt, aki most tért vissza reggeli halászkirándulásáról. Kimászott a vizből, otromba léptekkel odavánszorgott a fészekhez és ugyancsak meresztette a két szemét, amikor kölykei társaságában ott találta a kis vendéget. A krokodilmama néhányszor körüljárta és körülsszimatolta a fészköt, majd maga is odaheveredett a kicsinyek mellé és hatalmas, pikkelyes farkával körül fogta az egész tanyát. A kisleány ugyancsak megszeppent, amikor később fölélbredt. Egy kicsit el is pityeredett félelmében. De mivel úgy tapasztalta, hogy a krokodilmama nem mutat vele szemben ellenséges szándékot, félénk

hízelgéssel kinyújtotta a kezecskéjét és megsimogatta a szörnyeteg ráncos pofáját. A krokodil ekkor kitártotta kapunyi száját, amelyben akkora fogak meredeztek, mint a konyhakés pengéje és sistergő sziszegést hallatott, ami a krokodilnál a jókedv jele.

E naptól fogva a gyermek befogadott lakója lett a szigetnek. Nemcsak a krokodilmama, hanem a többi krokodil is megszokta és megbarátkozott vele. Mivel okos gyermek létre érte úgy vélekedett, hogy hálásnak illik lennie a vendégszeretetért és oltalomért, amelyben része volt, rajta volt, hogy hasznossá tegye magát a tanyán. Mialatt az öregek künн jártak halászgatva a folyón, ő gondjába vette a honmaradt kicsinyeket. Dolga bizony elég akadt. A verekedőket szét kellett választania, a rendetlenkedőket meg kellett intenie. Volt a szigeten néhány árva kis krokodil is, azokról -157-neki kellett gondoskodnia. Napközben rendesen egy buksi kis kedvencével a karján járkált a fészkek között. Ha valaki láthatta volna a kisleányt, azt hitte volna, hogy egy krokodil-óvoda tanítónője. De nemcsak a kölyöknek, az öregeknek is tudott a kedvükre járni. Van a krokodilnak egy gonosz kis ellensége, a pióca, amely a foginyére tapad. A hatalmas állat nem tud szabadulni tőle. Ha valamelyik krokodilnak pióca volt a szájában, odavánszorgott a kisleányhoz és feléje tátotta irtóztató száját, a leány pedig félelem nélkül belenyúlt a kezével és megszabadította az állatot kellemetlen ellenségtől. A szigeten lakó papagályok is hamar észrevették, hogy a gyermek jóbarátsággal viselkedik irántuk és pajtásává szegődtek. Alkonyatkor, ha a kisleány a parton ült, százszámra köréje telepedtek a madarak és a homok olyan lett körülötte, mintha tarka nagy virágok tömege lepné el és feje fölött a bokrok és fák is kivirultak a ragyogó tollu állatoktól.

-158-

A folyam két partján lakó emberevő négerek csakhamar tudomást vettek a szigeten lakó fehér gyermekről. Holdvilágos éjszakákon néha meglesték a távolból. Látták, amint a szörnyetegekkel játszadozik. Azt is látták, hogy olykor egy-egy nagy krokodil hátán lovagolva keresztül usztat a folyón. A feketék ezért szellemnek tartották a gyermeket és elnevezték Raraminak, ami a nyámnyámok nyelvén azt jelenti, hogy a krokodilok királynője. Rarami később nekibátorodva, megjelent a szárazföldön is. Egyik néglábu barátja nyakába kapaszkodva, átuszott a folyamon és virágot meg gyümölcsöt szedett a tulsó parton. Néhány vakmerő néger el is határozta, hogy hatalmába keríti a krokodilok királynőjét. Holdvilágos éjjel meglesték és amikor Rarami a parti bokrok alatt üldögélve dudolgatott, megrohanták, hogy foglyul ejtsék. A merénylet azonban

nem sikerült. Rarami rémült kiáltására két hatalmas krokodil bukkant ki a vízből és csattogó fogakkal vetette magát az emberevők elé. Azok úgy megijedtek, hogy eszük nélkül eliramadtak és hajnalig meg sem állottak. Ettől fogva senki sem merte többet üldözni Raramit.

Esztendők multak el így. Hogy mennyi, azt a fehér leány nem tudta, mivel nem olvasta meg őket. Azon a vidéken különben sincsen tél és a fák egész esztendőben termik édes gyümölcsüket. Rarami ruhácskája régen leszakadt a testéről és hogy megvédje magát a nap heve ellenében, papagálytollakból, amelyeket a fák alatt szedett össze, köntöst készített magának. A ruhája tarkán tündöklött, az ember óriás papagálynak -159-is nézhette volna. Mivel sohasem beszélt emberekkel, el is felejtette a beszédet. Csak a reggeli és esti imádságát mondotta el minden nap, úgy, ahogyan valamikor az édesanyjától tanulta.

Egyeszer aztán, amikor már sok esztendeig lakott a szigeten, nagyon különös doleg történt. Egy izzó nyári napon, amikor a szigeten minden krokodil aludt és a madarak is tikkadtan lapultak meg a pálmák árnyékában, délibáb jelent meg az égboltzaton. Az ilyen tünemény nem ritka azon a vidéken. A kép azonban, amelyet Rarami ezúttal látott, meglepte és elragadta. A délibáb egy aranykupolás palotát mutatott. A palota karcsu pálmák között, víz partján állott. A palota kapujától széles lépcső vezetett le a víz tükréhez. A lépcsőn egy ifju ült. Az ifju arca fehér volt. Rarami magánkívül volt nagy örömeiben. Olyan régóta nem látott már fehér embert, hogy azt hihette, az egész világot csupa fekete ember lakja. A feketéktől félt, mivel tudta, hogy vérengző emberevők. Most végre fehér embert látott! Az ifjúnak azonkívül oly nemes, szelid és bánatos arca volt, hogy Rarami egyszerre nagy testvéri szeretetet érzett iránta. Egy ösztönszerű mozdulattal az ég alján rengő látomány felé nyújtotta karjait. Az ifju fölemelte bánatos arcát és akkor ő is megpillantotta a leányt. Öröm és meglepetés ragyogott a vonásain.

Egy pillanatig összenéztek, a parton ülő leány és az égen tündöklő ifju, mintha örökre emlékükbe akarnák vésni egymás kedves vonásait, aztán elhalványodott a kép, majd végleg eltünt a délibáb és a leány -160-csak ezüstszínű ködfoszlányt látott a napfényben lángoló láthatár fölött.

E naptól fogva a krokodilok királynője boldogtalannak érezte magát. Tudatára ébredt nagy elhagyatottságának. Álmaiban és ébren mindig csak a fehér ifjura gondolt. A krokodilok és a madarak csodálkozva tapasztalták, hogy barátnőjüket elhagyta a régi játékos kedve. Rarami órákon át mozdulatlanul ül a parton, epedve nézi a távoli eget és olykor ragyogó harmatcseppek gördülnek végig arcán.

Forró nyár volt és a délibáb majd minden nap úzte csalóka játékeit. Pálmás ligeteken, tengeren járó hatalmas gályákat, sivatagban vonuló karavánokat mutatott Raraminak, az aranykupolás palotát és a fehér ifjut azonban nem mutatta neki többet. Amikor megeredt az ősz eső, végleg eltünt a délibáb és vele Rarami szivéből a remény is, hogy viszontláthassa a fehér ifjut. A

szigetlakó állatok észrevették, hogy Rarami reggeltől estig siránkozva bolyong a ligetben. Talán sajnálták is barátnőjüket, de segíteni bizony nem tudtak rajta.

Az őszi esőre hónapokig tartó nagy szárazság következett és a folyam partján lakó emberevők ekkor végrehajtották egy régi gonosz tervüket és fölguyították a sziget erdejét. Éjnek idején titokban kikötöttek a sziget csúcsán és üszköt vetettek a száraz harasztba. Régen készültek már arra, hogy kifüstöljék birodalmukból a krokodilokat királynőjükkel egyetemben. Rettenetes tűzvész támadt a folyam közepén. A megrémült madarak gyászos rikácsolással keringtek egész éjjel a tűztől piros égen, Rarami pedig, hogy meg ne -161-égen, a krokodilokkal a vízbe menekült. Hajnalra elaludt ugyan a tűz, de a sziget viruló paradicsoma kormos pusztasággá változott. Rarami ekkor elhatározta, hogy elhagyja barátaival a szomoru helyet és új hazát keres magának a folyam mentén.

Még aznap útra is kelt, összes négylábu és szárnyas alattvalóival egyetemben. Egy óriás lotoszlevélen állva úsztatott le a folyón. Hosszu vizi indából kantárt készített és azt négy hatalmas krokodil nyakára fűzte. Ő maga egy kákabuzogányt tartott a kezében és azzal terelgette a hámossokat. Sok száz krokodil kísérte útján. Elől, a sereg élén, rettenetes fogu, tapasztalt öregek hasították a habokat. A fiatalok Rarami körül nyüzsgött. Az úszó karavánt széles csatárláncban sereghajtók követték. A papagályok sűrű rajokban szállva kisérték barátnőjüket. Hol előre cikáztak, hol meg visszakanyarodtak, Rarami feje körül keringve vagy a vizet érintve nyílsebes röptükben.

A merre a krokodilok királynője elvonult, az emberevő feketéket mindenütt halálos félelem fogta el. Akik ladikon ültek, azok eszük nélkül siettek partnak. Azt hitték, hogy elkövetkezett a világ vége. A pogány papok üvöltő énekszóval hívták segítségül a bálvánnyaikat; hatalmas rézüstöket verve és tükölve, pokoli lármát műveltek.

Nyolc napon és nyolc éjjelen át tartott az utazás. Ekkor csöndesebb vidékre értek a kivándorlók. A parton nagy csapatokban állottak ugyan az emberek, de ezek már nem üvöltöztek a különös utas-társaság láttára, hanem kereszтet vetettek magukra. Ezek a parti -162-lakók is négerek voltak, de fehér köntösben jártak, szépen épített házakban laktak és a házaik körül viruló kertek és vetések terültek el.

A folyam kanyarodásánál, karcsu pálmafák között, aranykupolás palota bukkant elő. Rarami szíve egyszerre viharosan megdobbant: megismerte ugyanazt a palotát, amelyet egyszer a délibáb mutatott neki. Megismerte a vízre vezető széles kőlépcsőt is, amelyen egykor a fehér ifju ült. A lépcső azonban most üres volt. Rarami ekkor a kákabuzogányával a lépcső felé terelte úszó fogatát.

Mialatt a krokodilok királynéja a palota felé közeledett, benn a nagy teremben éppen nagy tanácskozás folyt. Varega, az ifju fehér király tanácskozott ott országa fekete bőlcseivel.

– Uram, – mondotta egyik őszhaju főnök, – néped óhaja, hogy ültess királynét a trónusodra. Szivesen látná a nép, ha fehérarcu úrnőt adnál neki, de mivel nincs a birodalmadban rajtad kívül egyetlen fehérarcu ember sem, végül mégis csak meg kell békülnöd a gondolattal, hogy fekete leányt végy feleségül.

Az ifju király búsan csóválta a fejét.

– Soha sem fogom megtenni! – mondotta határozott hangon. – Csak egy nő van a világon, akit királynőmmé tennék. Ő azonban messzi van tőlem.

– És ki az a nő? – kérdezték többen.

– Nem tudom a nevét, – válaszolt Varega. – Mindössze egyszer láttam csak. A délibáb mutatta nekem. Egy folyó partján ült, krokodilok heverésztek a lábánál és madarak ültek a vállán. Ő a legszebb nő -163-a világon. És bizonyára a legjobb is, mivel meg tudja hódítani az oktalan állatok szívét.

A bölcsék aggódva tekintettek össze, amikor meghallották királyuk különös szavait.

– Haj, uram, – szólott aztán közülök a legmerészebb, – a néped érdekében könyörgünk, hogy felejtsed el szerencsétlen rögeszmédet! Velel a délibáb úzte csalfa játékát. A délibáb képei a levegő és a napfény hazug szülöttei.

Az ifju király azonban hajthatatlan maradt.

– Én tudom, hogy a krokodilok királynéja él és hiszem, hogy még találkozni fogok vele. Ha nem volna ez a reményem, akkor én volnék Afrikában a legboldogtalanabb ember.

Alig, hogy a király ezt elmondotta, egyik testőre rohant a terembe.

– Felséges uram, – kiáltotta lélekzet nélkül, – méltóztassál a kertbe fáradni és csodát fogsz látni. A krokodilok királynéja érkezik hozzád látogatóba. A folyam hátán jön, száz krokodil kíséri és ezer vadmadár kóvályog körülötte!

– Ő az! – kiáltotta Varega.

És megfeledkezve királyi méltóságáról, futva sietett a víz partjára.

A bölcsék pedig fölkapták hosszu köntösüket és utána szaladtak.

Amit odakünn láttak, az igazán csodaszámba mehetett. Rarami a parthoz közeledett. A víz megzúgott körülötte a szorosan egymás mellett úszó krokodiloktól, a levegő pedig megzendült a madársereg szárnycsapásaitól. -164-A piruló leány tündérszép volt. Rarami és az ifju király egymásra néztek és tüstént megismerték egymást. A szívük sugallatát követve, kiterjesztették egymásfelé a karjukat. Mind a ketten mosolyogtak és mind a kettőjüknek könnyes volt a szemük.

De ekkor megszólalt egyik a vének közül.

– Felséges uram, – mondotta a királynak, – ennek a leánynak nagy hatalom adatott az állatok fölött. De ki tudja, hogy nem a gonosztól nyerte-e hatalmát?

Az ifju király megfogta a partra lépő Rarami kezét és szelid hangon így szólott hozzá:

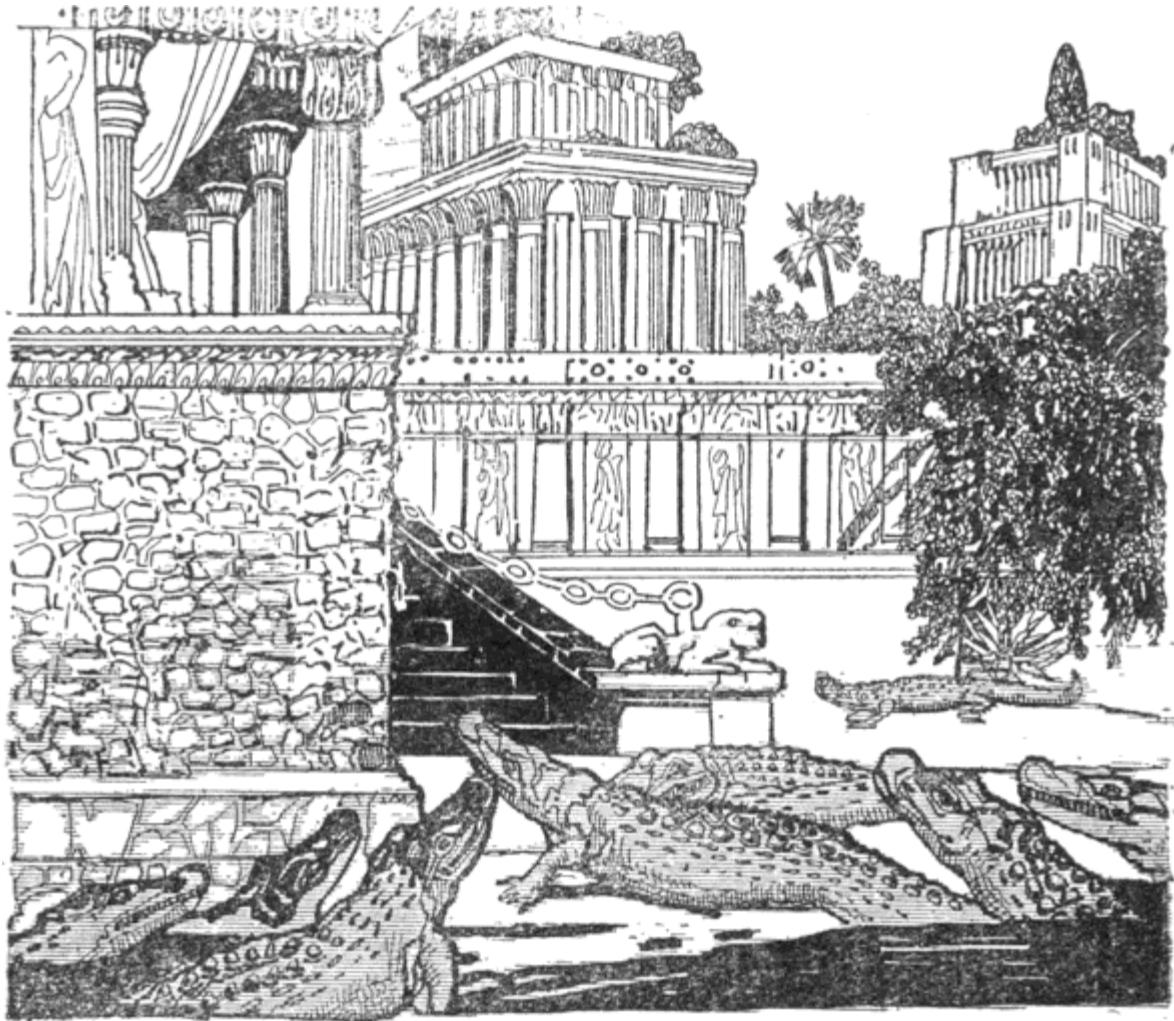
– Beszélj úrnőm és szégyenítsd meg a kétélkedőket!

A szegény Rarami azonban régóta elfelejtett már beszélni. Tétóva tekintettel nézte a király arcát és midőn végül megértette, hogy neki most szólani kellene, elmondotta azt, ami a mai napig is megmaradt emlékében, elmondotta az imádságát.

Az öregek ekkor mélyen meghajoltak előtte és vezeték a palotába. Igy lett Rarami Ahuri ország királynéja. Mielőtt azonban megkoronázták volna, meg kellett tanulnia beszélni. Hamar megtanult azonban, hiszen a vőlegénye volt a nyelvmestere. Azóta boldogan él és alattvalói rajongva szeretik. Nemcsak az emberek, hanem az állatok is. A papagályok, amelyek vele jöttek, máig is ott fészelnek a király kertjében. A krokodilok pedig ott tanyáznak a palota előtt a folyóban. Nekik fontos hivataluk van: ők a királyné testőrei. -165-Amióta ők őrzik a folyam vizét, azóta emberevő nyámnyám nem mer többet éjnek idején átúsztatni az Ahurin.

*

A beszédes gólya befejezte elbeszélését.

Az öreg költő nagy figyelemmel hallgatta és egyszer sem szakította félbe. Még kérdezni akart egyetmást, de ekkor megzördült a kapu kilincse és vidám kutyaugatás hallatszott az utcáról. A gazdasszony hazajött a vecsernyéről és Sajó kutya is megjött a szomszédból. A gólya, amikor a közeledőket hallotta, hirtelen elrúgtta maga alól a földet, szárnya kapott és -166-föllendült a magasba. Egypárszor megkerülte a háztetőt, majd letelepedett a kémény mellé, ott fél lábra állott és figyelmesen nézte a lenn ülő költőt.

Másnap rengeteg sok gólya gyülekezett a réten. Harmadnapra pedig útra kerekedett az egész madársereg. Az öreg költő reggel éppen kunn sétált a város végében, amikor a vándormadarak raja elvonult a feje fölött. Egyik gólya mélyebben röpült a többinél és a költőnek úgy rémlett, mintha ez az ő lakója volna. Tölcsért csinált tehát a két tenyeréből és utána kiáltott:

– Szerencsés utat! Köszöntöm Rarami királyné ő felségét!

A madár egyet-kettőt kelepelt, aztán gyors szárnycsapásokkal hasítva a verőfényes levegőt, többi társával együtt délnek sietett, a tenger felé.

-167-

Szarkavers

-168-

-169-

Volt egyszer egy Pali nevű iskolásfiú. Legelső gyerek volt a verekedés, a nadrágszakítás, a későnkelés és a nyalakodás tudományában, a tanulásban azonban, sajnos, legutolsó volt. Ha szóba került Pali jövője, akkor a tanítója aggodalmasan rázta a fejét. Olykor a Pali fejét is megrázta, még pedig a fülénél fogva.

A jeles fiú egy tavaszi napon kün̄n̄ kószált megint a ligetben és ekkor egy magas fa tetején szarkafészket pillantott meg. Persze, hogy szó nélkül ledobta magáról a kabátját és egy-kettőre

fölmászott. A fészekben egyetlen egy tojást talált, de az – halljátok, gyerekek? – aranytojás volt. Amint nagymohón utána kapott, beszéd ütötte meg a fülét. A fa legfelső ágán öreg szarka ült, az szólott le hozzá.

– Ne bántsd a fészkemet, Palkó, – csörögte a madár -170— és én urrá teszlek. Mert úgy nézz rám, hogy én vagyok a szarkakirály.

A fa legfelső ágán öreg szarka ült...

- Mit adhatsz te nekem? – csodálkozott a fiu.
- Varázshatalmat adhatok. Megtanítlak a szarkaversre.
- Mire jó az? – kíváncsiskodott Pali.
- Aki a szarkaverset tudja, első diák lesz minden iskolában, ha nem is tanul semmit. Mert a versnek bűvös ereje van és megbabonázza a tanító urat.
- Áll az alku! – kiáltotta a fiu. – De ha megcsalsz, szarkakirály, akkor holnap megint eljövök és földülöm a szarkaváradat.

Igy hát megegyeztek. Pali nem bántotta az aranytojást, a madár pedig elcsörögte a szarkaverset. Addig mondta, míg a fiu betéve nem tudta.

Másnap már meggyőződött róla Pali, hogy a szarkakirály becsületes madár. A tanító úr kiszólította, hogy mondja el hazánk folyóvizeit, a fiu pedig lehunyta a két szemét és fújni kezdte a bűvös verset, miként a szarkától tanulta:

Ákombákom, szalmazsákom,
Hatszor hét az tizenhárom,
Nekem csörög, neked csörög,
Szarkakoma huj!

A tanító úr maga is lehunyta a két szemét és gyönyörködve ütötte kezével a taktust. Látszott rajta, hogy egészen meg van babonázva.

– Nagyon jól van, Pali fiam! Látom, hogy jól megtanultad hazánk folyóvizeit. Ha így folytatod, meg leszek veled elégedve.-171-

És egy peckes egyest írt a jegyzőkönyvébe.

Ezentúl gyöngydolga volt Palkónak. Nyáron fürdött, labdázott, télen korcsolyázott és hócsatákat vívott, a leckéjébe soha bele sem pillantott és ha fölhívták, elmondta a szarkaverset és minden rendben volt. A tanító úr nagyon meg volt vele elégedve, sőt még fölvigyázónak is megtette az osztályban.

A gimnáziumban is bevált a varázslat. A tanár urak nem győzték magasztalni Pali szorgalmát és jó fölfogását, a szülei pedig igen büszkék voltak jeles csemetéjükre. Mivel oly kiváló tanuló volt, elhatározták, hogy tudományos pályára adják és Pali úrfi az érettségi vizsgálat után, melyet ugyancsak kitüntetéssel tett le, beiratkozott az egyetemre. A tudományok után persze nem igen törte magát, a vizsgákra azonban pontosan eljárt és bármit kérdeztek is tőle, ő mindig kivágta magát a szarkaverssel.

A doktori vizsgán a szigorú tanár úr azt követelte tőle, hogy mondja el az országos nagy törvénykönyv kilencszázkilencvenkilenc szakaszát. Pali úrfi nem is késsett a felelettel:-172-

Ákombákom, szalmazsákom,
Hatszor hét az tizenhárom,
Nekem csörög, neked csörög,
Szarkakoma huj!

Mialatt fújta, a tanár urak minden lehúnyták a szemüket és gyönyörködve verték a taktust. Azután fölkelt a nagyságos rektor úr és könnyezve ölelte meg Pali úrfit.

– Amióta fönnáll a tudományos egyetem, még nem volt rá eset, hogy valaki minden a kilencszázkilencvenkilenc szakaszt el tudta volna mondani. Ön az első hallgató, aki nem felejtett ki egyet sem!

A jeles ifju hire eljutott az ujság szerkesztők fülébe is és ők magasztaló cikkekben köszöntötték az új csillagot, mely hazánk tudományos egén megjelent. A felséges király is olvasta a cikkeket és így kiáltott föl:

– Ilyen ember kell nekem!

Azonnal elhívatta Palkót a királyi várba és kinevezte udvari főtudóssá. Pali most már márványpalotában lakott, üveghintón járt és bársonyruhát viselt. Ebédnél mindenig a király jobbján ült és ő felsége már azon gondolkozott, hogy egyszer majd összeházasítja a kisebbik leányával.

Történt azonban, hogy a királynak pénzre volt szüksége. Kerek ezer forintra. Ekkor maga elő rendelte az ország főurait, hogy adjanak neki tanácsot, hogyan lehetne pénzt szerezni. A főurak azonban valamennyien Pali urra tekintettek, mondva, hogy tanácsoljon ő, mivel ő az ország legbölcsebb embere.

– Főtudós úr, – szolt végül a király – mondja el a nagy törvénykönyv kilencszázkilencvenkilenc szakaszát, -173-azok között bizonyára lesz olyan is, mely elrendeli, honnan szerezzen pénzt a király, ha nincs neki.

A főtudós fölkelt, szépen meghajtotta magát a felség előtt, aztán elmondta azt, amit tudott.

Ákombákom, szalmazsákom,
Hatszor hét az tizenhárom,
Nekem csörög, neked csörög,
Szarkakoma huj!

Mikor a főurak meghallották a szarkaverset, úgy elkezdtek kacagni, hogy majd leestek a nagy karosszékekőről. A versnek ugyanis csak az iskolában volt bűvös ereje, másutt nem fogott a varázs. A király azonban nem nevetett, hanem haragra lobbant, mert azt hitte, hogy a főtudós csúffá akarja tenni. Intett a testőreinek, hogy vessék tömlöcbe a vakmerőt. Pali úr most már belátta, hogy vége a tudományának. Nagy félelmében térdre vetette magát a trón előtt és töredelmesen bevallotta, hogy ő nem tanult és nem is tud egyebet, csak a szarkaverset.

A király haragja kissé megenyhült. Megkegyelmezett Pali életének, de azért szigorú igazságot tett, elrendelvén, hogy húzzák le tüstént a főtudós úrról a bársonyköntöst, adjanak rá rövidnadrágos gyerekruhát, akasszanak könyvestáskát a hátára és irassák be újból az első elemi osztályba. És Palinak, bár akkor már szakállas férfiu volt, megint ott kellett ülnie a padban, a hat- és héteves gyerkőcök között, akik majd megpukkadtak a nevethetnémemből, valahányszor reápillantottak. A szarkaversnek sem vehette már hasznát, mert a tanító úr királyi parancsra egy szarkatollat hordott a zsebében, attól pedig megtörök a varázslat ereje. Egyszer ugyan -174- mégis megróbálkozott az ákombákom-szalmazsákkal, de a tanító úr nem adott neki egyest, hanem fülön fogta.

Pali ma is nyomja még az iskolapadot, ha jól tudom, most a harmadik elemibe jár és mire érettségit fog tenni, talánakkora szakálla lesz már, mint a szerb püspöknek. Eddig van.

(*Figyelmeztetés!* A szerző óva inti tanköteles olvasóit, nehogy az iskolában próbát tegyenek a szarkaverssel. Megeshetnék, hogy a tanító úr zsebében szarkatoll van és a szerző nem vállal felelősséget az esetleges szomoru következményekért.)

... adjanak rá rövidnadrágos gyerekruhát...

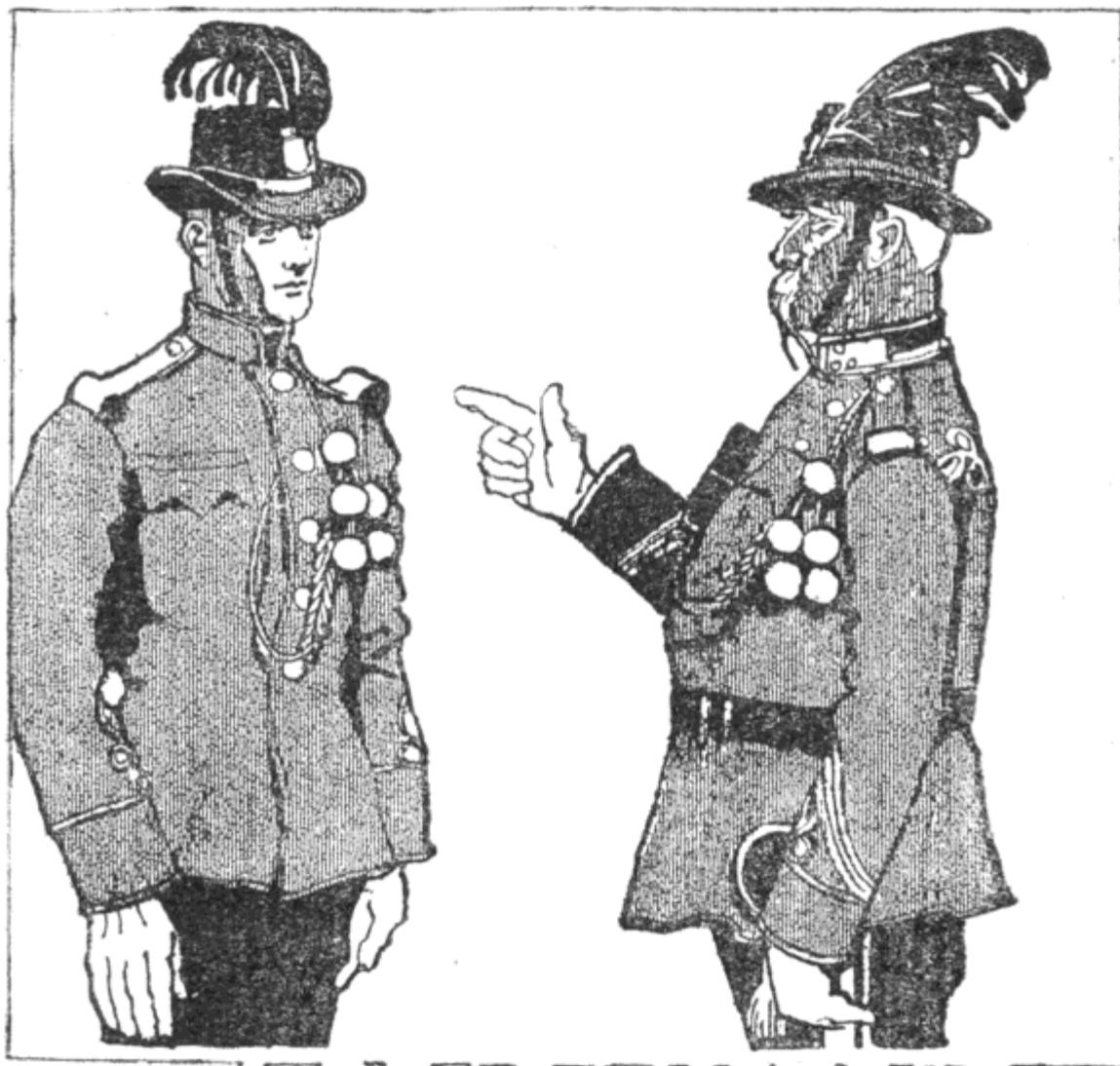
-175-

A próbacsendőr

-176-

-177-

APROBAGSENDUR

Ezt a mesét azért mondom el, hogy próbára tegyem a bátorságoknak
egyáltalában nem ajánlom, hogy meghallgassák. A vitéz fiú azonban, aki nem ijed meg a
varangyos békától és nem fut meg a sziszegő gúnár elől, aki nem búvik az ágy alá, mikor zeng az
ég és aki egyedül mer maradni a sötét szobában is, az olyan fiú figyeljen ide.

Élt egy alföldi kis faluban egy Magyar Pali nevű -178-parasztfiú. Már öklömnyi gyerkőc korában is
olyan bátor volt, hogy farkasszemet mert nézni még az édesanya kakásával is. A feszes, katonás
járása miatt a falu népe elnevezte Peczkes Palkónak.

Peczkes Palkó nevezetes volt arról, hogy szívéből gyűlölt mindenféle békebontást és
rendetlenkedést. Ha valahol a faluban összemarakodott két komondor, akkor Palkó nyakon
öntötte őket egy vödör vízzel, nehogy kárt tegyenek egymásban.

A falusi öregek azt mondogatták:

– Akárki meglássa, ebből a gyerekből még csendőr lesz...

Mire Palkó annyira fölcseperedett, hogy kiserkedt a bajusza, egy szép napon búcsút mondott szülőfalujának és peckes léptekkel elment a nagyvárosba. Alkonyatra odaérkezett és egyenesen beállított a csendőrkaszárnyába és kérte, hogy sorozzák be csendőrnék.

A kaszárnyaszobában, hosszú asztal körül, tizenkét nagybajszu csendőr ült együtt. Mindegyik kakastollas kalapot viselt a fején. Mikor az őrmester, aki az asztalfón ült, meghallotta a falusi legény kívánságát, megsodorta a nagy bajuszát.

– Hohó, öcskös, az nem olyan könnyű dolog ám! – mondta. – Csendőr csak olyan legény lehet, aki híréből sem ismeri a félelmet.

– Ami azt illeti, nem ijedek én meg a magam árnyékától, – erősködött Peczkes Palkó.

– Majd elválik, – szolt az őrmester.

Azzal csendőrdolmányt adatott Palkóra, meg kakastollas -179-csendőrkalapot. Azután kivezette a legényt a kaszárnya elé az utcára és így szolt hozzá:

– Most kezdődik a próbaszolgálatod. Alkonyattól hajnalig itt fogsz strázsálni és ha valami rendetlenség esik, rendet kell teremtened. A tűzre, vízre jól ügyelj. A lármás duhajokat, az éjjeli korhelyeket ráncba szedd. A gyorsan hajtó szekeret megállítsad.

– Igenis, értem! – válaszolt Palkó.

Feszesen szalutált, sarkon fordult és nekiindult a sötét utcának.

Hideg szél fújt a házak között és egy lélek se járt künn. Csak itt-ott pislogott egy-egy álmos utcai lámpás.

Amint nagypeckesen sétált, egyszerre zúgást hallott és fehér világosságot látott föltűnni az utca fordulóján. Palkó tudta, hogy mi legyen az. Automobil. Afféle gépkocsi, amely ló nélkül jár. A kocsi veszett sebességgel iramodott el Palkó mellett. Hárman ültek benne: egy kakasfejű, egy bivalyfejű és egy kutyafejű ember.

– Lassan hajts! – kiáltott rájuk Palkó.

A kakasfejű kukorékolt, a bivalyfejű bőögött, a kutyafejű pedig ugatott s a következő pillanatban a szekér már eltünt megint az utca tulsó végében.

Száz lépést se tett még a csendőr, mikor már újból hallotta a kocsi zúgását és láttá a lámpása fényét.

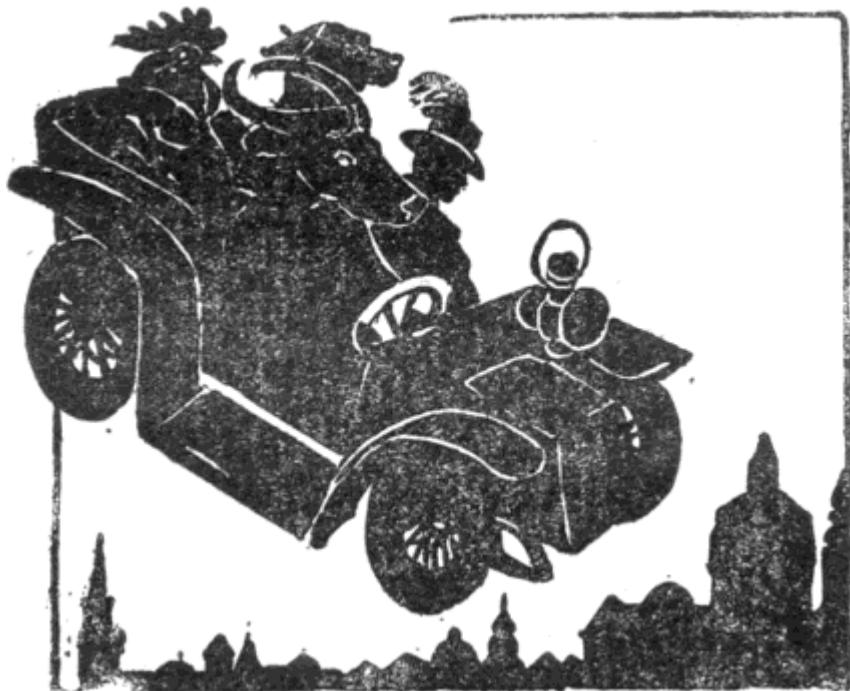
– De most bizony megállítom őket! – mondta magában Palkó.

Az út közepére ugrott, a vágtató kocsi elé és dörgő hangon kiáltotta: – Megállj!

Meg mernétek ezt tenni, fiúk? Ha meg, akkor tovább mondomb.-180-

A kocsi hirtelen megtorpadt, oly közel, hogy a sárgaréz lámpásával a csendőr mellét horzsolta. A kakasfejű elkezdett haragosan kukorékolni, a bivalyfejű bőgött, a kutyafejű pedig vakkantott egy-kettőt.

– Hogy mersz minket megállítani? – kiáltották. – Tudod-e, hogy miféle nagy urak vagyunk mi? Én vagyok a kakasfejű ördög. Én a bivalyfejű sátán. Én meg a kutyafejű gonosz.

– Ha ördögök az urak, akkor kocsikázzanak a pokolban, de ne az én utcámban. Mert itt tilos a gyorshajtás. Most pedig kövessenek az urak a csendőrkaszárnyába.

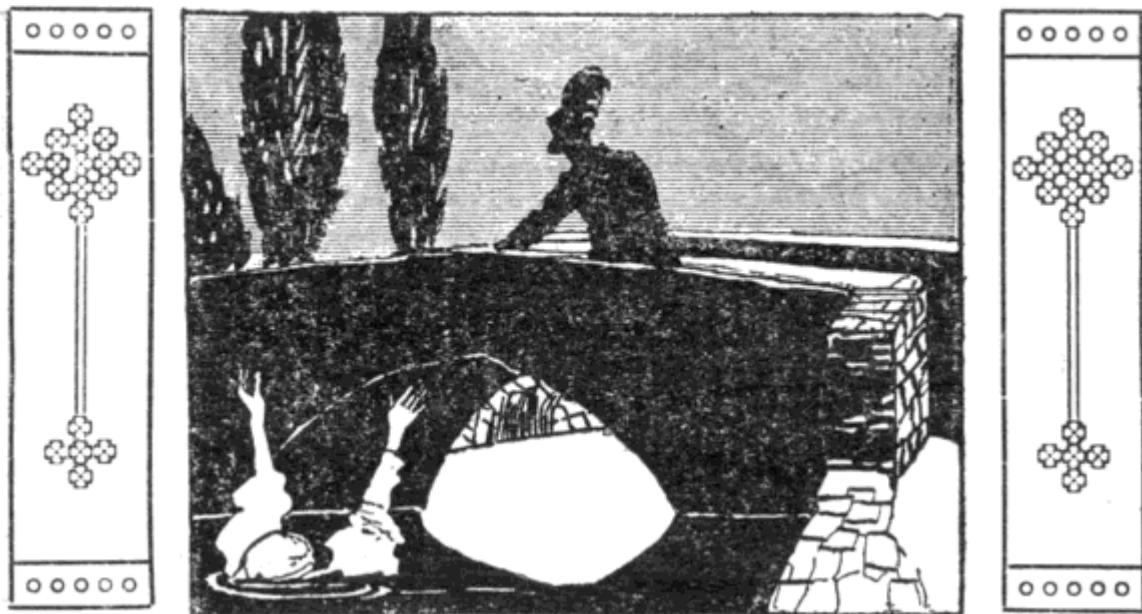
– Eredj előre, – vigyorgott a kakasfejű, – mi majd utánad megyünk.

A bivalyfejű és a kutyafejű elröhögte magát. Palkó észrevette, hogy túl akarnak járni az eszén, azért fölmászott a kocsira és odaült a bivalyfejű mellé.-181-

– Most tessék a csendőrkaszárnya elő hajtani, – mondta. – És tessék vigyázni, hogy el ne gázoljanak valami borosfejű embert.

– Vigyázok! Vigyázok! – kukorékolta a kakasfejű...

Megforgatta a kormánykereket, mire a szekér egyszerre fölemelkedett a levegőbe, mint a denevér és a háztetők fölött száguldozott tovább. A bivalyfejű lopva nézett Palkóra, hogy sápadozik-e a félelementől. Palkó azonban összefonta mellén a két kezét és nyugodtan ült helyén.

– Jól hajtunk-e most, csendőr uram? – kérdezte ugatva a kutyafejű.

– Nagyon jól, – szolt Palkó. – Itt legalább nem tehetünk kárt senkiben.

Miután átrepültek a nagytemplom tornyán, a kakasfejű -182-megint fordított egyet a kormányon s a szekér leereszkedett az utca kövezetére és úgy futott tovább.

Egy nagy kőhídra értek, amely alatt zúgva hömpölyögött a fekete folyóvíz. Valami hörgő segélykiáltás ütötte meg Palkó fülét.

– Megállunk csak, ördög uraim! – mondta.

A hold halvány fénye mellett meglátta, hogy egy emberi alak küzködik a víz közepén. Hosszúhaju, fehérruhás asszony volt. A karjait nyujtogatta és kétségbessen kiáltozott segítségért. Körülötte három-négy nagy hal cikázott a fekete vízben. Játszadozva kerülgették, hol elmerültek, hol fölbukkantak megint, olykor meg feléje kapkodtak a rettenetes cápafogaikkal.

– Ezt ki kell mentenem! – mondta Peczkes Palkó.

Azzal már fejjel a vízbe is ugrott. Ti is megmernétek tenni, fiúk? Ha meg, akkor folytatom. Palkó jó úszó volt, sietve elkapta a fuldoklót és partra vonszolta. Amint fölmászott vele a meredek töltésen, az elalélt asszony egyszerre vízhullámmá változott a karjai között, zuhogva végigfolyt a ruháján és sietve visszaszaladt a folyóba.

A csendőr megrázta magát és a gépkosci után nézett. Bizony az már eltünt akkor az égboltozaton vitorlázó éjjeli felhő egy fényes résében.

Palkó kimért léptekkel folytatta őrjáró útját. Magas, sötét házak között ment. Sehol egy élő ember. Végül valami vörhenyes fényt látott derengeni.

Egy kis csapszék ajtaja volt. A csendőr odament és benézett az üvegajtón, hogy rendben van-e minden. Bizony -183-a csapszékben nagy rendetlenkedés folyt. Három toprongyos csavargó ült kártyázva az asztal körül. Palkó mindenki által észrevette, hogy azok nem lehetnek tiszteles, istenfélő csavargók, mert a három közül csak egyiknek volt feje, a másik kettő fej nélkül játszott. Azt is kitapasztalta hamar, hogy a kártyajáték a fejért folyik. Mindegyik játékos mellett hosszú, éles kés feküdt az asztalon és amint az egyik fejetlen ember nyert, tüstént fölugrott, lenyiszálta a fejet a másik nyakáról és a maga nyakára illesztette. A játék azután tovább folyt.

Most megszólalt odabenn az egyik csavargó, az, akinek nyakán a fej volt.

– Jó volna, ha valami ember botlana be ide, olyan ember, akinek feje van. Elvágnók a nyakát, azután két fejbe kártyáznánk.

Mit gondoltok, fiúk, mit tett Palkó? Azt, amit ti is tettetek volna az Ő helyében. Kinyitotta az ajtót és döngő léptekkel bement a csapszékbe.

A csavargók azonban, amint megpillantották a kakastollas csendőrkalapot, hirtelen feldöntötték a lámpást és Palkó vak sötétségben találta magát. Tapogatódzva ment előre, hallotta, mint sompolyognak körülötte a mihasznák, láttá is a meg-megcsillanó késpengéket, de elcsípni egyiküket sem tudta.

Egyszerre tűzfény csapott a szemébe. A feldöntött lámpástól kigyulladt a csapszék.

– Korcsmáros! – kiáltotta Palkó.

Senki sem válaszolt. A tűz pedig hatalmas lángot vetett. Egy ajtókilincs akadt a csendőr kezébe. Megnyomta és a szomszédos szobába lépett. Hátha ott benn -184-alszik a korcsmáros? A szoba már úgy lángolt-lobogott, mint a vaskohó. A falak fehéren izzottak, a szakadozó famennyezet pedig zápormódjára hullatta az ökölnyi piros zsarátnokot. És benn, a tüzes pokol közepén, lánggal égő ágyában egy magával tehetetlen, kövér, öreg ember nyöszögött. Ő volt a korcsmáros. Palkó, nem törődve a fejére hulló tüzes záporral, hozzárohant, kirántotta ágyából és a karjára kapta az öreg embert, hogy kimentse a tűzből. Két lépést se tett még az ajtó felé, midőn a korcsmáros egyszerre elkurjantotta magát, majd fölcsapó lánggá változott és elpuffant, mint egy óriás tüzes béka, megpörkölvén a csendőr bajuszát és ruháját.

Palkót sűrű, fekete füstfelhő vette körül, amely egy percre elvette a látását s a hallását. Egy hideg szélroham -185-elsodorta a füstfelhőt és a csendőr, amint körültekintett, megint az utcán találta magát. Körülötte néma és sötét volt minden. Tűznek, csapszéknek, korcsmárosnak, csavargóknak sehol semmi nyomuk.

– Furcsa egy utca! – morogta magában Palkó.

És kimért lépésekkel folytatta őrjáratát. Az utca egyszer jobbra kanyarodott, egyszer balra, de véget nem ért. Vagy ötszáz lépést tett előre, midőn emberi hangok ütötték meg fülét. Valahol nagyon vigan voltak. A zsivaj irányában ment tovább és végül egy hosszú, magas kerítésfalhoz ért. A falon túl sok duhaj ember dalolt és kurjantgatott. Palkó egy rácsos ajtóra bukkant. Benézett a rácson. Nagy temetőkertbe látott. A fejfák között sok száz csontváz nyüzsgött. A csontkezeikkel összekapaszkodván, táncolva vágtattak tova a sírok fölött, némelyek meg a koponyájukat dobálták egymás felé, mintha labda volna. És valamennyien rikácsoló hangon énekeltek.

Palkó megzörgette az ajtót.

– Uraim, – kiáltotta, – csendet kérek!

A rémek ekkor mind a rácsos ajtóhoz rohantak. És valamennyien a csendőrre szegezték zöldes fényben égő szemüket.

– Ember, ember! Élő ember! – rikácsolták, a fogukat vicsorgatva.

Palkó szigorúan mérte őket végig.

– Nem szégyelik magukat az urak, éjnek idején ilyen csendháborítást művelni? Ha halottak az urak, akkor pihenjenek békében, de ne háborgassák az élők álmát.-186-

– Gyere be! – üvöltöztek a rémek. – Darabokra tépünk! Megisszuk a véredet!

S a vasrácson keresztül feléje vágtak a karmaikkal.

A csendőr megnyomta az ajtó kilincsét és fölemelt fővel belépett a temetőbe.

Ti is bementetek volna, fiúk? Nos, akkor derék legények vagytok!

Amint Palkó körülnézett, az egész kisértetraj hirtelen fehér párává foszlott. A hold békésen süttött a csendes temetőre. Palkó katonás léptekkel végigment a fejfák között és miután meggyőződött róla, hogy most már minden a legjobb rendben van, kiment megint a kis ajtón és tovább ballagott az éjben.

Száz lépést se tett az utcán, mikor megint maga előtt láttá a sárga csendőrkaszárnyát. A kaszárnya kapuja előtt ott állott a nagybajszú őrmester, füstölgő pipával a szájában.

– Nos, öcsköös, mi ujság? – kérdezte.

Pali mereven szalutált.-187-

– Jelentem alássan, őrmester uram, nincs semmi különös ujság.

Az őrmester csodálkozva mérte végig a legényt.

– Nem esett semmi bajod az éjjel?

– Egypár apró-cseprő rendbontás volt ugyan, de nagyobb baj nem lett belőle.

– Jól van, öcsém, akkor eredj aludni. Különben is fáradt lehetsz.

Bevezette a kaszárnyába és megmutatta neki az ágyát. Tizenkét egyforma vaságy állott a hálóteremben. Valamennyi üres volt.

– Pihenj le, – szolt az őrmester, – és ha később jönnek a hálótársaid, ne törődjél velük.

Palkó lefeküdt és mindenjárt el is aludt.

Félórás múlva azonban fölébresztette valami. Nagy morgást, korgást, cammogást és sziszegést hallott, hogy megrendült bele az egész kaszárnya. Az ajtó kipattant és bejöttek a hálótársai. Ugyancsak furcsa kompánia volt. Elsőnek egy irgalmatlan nagy himoroszlán robogott a szobába, hangos hördüléssel. Aztán óriás fehér medve cammogott be. Majd puha macskatalpon beszökött egy izzószemű tigris. A tigrist lompos nagy hiéna, a hiénát párdúc követte nyomon. És még egyre jöttek a fenevadak. Vadkan és farkas is volt közöttük. Összesen tizenketten voltak. Mint sereghajtó hatalmas csörgőkígyó kúszott a szobába.

A fenevadak nagyokat ásítottak és miután morogva és szimatolva körüljárták a hálótermet, mindegyikük belefeküdt egy-egy üres ágyba. Mivel azonban éppen -188-tizenketten voltak és Palkó már elfoglalta az egyik ágyat, a csörgőkígyónak nem jutott fekvőhely. Ez a dolog láthatólag igen fölizgatta a csúszó-mászót. Haragosan csörögve cikázott ide-oda a szobában, az egyik ágytól a másikhoz. Az oroszlán, a tigris és a többi fenevadak közül egyik sem akarta hálótársnak a csörgőkígyót. Mindegyik csattogó fogakkal zavarta el az ágya mellől. A bőszült morgásnak és nyughatatlan csörgésnek nem lett se vége, se hossza.

Peczkés Palkó végül kifogyott a türelméből.

– Mi lesz már, cimborák? Reggelig se akartok megnyugodni?

És mivel a kígyó még egyre folytatta körútját a szobában, odaszólította magához.

– Ha ennyire van a dolog, kígyó koma, akkor gyere az én ágyamba. Úgyis mi ketten vagyunk itt a legvékonyabb legények.

A kígyó odakúszott Palkó ágyához és fölágaskodott, miközben apró két szeme úgy ragyogott, mint a gyémánt. A csendőr megfogta hideg testét és behúzta az ágyába, akár a vizes vödör kötelét.

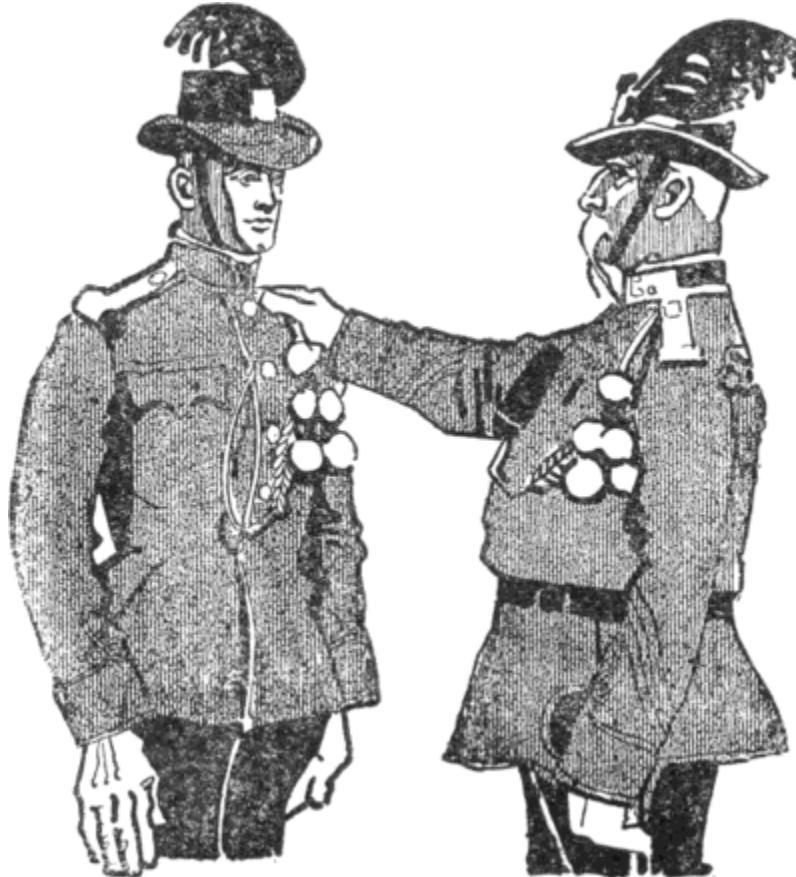
– Feküdj a lábamhoz, – mondta, – és most már ne csörögj többet.

És mivel nagyon álmos volt, a jobbik oldalára fordult, a fülére húzta a pokrócot és tüstént mély álomba merült. Reggelre kelve, egyedül találta magát a hálóteremben. A csörgőkígyó és a többi fenevad már régen elkotródott, Isten tudná, hogy hová.

A nap szépen sütött odakünn és amint Palkó öltözködés közben egy pillanatra az ablakhoz lépett, a nap -189-sugaraiban szivárványos betűkkel rótt írást látott ragyogni. Elolvasta az írást, amely így szólt:

Bátoré a szerencse.

S ha a mesémből egy szó sem volna igaz, ennek az egy mondásnak minden betűje való igazság. Ezt még tapasztalni fogjátok az életben, azért ne is ijedjetek meg soha a magatok árnyékától.

-190-

-191-

Lószőr-vitéz

-192-

-193-

Nem jó, ha az ember régmult idők emlékei közt kotorász; a visszajöhetetlenül letünt napok lehelete bolondos gondolatokat kelt a legjózanabb főben is.

Mikor a multkoriban ki kellett hurcolkodnunk régi családi házunkból, a padlás egy sötét zugában, a kéménykürtő mögött, vesszőből font bölcsőre akadtam, amely színültig tele volt elsárgult irományokkal, elfakult rongyokkal és cifra gyermek-cókmókkal.

A sok tarka-barka holmi közt turkálva, egy bőrből készült huszárra bukkantam, melynek láttára egy csapásra fölelevenedtek agyamban a gyermekkor szunnyadó emlékei s csillogó pillangók fölzavart rajjaként nyüzsgtek körül.-194-

A lószőr-vitéz! Mennyi bűvös emlék, mennyi gyermekes vágy, túláradó boldogság, fájdalmas csalódás füződik hozzá!

Kezembe vettem a huszárt s megtisztítottam a portól és a pókhálótól. Az idő ugyancsak megviselte. Arca förtelmesen össze volt mázolva, orra hiányzott; kopott, foszladozó egyenruhája alól itt is, ott is előbukkantak a drót bordák és a lószőrtöltelék; – hanem azért a kétarasznyi legény merev szemével keményen és marconán tekintett rám, mint egy rokkant vitézhez illik, ha huszonöt év mulva viszontlátja régi generálisát.

Eszembe jutottak a kemény tusák, amelyeket együtt végigküzdöttünk a baromfiudvar porondján... Hej! hogy rebbent szét az a fölfuvalkodott pulykanépség, ha szilaj harci rivalgással közéje nyargaltunk!

De nemcsak vad harciszomj, gyakran nemes lovagiasság -195-is hevítette szívünket. Mikor vörös cicánk egyízben három napig se mutatkozott a konyhában, daliás fogadalmat tettünk, hogy nem eszünk és nem iszunk, míg barátnőnk vissza nem hozzuk. Elevenen vagy holtan.

Útra is keltünk, kalandos fölfedező útra. Leszálltunk a föld sötét gyomrába, a hűvös pincébe, ahol kísértetiesen kongó hordók között a mama téli répai rügyeztek s szűk résen át haránt leszürődő fénysáv emlékezetet csak a napsütötte fölvilágra. Bátran fölnyomultunk a szénapadlásra, ahol a homályban zizegő széna között cincogó patkányok surrannak... A macskát végre a fáskamrában fedeztük föl, öt apró cica társaságában, amelyeket szeretetteljesen nyalogatott.

Ej, minő más, minő egészen más is volt akkor minden! Egy év volt a végtelenség, a világ határa a szőlősdombokig terjedt, a ház birodalom, az udvar tartomány volt; a galambducot szédítő magasságu toronynak néztük, a tűzhely alatti hamulyukat barlangnak. A nap eseménye a

színben talált tyúktojás, vagy a vizes vályuba tolakodott förtelmes béka volt; egy fényes dolmánypityke vagy egy réz patronhüvely birtokában gazdagoknak éreztük magunkat; egy betört ablaküveg kész katasztrófa volt.

Ha új játékot kaptunk, elkerkédünk vele a baromfiudvar lakói előtt, amelyek aztán jelentőségteljes kotkodácsolással és irigy hápogással nyilvánították véleményüket. Az eresz alatt fészkelő fecske a mi fecskénk volt, a szomszéd verebeit szitkokkal fogadtuk, ha háztetőnkre mertek ülni.-196-

A szobabutorok néma, de értelmes lények voltak s ha rossz kedvünkben megrúgtuk az asztalt, utólag titokban megsimogattuk, hogy kiengeszteljük.

The wagging Komondor wagging his tail, the growling tomcat spoiled me servants who rubbed against us confidentially, and voice with feigned humility, but yawning and They performed it in a lounging manner.

From the depths of the well, wondering and curious children's heads peeked out Mother's jars were guarded by the black man, in whom I did not We believed, but we were still afraid of it.

The sun, the God-given sun, shone so warmly only that the in the grass of the garden, – the rain was pouring down to let us float our paper lips.

In the gloom of the evening, we chased the angrily humming bugs, and when the bells have sounded the evening blessing, At once, a wonderful numbness seized our limbs, and We longed to sit on my mother's soft lap, where the two of us could fit. For a while we stared at the bright moon, in the plate of which there was the old man stands with the bundle of twigs on his back, and while the father with the neighbors talking, about war, epidemics and taxes, dreamily We squinted at each other: oh what! Let's just be in bed for once – Then there could be war, cholera and taxes...

As I kneel before the upside-down cradle, before my mind's eye A long-forgotten child figure appears. My sister Vica. Five years old died of diphtheria. He was two years younger than me, today and tomorrow it has been twenty years since the bony hand of death broke off that immature little human bud. The wound that his death has inflicted on us, -197-has been scarred for a long time, his facial features are almost They have faded in my memory, I have hardly thought about them for a decade. Wonderful! Now I suddenly see it in front of me again, it's surprising directly.

Charming, muscular child with cornflower eyes, short-cropped blonde with head; when he speaks a little silky, his head is usually tilted to the side to keep it.

Actually, she was baptized Victoria, but my grandmother didn't she was able to make friends with the unusual-sounding name and Vica He called to him. I just said: Vica, cat, popcorn!

He was a fierce-blooded, eternally fidgeting child. He was a lot of trouble in the kitchen, and if my mother chased her out with a cooking spoon, she laughed polka all over the yard.

He was very attached to me, and was otherwise gullible, as all kind-hearted children and above all wanted to be boys. A he was the most grateful for my feats on the garden fence audience, and if I lied to him about the Hunches that I In my imagination, I struggled through the end-of-town with Gypsy children, his big eyes lit up with sincere enthusiasm fire.

Poor Vica was a wonderful fan of my horsehair-warrior. The hussar was the object of his dreams, the hussar Hopeless longing for the Youth of Tallinn. If you want to He wanted to describe me as beautiful, delightful, majestic, he said: It's like a hussar! Often started without any introduction drawn-out, monotonous voice:

"Give me the hussar!"

"When it freezes..."-198-

"Give it to me," he repeated tirelessly.

"Don't whine, Vica!"

"You're whining yourself!"

This usually developed into a healthy skirmish, which soon turned into a He made us forget the subject of the debate. Our parents didn't take care of Vica particular passion, but I am convinced that a different, though quite similar, hussar would not have satisfied him – she needed my hussar, her personality practiced such a magical charm for him. At one point, however, the hussar became his own, and and a miracle happened as follows.

It was the day of my name. I got a new dress and a gold watch. I confess that I found something objectionable on both gifts: the watch had his fault was that he didn't tick, and the dress was limping in the fact that coat, vest and trousers were in one piece, and I saw it in it the height of elegance, so that one can take it off every now and then coat.

In the first ecstasy of my joy, I ran in the neighborhood with a radiant face to make myself be sufficiently admired. Vica Of course, he was with me. A large chicken cage in Grandma's yard on the top of which I sometimes climb to I should crow one or two. I did it this time as well, and as soon as the festive in my mood, squatting on the roof, I swayed my arms and cut I whistled in my voice, Vica clapped her hands in rapture downstairs. Our good mood soon came to an end. Climbing down from the cage, into a nail and – Jesus Mary! The new jacket is three fingers wide at the elbow Split yawned...-199-

We were devastated. I burst into tears, my sister turned pale with fright. Grandmother prepared her sweetest sugary cakes in vain, and the name day silver twentieth, we didn't even look into

it, but a sorrowful We were loitering home with our hearts. I suspected that at home it was horrible they will do justice! Poor Vica almost broke her blessed His good heart was in my misery as he trampled beside me.

Suddenly he took my arm.

"You know what, Dudi, don't cry, I'll sew the hole..."

"Can you sew, Vica?" I asked distrustfully.

"Me?" Oh yes, see, I'll sew it up so that no one will take it notice...

He said this with so much confidence that I took courage myself. At home, I sneaked straight into the woodshed, and Vica he sneaked around his mother's sewing table while he He managed to steal it. Soon he came after me with a needle, a thread, a huge with tailor's scissors and a thimble big enough to fit three fingers. I I lay down on a basket. And Vica knelt next to me and was pretentious she began to sew with her face, with great crooked stitches, once up, down once. When he was finished, he looked at him with distrust The coat was dark blue, and the thread was white. Ingenious He helped with this with his wits, too, brought a tent and with the tip of his finger blackened the thread, "now nothing was really visible...

In my joy I did something that I soon regretted: -200-I gave Vica the horsehair knight. My sister hardly dared to believe and almost pale with overjoy.

"Are you really giving it to me, Dudi?" He asked with a breath of fresh air.

"I'll give it to you, Vica."

– Örökre?

– Örökkön-örökké.

– Mondd: bizony Isten!-201-

– Bizony Isten!...

Vica karjára kapta a huszárt és örömsikoltással rohant a kertbe.

Mikor este levetkőztettek, Vica már ketreces ágyában térdelt s a huszárral a hóna alatt, álmos fővel darálta az esti áldást.

– Ez meg mi? – kérdezte anyám, mikor vetkőzés közben a kabát ujja egyszerre megroppant a könyökömön... Jézusom! Vica odavarrra kabátomat az ingemhez! Anyám mérges is volt, de

nevetett is; én pedig, tekintettel a névnapra és álmossállapotomra, egy gyöngé barackkal szabadultam.

The next day, Vica was playing with the hussar early in the morning, and I was consumed by the yellow envy...

"The whole deal doesn't stand, because Vica didn't sew the coat well and it's not true that no one noticed the hole, because the mother noticed and I got a peach, too, and the "God" is not valid, and the hussar must be returned..."

That was how I reasoned. The argument turned into a quarrel, the quarrel turned into a quarrel, and at last Vica, with a face burning with anger, threw the hussar at my feet:

"Come on, take it, I don't need it..."

I expected such a thing, for I knew my sister's hot blood; I also knew that the next moment she would regret her gallant flare-up, so I seized my prey and fled triumphantly into the garden.

From now on I guarded my treasure even more jealously. The value it had in Vica's eyes was more precious to me-202-he did. When I went to school, I carefully hid it under the bathtub and under one of the almariums, and because I noticed that my absence was being used by mysterious hands to find my warrior, I found him a hiding place in the hayloft where Vica could not reach.

If I played with my hussar in the garden, my sister watched my every move with sorrowful envy...

Poor Vica! Her whole life was scarcely a stepping stone, yet long enough for her hot childish heart to suffer through all the atrophied desire, sorrowful renunciation, hopeless love. Vica suddenly became ill.

I confess that I sincerely envied him. I hardly knew a more pleasant state than illness: a man is bandaged in his head and neck, he is put to bed, he does not have to go to school, mom and dad pamper him, he is cherished, and if he is nourished enough to whine a little every now and then he gets oranges, dates and sugar.

I was given to my grandmother, and the horsehair warrior went with me, of course. I felt abandoned at my grandmother's, perhaps because Vica was not with me, but perhaps because the whole house was so gloomy, almost solemn.

The house stood directly behind the church, whose huge two Gothic towers could be seen into our courtyard; and the ringing of bells during the day shook our windows. From the walls of our bedroom gentlemen with piercing eyes and long-necked, flowery ladies looked down from the walls of our bedroom.-203-

But what interested me most was the old clock ticking on the almarium. It was a wonderful clock! Instead of a pendulum under the flowery face, a gaudy golden butterfly swayed here and there, and between the two alabaster columns there was a garden, with a Baroque castle, a fountain, red wax tulips, and a poison-green lawn; in the garden stood a Spanish knight with a feathered beret and a guitar. He looked longingly at the closed window of the castle. When the clock began to strike, the pointed window popped open, and a tiny lady appeared, nodding her head stiffly. The knight began to beat his lute eagerly, and the wavy glass jet of the fountain swirled around, and from inside the clock a wonderfully breathtaking, ancient melody sounded. And I watched this magic dream come to life with a beating heart and bated breath. And now I remember that I have to talk about Vica! A grandmother told me one day that our poor Vica was very unwell.

"Aha!" I thought, "so you get a lot of sugar?"

In the afternoon Borka, the maid, came to us and said that she was going to get medicine and that Vica begged me nicely to send her my hussar loan, it would make her well at once.

"My hussar," I stammered, "my hussar? where did I put it... I'll look for it..."

I don't know what evil spirit was bothering me. I hurried into the room, I crammed the hussar into my bosom, climbed over the fence and galloped out into the meadow. I felt my treasure safe only when I found myself alone in the corset. I wandered for a long time on the bank of the stream.-204- Oh, that Vica! It is not enough that it does not go to school, that he gets sugar, he even wants my hussar? When it was dusk, and I began to fear loneliness; the old rotten willows to the shadows of human figures leaping in the gloom and menacing monster images They were similar.

As I threw myself home with the hussar under my arm, enthusiastically, the Grandmother sat silent and sad in the yard. I didn't feel like it I sat down next to my grandmother. Above the flower beds in the yard bats and moths flew.

The disk of the moon appeared between the towers of the temple, the pointed arch arches, the openwork, whimsical stone ornaments in the magical light bathed. If I saw the temple in the moonlight, it was mysterious, romantic I was seized by a longing. In my imagination, I wandered into that wonderful stone forest, up there, where gothic monsters dwell and slender stone flowers bloom in the moonlight.

When the curfew was blown away in the barracks, the melancholy, at the sound of dragged sound waves, I felt numb and depressed It took hold of me. Maybe we should have sent Vica to the horsehair knight?

I had a crazy dream last night. I was in the garden of the musical clock, my head above it the eternally restless butterfly swayed up and down, fountain was trickling, the music was playing, but the one who beat the lute was the one I was my horsehair warrior, and from the window of the castle little Vica he nodded... Suddenly I was frightened in my bed, candlelight in the room .

—Grandmother! I whined.

"What is it, my son?"-205-

"The hussar, the hussar, must be given to Vica-cat..."

The grandmother kissed me tenderly and stifled her with sobs said,

"Vica the cat went to heaven, she became an angel..."

My memories are blurred here. I can't imagine what I felt and thought at the time. However, one picture stands clear to my eyes as clearly as if not twenty years ago, but yesterday I would have seen it.

I was at my parents' house again. It was a hot summer afternoon. The The courtyard was full of whispering strangers, who watched the the little bronze coffin in front of us. Into the scent of the blossoming linden blossoms the smell of wax candles and withered foliage was mixed. The priest in a low voice singing, and the doves dozing on the roof could be heard Twirling of the Society. I looked at the black ribbon that I was putting on my straw hat sewn; I cried in the meantime, because my mother was crying too.

The mother was deathly pale, sometimes a muffled scream broke out in the breasts. At such times, he squeezed my hand convulsively, which he and I thought the whole thing had to collapse world.

Perhaps it would have been nice to give that hussar to Vica after all?

When we sat down to lunch the next day, a seat at the table was left empty. Dad pushed the soup away from him, and Mom was wet He stared with his eyes at that empty space.

"My poor child," he said in a trembling voice, -206— He didn't even recognize me anymore when he was dying, he was always some hussar in the fever he mentioned...

Now I put down my spoon myself. Now you know I thought it would have been nice to give Vica the cat that horsehair-warrior, and in my soul the vain vague premonition of its existence.

Twenty years later, I have the horsehair warrior in front of me again, to which the poor Vica remained faithful even in death. I'm not one of those who They've already given up on life, but maybe I'd give it all for and what I still hope for from the future, if once more face to face I could stand with Vica, I could hand her the hussar and say for him:

"There you go, Vica-cat, popcorn," "Oh my God, I really give you the horsehair knight!-207-

CONTENTS

- The hiding puppets[3](#)
- Bögöly's three wives[19](#)
- The cellar of the old house[29](#)
- The monkey[41](#)
- The Marriage of the Lute Player[51](#)
- Anima[61](#)
- The Golden Trumpet[75](#)
- My Pearl[85](#)
- Duty[107](#)
- The smallpox street[115](#)
- Condor the Tramp[133](#)
- Queen Rarami[145](#)
- Crow's Ears[167](#)
- The Probationary Gendarme[175](#)
- Horsehair knight[191](#)

END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK TALES ***